

IZVJEŠTAJ REVIZIJE UČINKA „AKTIVNOSTI INSTITUCIJA NA IMPLEMENTACIJI CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA“

Broj: 01-02-10-11-7-3798-52/23

Sarajevo, juni 2024.

SADRŽAJ

I. ZAKLJUČAK NEZAVISNOG REVIZORA.....	5
LISTA SKRAĆENICA	6
PREDGOVOR.....	7
REZIME	8
II. IZVJEŠTAJ O PROVEDENOJ REVIZIJI.....	10
1. UVOD	10
1.1. Indikacije problema i motiv za provođenje revizije.....	10
1.2. Cilj revizije i revizijska pitanja.....	11
1.3. Obim revizije.....	11
1.4. Kriteriji revizije	12
1.5. Izvori podataka i metodologija	13
2. OPIS OBLASTI	14
2.1. Pravni okvir, relevantan za predmet revizije	14
2.2. Organizacija i nadležnosti u vezi s predmetom revizije	15
2.3. Značaj predmeta revizije.....	16
2.4. Ciljevi održivog razvoja	17
3. NALAZI REVIZIJE	18
3.1. Institucionalni okvir za implementaciju Ciljeva održivog razvoja u FBiH	18
3.1.1. Utvrđivanje obaveze institucija u FBiH za implementaciju Ciljeva održivog razvoja.....	18
3.1.2. Koordinacijski mehanizmi implementacije Ciljeva održivog razvoja.....	19
3.1.3. Zakonodavna vlast u FBiH i implementacija Ciljeva održivog razvoja.....	21
3.2. Strateški i provedbeni okvir za postizanje Ciljeva održivog razvoja u FBiH	21
3.2.1. Nedostaci strateškog i provedbenog okvira za postizanje Ciljeva održivog razvoja.....	21
3.2.1.1. Uključenost Ciljeva održivog razvoja u strategijama razvoja u FBiH	22
3.2.1.2. Povezanost sektorskih strategija sa Ciljevima održivog razvoja.....	24
3.2.2. Koherentnost provedbenih dokumenata.....	27
3.2.3. Integracija Ciljeva održivog razvoja u provedbene dokumente	27
3.2.4. Poštovanje SDG principa „Niko ne smije biti izostavljen“	28
3.2.4.1. Integracija SDG principa „Niko ne smije biti izostavljen“ u strategijama razvoja	28
3.3. Mehanizmi praćenja i izvještavanja o provedbi i napretku Ciljeva održivog razvoja	30
3.3.1. Prikupljanje podataka i utvrđivanje indikatora za procjenu napretka	31
3.3.2. Izvještaji o implementaciji Ciljeva održivog razvoja u FBiH	33
3.3.3. Napredak u realizaciji Ciljeva održivog razvoja	34
3.4. Dodana vrijednost	36
4. ZAKLJUČCI REVIZIJE.....	37
4.1. Nedovoljno su definisane obaveze i odgovornosti institucija nadležnih za održivi razvoj.....	37
4.2. Nije uspostavljen odgovarajući strateški i provedbeni okvir za postizanje Ciljeva održivog razvoja u FBiH	37
4.3. Nisu uspostavljeni mehanizmi praćenja napretka i izvještavanja o provedbi Ciljeva održivog razvoja	38
5. PREPORUKE	39
5.1. Preporuke za unapređenje obaveza institucija i mehanizama koordinacije za implementaciju Ciljeva održivog razvoja	39
5.2. Preporuke za unapređenje strateškog i provedbenog okvira za postizanje Ciljeva održivog razvoja	39
5.3. Preporuke za unapređenje praćenja napretka i izvještavanja o provedbi Ciljeva održivog razvoja	40
6. KOMENTARI NA NACRT IZVJEŠTAJA.....	42
7. LISTA TABELA I DIJAGRAMA	47
8. PRILOZI.....	48
8.1. Nadležnosti institucija relevantnih za planiranje i upravljanje razvojem u FBiH	48
8.2. Temeljni pojmovi relevantni za predmetnu reviziju definisani Zakonom o razvojnem planiranju i upravljanju razvojem	50
8.3. Implementacija Okvira za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH	51
8.4. Komisije/Odbori u Parlamentu FBiH i kantonalnim skupštinama	52
8.5. Uključenost Ciljeva održivog razvoja u strategijama razvoja u FBiH	54
8.6. Akcioni planovi strategija razvoja u FBiH	55

8.7. Ugrađenost Ciljeva održivog razvoja u analiziranim sektorskim strategijama.....	56
8.8. Ranjive grupe stanovništva u strateškim dokumentima.....	57
8.9. Ranjive grupe u provedbenim dokumentima federalnih ministarstava	59
8.10. Indikatori održivog razvoja FBiH.....	60
8.11. Ciljevi održivog razvoja u Izveštajima o razvoju u FBiH.....	61
8.12. Primjeri dobrih praksi u Federaciji iz izveštaja BiH o provođenju Agende 2030. i COR-a.....	63
8.13. Ostvarenje 17 Ciljeva održivog razvoja u BiH prema COR indeksu.....	64
8.14. Problemi u realizaciji Ciljeva održivog razvoja	65
8.15. Reference.....	66

I. ZAKLJUČAK NEZAVISNOG REVIZORA

- i. Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine proveo je reviziju učinka o temi „Aktivnosti institucija na implementaciji Ciljeva održivog razvoja“. Cilj je bio ispitati efikasnost nadležnih institucija na osiguranju pretpostavki za implementaciju Ciljeva održivog razvoja, te da li je ostvaren napredak u njihovoј provedbi.
- ii. Revizija je provedena u skladu s odredbama Zakona o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, broj 22/06), INTOSAI Okvirom profesionalnih objava i metodologijom za reviziju učinka VRI u BiH. Primijenjeni su sljedeći INTOSAI standardi: ISSAI 100 – Osnovni principi revizije javnog sektora, ISSAI 140 – Kontrola kvaliteta za vrhovne revizijske institucije, ISSAI 300 – Principi revizije učinka i ISSAI 3000 – Standardi revizije učinka.
- iii. Predmet revizije su aktivnosti koje su se poduzimale u periodu 2021-2023. godine na osiguranju osnovnih pretpostavki za implementaciju Ciljeva održivog razvoja. Obuhvaćeno je 38 institucija, i to: Federalni zavod za programiranje razvoja, Federalni zavod za statistiku, šesnaest federalnih ministarstava, deset kantonalnih vlada i deset gradova/općina.
- iv. Rezultati revizije pokazali su nedovoljnu efikasnost nadležnih institucija u osiguranju pretpostavki za implementaciju Ciljeva održivog razvoja i potrebu za unapređenjem praćenja ostvarenih rezultata u FBiH.

Zaključci provedene revizije su:

- U FBiH i dalje nisu jasno utvrđene odgovornosti institucija i mehanizmi koordinacije za ostvarivanje Ciljeva održivog razvoja, iako je prošlo više od osam godina od usvajanja Agende 2030, i tri godine od usvajanja Okvira za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH;
 - Još uvijek nije uspostavljen odgovarajući strateški i provedbeni okvir u FBiH za ostvarivanje Ciljeva održivog razvoja. U donesenim strategijama, trogodišnjim i godišnjim planovima rada te izvještajima o radu nisu na adekvatan način integrirani Ciljevi održivog razvoja.
 - Nisu uspostavljeni mehanizmi praćenja napretka u provedbi Ciljeva održivog razvoja u FBiH. Također, nije uspostavljen sistemski pristup izvještavanju o implementaciji Ciljeva održivog razvoja.
- v. Dostupni podaci koji se prikupljaju za BiH pokazuju da je u 2022. i 2023. godini BiH imala indeks COR-a od 74%, što predstavlja jedan od najnižih među državama Zapadnog Balkana. Unapređenjem implementacije Ciljeva održivog razvoja moguće je ostvariti značajnu dodanu vrijednost koja se ogleda u poboljšanju socijalne inkluzije, ekonomskog razvoja i održivog upravljanja životnom sredinom. Namjera revizije je potaknuti nadležne institucije da kreiranje programa i politika usmjere na realizaciju Ciljeva održivog razvoja radi dobrobiti građana/građanki Federacije BiH i budućih generacija.

Sarajevo, 10. 6. 2024. godine

ZAMJENIK GENERALNOG REVIZORA

Dragan Kolobarić, s.r.

GENERALNI REVIZOR

Dževad Nekić, s.r.

LISTA SKRAĆENICA

Agenda 2030	Program održivog razvoja do 2030. godine
AP	Akcioni plan
BiH	Bosna i Hercegovina
BPK	Bosansko-podrinjski kanton
COR/SDGs	Ciljevi održivog razvoja/Sustainable development goals
DEP BiH	Direkcija za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FMF	Federalno ministarstvo finansija
FMOIT	Federalno ministarstvo okoliša i turizma
FMRSP	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike
FMUP	Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova
FZS	Federalni zavod za statistiku
FZZPR	Federalni zavod za programiranje razvoja
HBŽ	Hercegbosanska županija
HNK	Hercegovačko-neretvanski kanton
IDI	INTOSAI razvojna inicijativa
IFPP	Međunarodni okvir profesionalnih objava
INTOSAI	Međunarodna organizacija vrhovnih revizijskih institucija
ISAM	IDI-jev model revizije Ciljeva održivog razvoja
ISSAI	Međunarodni standardi vrhovnih revizijskih institucija
JLS	Jedinice lokalne samouprave
KS	Kanton Sarajevo
LAPZ	Lokalni akcioni plan zapošljavanja
PK	Posavski kanton
SBK	Srednjobosanski kanton
SDG Vijeće	Interresorna radna grupa za praćenje implementacije Ciljeva održivog razvoja u BiH
TK	Tuzlanski kanton
UN	Ujedinjene nacije
UNDP	Razvojni program Ujedinjenih nacija
USK	Unsko-sanski kanton
Vlada FBiH	Vlada Federacije Bosne i Hercegovine
VM BiH	Vijeće ministara Bosne i Hercegovine
VRI	Vrhovna revizijska institucija
ZDK	Zeničko-dobojski kanton
ZHK	Zapadnohercegovački kanton
ZRPUR	Zakon o razvojnem planiranju i upravljanju razvojem

PREDGOVOR

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Ured za reviziju), u skladu s članom 14. Zakona o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine,¹ ima pravo izvršiti pregled ili ispitivanje određenog aspekta poslovanja cijele ili dijela institucije, programa ili aktivnosti u pogledu ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti kojima ta institucija koristi svoje resurse i o tome izvještavati na način koji određuje ovaj Zakon. U provođenju revizije učinka primjenjuje se INTOSAI Okvir profesionalnih objava i metodologija za reviziju učinka VRI u BiH i sljedeći INTOSAI standardi: ISSAI 100 – Osnovni principi revizije javnog sektora, ISSAI 140 – Kontrola kvaliteta za vrhovne revizijske institucije, ISSAI 300 – Principi revizije učinka i ISSAI 3000 – Standard revizije učinka. Primjenjene smjernice za reviziju učinka su: 3910 – Temeljni pojmovi za reviziju učinka, 3920 – Proces revizije učinka i ISAM - IDI-jev Model revizije Ciljeva održivog razvoja.

Nezavisni smo od subjekata za reviziju u skladu s ISSAI-jem 130 – Etički kodeks, te u skladu s etičkim zahtjevima koji su relevantni za našu reviziju, i ispunili smo ostale etičke odgovornosti u skladu s tim zahtjevima.

Revizija javnog sektora koju obavljaju vrhovne revizijske institucije predstavlja važan faktor u pokretanju promjena u životima građana. Potiče mehanizme odgovornosti, što zauzvrat dovodi do donošenja boljih odluka izvršne i zakonodavne vlasti, kao i dužnosnika koji upravljaju javnim novcem. VRI na ovaj način promovišu efikasnost, odgovornost, efektivnost i transparentnost javne uprave. Nezavisna, efektivna i kredibilna VRI stoga je ključna komponenta demokratskog sistema u kojem odgovornost, transparentnost i integritet predstavljaju neodvojivi dio stabilne demokratije.

Principi revizije učinka, u skladu sa ISSAI-jem 300.11, podrazumijevaju:

- **Princip ekonomičnosti** – suočenje troškova resursa na najmanju moguću mjeru. Korišteni resursi trebaju biti na raspolaganju blagovremeno, u odgovarajućoj količini i uz odgovarajući kvalitet, te po najboljoj cijeni;
- **Princip efikasnosti** – najbolje moguće iskorištavanje raspoloživih resursa. Vezan je za odnos korištenih resursa i izlaznih vrijednosti ostvarenih u pogledu količine, kvaliteta i rokova;
- **Princip efektivnosti** – ispunjavanje postavljenih ciljeva i postizanje predviđenih rezultata.

Revizija učinka često obuhvata analizu uslova koje je neophodno osigurati kako bi se mogli poštovati principi ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti. Ti uslovi mogu obuhvatiti praksu i postupke dobrog upravljanja, kojima se osigurava ispravno i blagovremeno obavljanje usluga. Prema potrebi, u obzir treba uzeti i učinak regulatornog ili institucionalnog okvira na efikasnost revidiranih subjekata.²

Pored termina revizija učinka, u stručnoj terminologiji i praksi pojavljuju se i drugi termini, kao što su: revizija uspjeha – uspješnosti, revizija 3E (revizija ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti) i revizija vrijednosti za novac. Revizija učinka ne samo da pruža inicijativu za unapređenje i bolji učinak, ona promoviše transparentnost i odgovornost rada javnog sektora. Revizija učinka je način da porezni obveznici, investitori, zakonodavna tijela, mediji, kao i cjelokupna javnost, budu informisani o rukovođenju i rezultatima rada institucija javnog sektora.

Institucije javnog sektora nastoje unaprijediti efikasnost u izvršavanju svojih funkcija. U tom smislu, sve više pažnje posvećuje se osiguranju kvalitetnijih usluga, uz permanentno iznalaženje ušteda. Tako, u uslovima ograničenih resursa i kada je evidentan jaz između raspoloživih sredstava i potreba, a posebno u reformskim procesima, u mnogim segmentima javnog sektora revizija učinka dobija poseban značaj.

¹ „Službene novine FBiH“, broj 22/06

² ISSAI 300.11 – Osnovni principi revizije učinka

REZIME

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine proveo je reviziju učinka o temi „Aktivnosti institucija na implementaciji Ciljeva održivog razvoja“ s namjerom da ispita efikasnost nadležnih institucija na osiguranju prepostavki za implementaciju Ciljeva održivog razvoja, te da li je ostvaren napredak u njihovoj provedbi.

Predmet revizije bile su aktivnosti koje su poduzimale nadležne institucije Federacije BiH, kantona i JLS-a (po jedan grad/općina iz svakog kantona) na osiguranju osnovnih prepostavki za implementaciju Ciljeva održivog razvoja. Pored toga, analizirani su dostupni pokazatelji o ostvarenom napretku u provedbi COR-a. Vremenski obuhvat revizije bio je period 2021-2023. godine, te dostupni podaci za 2024. godinu. Obuhvaćeno je ukupno 38 institucija na federalnom, kantonalm i lokalnom nivou, shodno njihovim nadležnostima u razvojnom planiranju i upravljanju razvojem: Federalni zavod za programiranje razvoja, Federalni zavod za statistiku, šesnaest federalnih ministarstava, deset kantonalnih vlada i po jedan grad/općina iz svakog od deset kantona u FBiH.

Utvrđen je nedostatak jasno propisanih obaveza i smjernica za implementaciju Ciljeva održivog razvoja u FBiH:

- Vlada FBiH se usvajanjem Okvira za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH opredijelila na uspostavu funkcionalnog sistema provedbe, praćenja i izvještavanja u vezi s COR-om. Analizom dostupnih podataka ustanovljen je nedostatak jasnih smjernica, obaveza za provođenje COR-a, zbog čega nije osigurana efikasna provedba Agende 2030. Nisu zvanično imenovani koordinatori niti su jasno definisane obaveze koordinacije za implementaciju i praćenje Ciljeva održivog razvoja, tako da u FBiH nije osigurano koherentno i učinkovito provođenje Ciljeva;
- U Federaciji nije formirana Interresorna radna grupa za praćenje implementacije Ciljeva održivog razvoja, koja je shodno boljim praksama iz okruženja mogla doprinijeti efikasnjem i koherentnjem pristupu svih nivoa vlasti na implementaciji COR-a. Na nivou kantona postoji neformalna grupa „Mreža praktičara“. Nju čine predstavnici kantonalnih jedinica za planiranje razvoja i Federalnog zavoda za programiranje razvoja, bez ostalih institucija koje bi trebale učestvovati u procesima razvojnog planiranja i upravljanja razvojem;
- Parlamentarna radna tijela u FBiH nisu na odgovarajući način uključena u proces implementacije Ciljeva održivog razvoja. Formirane komisije/odbori u Parlamentu FBiH i kantonalnim skupštinama nisu održavale tematske sjednice, niti im je propisana obaveza praćenja napretka u realizaciji COR-a, tako da nije uspostavljena veza između izvršne i zakonodavne vlasti u provedbi Agende 2030.

Revizijom je utvrđeno da nije uspostavljen odgovarajući strateški i provedbeni okvir za postizanje Ciljeva održivog razvoja u FBiH:

- Obaveza institucija u FBiH da Ciljeve održivog razvoja uključuju u strateške i provedbene dokumente (trogodišnje/godišnje planove rada i izvještaje o radu) nije jasno i decidno propisana postojećim zakonskim i podzakonskim aktima. Vlada FBiH i Federalni zavod za programiranje razvoja nisu blagovremeno obavijestili sve nadležne institucije i nivoe vlasti o usvojenom Okviru za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH, te obavezom uključivanja COR-a u planove rada i izvještaje o radu;

- Ciljevi održivog razvoja nisu u potpunosti integrисани u donesene strategije razvoja. Navedeno je rezultiralo time da Ciljevi održivog razvoja nisu u dovoljnoj mjeri ugrađeni ni u sektorske strategije, tako da nije osigurana podrška rješavanju globalnih izazova i unapređenja uslova života. Od 20 analiziranih kantonalnih i lokalnih strategija razvoja, u pet je (USK, KS, PK, Grad Zenica i Općina Posušje) samo deklarativno napisano kako se vodilo računa o usklađenosti s COR-om, bez detaljnijeg povezivanja ciljeva, mjera i indikatora. Pored toga, tri strategije razvoja (gradovi Bihać, Tuzla i Goražde) donesene su prije Okvira za realizaciju COR-a u BiH, tako da nisu mogle biti usklađene sa COR-om.
- Analizom sektorskih strategija iz oblasti zapošljavanja i turizma konstatovano je da strateški ciljevi, mjere i indikatori nisu povezani s COR-om, iako su strategije usvojene nakon donošenja Okvira za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH. Jedino su u Strategiji razvoja turizma TK strateški ciljevi, mjere i indikatori povezani s Ciljevima održivog razvoja. Također, nedostatak akcionalih planova u strategijama razvoja (Federalna, BPK, HNK, Grad Goražde, te sektorskim strategijama (Strategiji zapošljavanja u FBiH i strategijama razvoja turizma FBiH, TK BPK i ZHK) može otežati operativnu provedbu strateških dokumenata;
- Strategije i provedbeni dokumenti (trogodišnji/godišnji planovi rada, izvještaji o radu) nisu dovoljno usklađeni i međusobno povezani. Nedostatak koherencnosti uzrokuje da se strategije, planovi i programi različitih institucija i nivoa vlasti ne dopunjaju i ne povezuju na način koji bi omogućio ostvarivanje Ciljeva održivog razvoja.
- Nadležne institucije u FBiH nisu osigurale adekvatnu integriranost Ciljeva održivog razvoja u trogodišnje i godišnje planove rada, tako da institucije nisu povezivale programe/mjere i aktivnosti s COR-om;
- U analiziranim strateškim i planskim dokumentima većina nadležnih institucija u FBiH nije osigurala adekvatne i inkluzivne mjere za osnaživanje ranjivih skupina društva. Nedovoljna uključenost ranjivih kategorija stanovništva u procese planiranja i implementacije strategija, politika i programa može prouzrokovati još veću marginalizaciju i nejednakost ove populacije;
- Vijeće Federacije, koje je trebalo imati savjetodavnu ulogu i davati preporuke o ključnim razvojnim prioritetima u FBiH, nije vršilo ovu obavezu utvrđenu Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem.

Nisu uspostavljeni mehanizmi praćenja napretka i izvještavanja o provedbi Ciljeva održivog razvoja:

- Nije uspostavljeno sistemsko prikupljanje informacija i izvještavanje o Ciljevima održivog razvoja za područje Federacije, što onemogućava praćenje postignutog napretka i procjenu uticaja politika, strategija, planova i programa na postizanje Ciljeva održivog razvoja;
- Nisu osigurani odgovarajući resursi u Federalnom zavodu za statistiku potrebni za prikupljanje podataka neophodnih za utvrđivanje i praćenje indikatora, zbog čega će FZS tek u 2024. godini prvi put objaviti podatke za samo 58 od ukupno 232 indikatora održivog razvoja;
- Ustanovljen je nedostatak koordinisanog praćenja napretka i promovisanja odgovornosti za postizanje Ciljeva održivog razvoja. Institucijama nisu jasno propisane obaveze niti date konkretne instrukcije da prilikom izrade redovnih, odnosno godišnjih izvještaja o radu osiguraju informacije o poduzetim aktivnostima na implementaciji Ciljeva održivog razvoja;
- Dvije kantonalne vlade (BPK i HNK) i tri JLS-a iz uzorka (gradovi Zenica i Livno, te općina Travnik) nisu izradivale izvještaje o razvoju, kojima se sagledavaju rezultati u ostvarivanju razvojnih ciljeva i implementaciji strategija razvoja. Pored toga, sadržaj 16 analiziranih Izvještaja o razvoju je različit, tako da su samo dvije kantonalne vlade (USK i TK) i Općina Jablanica povezivale ciljeve, mjere i aktivnosti iz svojih razvojnih strategija s COR-om. U ostalih 13 Izvještaja (FZZPR, ZDK, SBK, KS, ŽP, ZHK, HBŽ, gradovi Bihać, Orašje, Tuzla, Goražde i općine Posušje i Novo Sarajevo) nisu integrisani Ciljevi održivog razvoja.

II. IZVJEŠTAJ O PROVEDENOJ REVIZIJI

1. UVOD

1.1. Indikacije problema i motiv za provođenje revizije

Održivi razvoj je okvir za oblikovanje politika i strategija kontinuiranog ekonomskog i društvenog napretka, bez štetnog uticaja na životnu sredinu i prirodne resurse bitne za ljudske djelatnosti u budućnosti. Osnovni ciljevi održivog razvoja su ekonomski razvoj, društvena odgovornost i zaštita životne sredine.³

Na skupštini UN-a o održivom razvoju 2015. godine usvojen je Program održivog razvoja do 2030. godine (Agenda 2030).⁴ Agenda sadrži 17 Ciljeva održivog razvoja (COR) koji predstavljaju smjernice razvoja, te omogućavaju usvajanje i izradu planova i konkretnih akcija nacionalnih država i vlada.⁵ Ciljevi su dodatno podijeljeni u 169 podciljeva i 232 indikatora kojima se može mjeriti napredak u njihovom ostvarenju. Sve države članice UN-a, uključujući BiH, preuzele su obavezu **uspostave adekvatnog sistema za implementaciju Agende 2030 kroz svoje strateške i implementacijske dokumente (trogodišnje i godišnje planove rada, izvještaje o radu)**.

Stanovništvo Federacije BiH suočeno je s brojnim rizicima, kao što su siromaštvo, dugoročna nezaposlenost, nezaposlenost i nezadovoljstvo mladih, niski obrazovni standardi, visok stepen korupcije u društvu, marginalizacija ranjivih grupa, emigracija, itd. **Upravo su zajednička borba protiv siromaštva, važnost mira i pravde, smanjenje nejednakosti, adekvatno zdravstvo, obrazovanje, klimatske promjene, neki od ciljeva koje su se države članice UN-a obavezale da će ispuniti do 2030. godine.**

Održivi razvoj je u samom centru politika Evropske unije i njenih država članica, a pristupanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji je sveobuhvatni prioritet za BiH. Shodno navedenom, bolji učinak u provođenju Agende 2030 ujedno znači i snažniji napredak ka punopravnom članstvu u EU. Implementacija Ciljeva održivog razvoja za BiH i FBiH predstavlja značajan korak u pravcu EU budućnosti. S ciljem efikasnog provođenja Agende 2030, neophodno je da svi nivoi vlasti u BiH implementiraju Ciljeve održivog razvoja.

Dostupne informacije ukazuju na to da su domaće institucije značajno kasnile na preuzimanju konkretnih koraka nakon usvajanja Agende 2030 u septembru 2015. godine. Nekoliko godina je bilo potrebno institucijama da predstave ovaj dokument, kao i da sačine prvi dobrovoljni izvještaj BiH o provođenju Agende 2030 i COR-a.⁶

Zajednički dokument svih nivoa vlasti u BiH koji usmjerava procese strateškog planiranja i kao takav utvrđuje šire razvojne pravce je „Ovkir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH“ koji je usvojen prije tri godine.⁷ Nakon usvajanja Ovkira, pokrenut je proces njegovog inkorporiranja u strateške dokumente na svim nivoima vlasti u BiH, čime se osigurava sistemski pristup planiranju, implementaciji, praćenju i izvještavanju o napretku ostvarivanja zacrtanih ciljeva.

³ Pravo okoliša, autorica Olivera Lončarević-Horvat, Zagreb 2003. godine

⁴ Konferencija održana 25. 9. 2015. godine u New Yorku; Agenda 2030 je usvojena rezolucijom na 70. zasjedanju Generalne skupštine UN-a i uključuje Sendajski okvir UN-a za smanjenje rizika od katastrofa za period 2015-2030, Akcioni plan Treće konferencije UN-a o finansiranju razvoja iz jula 2015. godine i Pariški sporazum o klimatskim promjenama iz aprila 2016. godine

⁵ Ciljevi održivog razvoja se nazivaju i globalnim ciljevima, predstavljaju nadogradnju Milenijumskih razvojnih ciljeva (MDGs). Ciljevi održivog razvoja zvanično su stupili na snagu 1. januara 2016. godine i trebaju se implementirati do 2030. godine: <https://bosniahерzegovina.un.org/bhs/sdgs>

⁶ Ovaj izvještaj je izrađen tek sredinom 2019. godine, odnosno četiri godine nakon usvajanja Agende 2030.

⁷ VM BiH je 8. 4. 2021. godine na 32 sjednici usvojilo dokument „Ovkir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH“. Ovkir za realizaciju COR-a se bazira na procjeni ključnih trendova razvoja, prilika i preprička, posebno u kontekstu pristupanja BiH Evropskoj uniji. Dokumentom su utvrđena tri pravca održivog razvoja: 1. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom, 2. Pametan rast, 3. Društvo jednakih mogućnosti, te dvije horizontalne teme: ljudski kapital za budućnost i princip „Niko ne smije biti isključen“.

https://www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica/default.aspx?id=35406&langTag=bs-BA

Međunarodna organizacija vrhovnih revizijskih institucija (INTOSAI) utvrdila je u Strateškom planu za period 2023-2028. godine pet ključnih prioriteta, a jedan od njih je doprinijeti provođenju Agende 2030.⁸

S obzirom na to da VRI mogu dati značajan doprinos praćenju i pregledu nastojanja institucija vlasti u ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja, ova oblast predstavlja i strateško opredjeljenje Ureda za reviziju institucija u FBiH i dio je Plana i programa rada.

Uzimajući u obzir indikacije problema, strateška opredjeljenja INTOSAI-ja i značaj uloge vrhovnih revizijskih institucija u implementaciji SDG ciljeva, Ured za reviziju institucija u FBiH proveo je reviziju učinka o temi „**Aktivnosti institucija na implementaciji Ciljeva održivog razvoja**“.

1.2. Cilj revizije i revizijska pitanja

Cilj revizije bio je ispitati efikasnost nadležnih institucija na osiguranju prepostavki za implementaciju Ciljeva održivog razvoja, te da li je ostvaren napredak u njihovoј provedbi. Shodno postavljenom cilju, ispitano je sljedeće:

- Da li su jasno definisane obaveze institucija i mehanizmi koordinacije za implementaciju Ciljeva održivog razvoja u FBiH?
- Da li je uspostavljen odgovarajući strateški i provedbeni okvir za postizanje Ciljeva održivog razvoja u FBiH?
- Da li su formirani mehanizmi praćenja i izvještavanja, te da li je postignut napredak u provedbi Ciljeva održivog razvoja?

1.3. Obim revizije

Predmet revizije bile su aktivnosti koje su poduzimale nadležne institucije FBiH, kantona i JLS-i iz uzorka na osiguranju osnovnih prepostavki za implementaciju Ciljeva održivog razvoja. Pored toga, analizirani su dostupni pokazatelji o ostvarenom napretku u provedbi COR-a. Revizijom su obuhvaćene aktivnosti: Federalnog zavoda za programiranje razvoja, Federalnog zavoda za statistiku, šesnaest federalnih ministarstava,⁹ deset kantonalnih vlada,¹⁰ po jednog grada/općine iz svakog od deset kantona u FBiH.¹¹ Također, ispitane su aktivnosti Parlamenta FBiH i deset kantonalnih skupština u pogledu uspostavljanja komisija/odbora za realizaciju Ciljeva održivog razvoja, kao i Vlade FBiH u vezi s poduzetim aktivnostima na implementaciji COR-a. S ciljem prikupljanja potrebnih podataka kontaktirano je Udruženje poslodavaca FBiH i Savez općina i gradova FBiH. Revizijom je obuhvaćen period 2021-2023. godine, i dostupni podaci za 2024. godinu. S ciljem analiziranja stvaranja prepostavki za provedbu COR-a, obuhvaćene su aktivnosti institucija i za raniji period.

⁸ https://www.intosai.org/fileadmin/downloads/news/2022/10/2023-2028_Strategic_Plan_INTOSAI_ENGLISH_10-05-2022.pdf

⁹ Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, Federalno ministarstvo pravde, Federalno ministarstvo finansija, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata, Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, Federalno ministarstvo zdravstva, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, Federalno ministarstvo kulture i sporta, Federalno ministarstvo trgovine, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta i Federalno ministarstvo okoliša i turizma

¹⁰ Vlada Unsko-sanskog kantona, Vlada Županije Posavske, Vlada Tuzlanskog kantona, Vlada Zeničko-dobojskog kantona, Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, Vlada Srednjobosanskog kantona, Vlada Hercegovačko-neretvanskog kantona, Vlada Zapadnohercegovačkog kantona, Vlada Kantona Sarajevo i Vlada Hercegbosanske županije

¹¹ Grad Bihać, Grad Orašje, Grad Tuzla, Grad Zenica, Grad Goražde, Općina Travnik, Općina Jablanica, Općina Posušje, Općina Novo Sarajevo i Grad Livno

U okviru prvog revizijskog pitanja ispitano je da li su jasno definisane obaveze institucija i da li su mapirani bitni učesnici na svim nivoima vlasti za implementaciju Ciljeva održivog razvoja. Analizirano je da li su imenovani koordinatori s propisanim ulogama i odgovornostima, te da li nadležne institucije provode potrebne aktivnosti u cilju koordinacije. Ispitano je da li su uspostavljena tijela (komisije/odbori) za provedbu Ciljeva održivog razvoja u Parlamentu FBiH i kantonalnim skupštinama.

U okviru drugog revizijskog pitanja analizirano je da li uspostavljeni strateški okvir u FBiH osigurava ostvarenje Ciljeva održivog razvoja, kao i da li su politike i programi za upravljanje razvojem konzistentne i međusobno uskladene u različitim sektorima i nivoima vlasti u FBiH (koherencija). Ispitano je da li su Ciljevi održivog razvoja na odgovarajući način integrirani u provedbene dokumente na federalnom, kantonalnim i lokalnim nivoima vlasti. Posebna pažnja je posvećena ispitivanju da li je u strateške i implementacijske dokumente integriran SDG princip „niko ne smije biti izostavljen“ (ranjive kategorije stanovništva).

U okviru trećeg revizijskog pitanja ispitano je da li se u FBiH prikupljaju informacije na adekvatan način s ciljem osiguranja praćenja aktivnosti i mjerena ostvarenog napretka. Također, ispitano je da li se na odgovarajući način proizvode i prate indikatori s ciljem procjene napretka u ostvarivanju COR-a, te da li je osigurana transparentnost o statusu indikatora održivog razvoja za FBiH. Analizirano je da li su imenovane institucije i dinamika za izvještavanje i evaluaciju ostvarenog napretka na postizanju COR-a u FBiH. Ispitano je da li se redovno izrađuju sveobuhvatni izvještaji o implementaciji Ciljeva održivog razvoja. U konačnici, izvršena je analiza dostupnih informacija o napretku na implementaciji COR-a.

1.4. Kriteriji revizije

Opći kriterij proizilazi iz zakonske obaveze osiguravanja adekvatnog sistema razvoja s ciljem transparentnog i usaglašenog razvojnog planiranja i upravljanje razvojem u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave.¹² Također, za formulisanje kriterija korištena je ostala regulativa relevantna za oblast planiranja i upravljanja razvojem u FBiH, strateška opredjeljenja vlasti, nadležnosti ključnih institucija iz predmetne oblasti, UN-ovi Ciljevi održivog razvoja i primjeri dobre prakse drugih zemalja.¹³

Shodno navedenom, revizijski kriteriji formulisani su za svako revizijsko pitanje na sljedeći način:

➤ Kriteriji za prvo revizijsko pitanje:

- definisane su obaveze institucija na svim nivoima vlasti u FBiH za implementaciju Ciljeva održivog razvoja;
- uspostavljen je adekvatan mehanizam koordinacije za implementaciju Ciljeva održivog razvoja;
- uspostavljene komisije/odbori u Parlamentu FBiH i kantonalnim skupštinama su aktivno uključeni u procese implementacije Ciljeva održivog razvoja.

➤ Kriteriji za drugo revizijsko pitanje:

- donesen je odgovarajući strateški okvir u FBiH za provedbu Ciljeva održivog razvoja;
- politike i programi za upravljanje razvojem su međusobno uskladjeni u različitim sektorima i nivoima vlasti u FBiH, te je osigurana njihova koherencija;
- Ciljevi održivog razvoja su integrirani u provedbene dokumente;
- princip „niko ne smije biti izostavljen“ integriran je u strateške i implementacijske dokumente.

¹² ZRPUR

¹³ Smjernice za VRI o revizijama spremnosti za implementaciju Ciljeva održivog razvoja, ISAM Model za SDG revizije, Uredba o izradi strateških dokumenata u FBiH, Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u FBiH, Uredba o evaluaciji strateških dokumenata u FBiH, Agenda 2030, Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini, Strategija razvoja FBiH 2021-2027. godine, kantonalne strategije razvoja

- Kriteriji za treće revizijsko pitanje:
- osigurano je sistemsko prikupljanje informacija i praćenje ostvarenog napretka implementacije Ciljeva održivog razvoja;
- osigurana je transparentnost informacija o statusu indikatora održivog razvoja za FBiH;
- redovno se izrađuju sveobuhvatni izvještaji o implementaciji Ciljeva održivog razvoja;
- ostvaren je napredak na postizanju Ciljeva održivog razvoja u FBiH.

1.5. Izvori podataka i metodologija

Prikupljeni su podaci iz više izvora, koji su dovoljni, pouzdani i relevantni za sveobuhvatno i objektivno ispitivanje predmeta revizije.

Primarni izvori podataka bili su upitnici i intervjuji s revidiranim subjektima, te zakonska i podzakonska regulativa. Putem upitnika prikupljeni su podaci od 16 federalnih ministarstava,¹⁴ deset kantonalnih vlada¹⁵ i deset JLS-ova iz uzorka.¹⁶

Obavljeni su intervjuji s predstavnicima Federalnog zavoda za programiranje razvoja, Federalnog zavoda za statistiku, Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Federalnog ministarstva okoliša i turizma i Zavoda za planiranje razvoja Kantona Sarajevo. Također, analizirane su aktivnosti Parlamenta FBiH i deset kantonalnih skupština u pogledu uspostavljanja komisija/odbora za realizaciju Ciljeva održivog razvoja, kao i Vlade FBiH u vezi s poduzetim aktivnostima na implementaciji COR-a. S ciljem prikupljanja potrebnih podataka kontaktirano je Udruženje poslodavaca FBiH i Savez općina i gradova FBiH.

Također, korišteni su sekundarni izvori podataka kako bi se obuhvatile sve relevantne perspektive predmeta revizije. U tom smislu koristile su se informacije dobivene analizom zakonske i podzakonske regulative, strateških i implementacijskih dokumenata, planova, izvještaja, stručnih studija i statističkih podataka, međunarodnih publikacija, te druge dostupne informacije iz predmetne oblasti, kao i prakse drugih zemalja, što je omogućilo reviziji da stekne širu sliku o poduzetim aktivnostima na implementaciji Ciljeva održivog razvoja u Federaciji BiH.

U toku provođenja glavne studije organizirane su dvije fokus grupe na kojima su prisustvovali predstavnici FZZPR-a, FZS-a, osam federalnih ministarstava (FMOIT, FMRSP, FMZ, FMON, FMKS, FMUP, FMRPO, FMPIK) i osam kantonalnih vlada (USK, PK, TK, ZDK, SBK, HNK, ZHK i HBŽ). Također, fokus grupi prisustvovali su i predstavnici JLS-ova iz uzorka, odnosno pet gradova (Orašje, Tuzla, Zenica, Goražde i Livno) te dvije općine (Posušje i Novo Sarajevo), kao i predstavnica Odbora za ekonomsku i razvojnu politiku, finansije i budžet Doma naroda Parlamenta FBiH. Cilj održavanja fokus grupa bio je upoznati revidirane subjekte s preliminarnim nalazima, te dati priliku njima da u otvorenoj diskusiji daju svoj doprinos što kvalitetnijoj prezentaciji teme implementacije Ciljeva održivog razvoja u FBiH.

Učesnici fokus grupe su istakli da Ured za reviziju kroz ovaj Izvještaj može pomoći unapređenju održivog razvoja u Federaciji BiH.

¹⁴ Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, Federalno ministarstvo pravde, Federalno ministarstvo finansija, Federalno ministarstvo energije, rудarstva i industrije, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata, Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, Federalno ministarstvo zdravstva, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, Federalno ministarstvo kulture i sporta, Federalno ministarstvo trgovine, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta i Federalno ministarstvo okoliša i turizma.

¹⁵ Vlada Unsko-sanskog kantona (Ured premijera), Vlada Županije Posavske (Ured predsjednika), Vlada Tuzlanskog kantona (Ured premijera), Vlada Zeničko-dobojskog kantona (Kabinet premijera), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde (Ured premijera), Vlada Srednjobosanskog kantona (Kabinet premijera), Vlada Hercegovačko-neretvanskog kantona (Ured predsjednice), Vlada Zapadnohercegovačkog kantona (Ured premijera), Vlada Kantona Sarajevo (Kabinet premijera) i Vlada Hercegbosanske županije (Ured predsjednika).

¹⁶ Grad Bihać, Grad Orašje, Grad Tuzla, Grad Zenica, Grad Goražde, Općina Travnik, Općina Jablanica, Općina Posušje, Općina Novo Sarajevo i Grad Livno

2. OPIS OBLASTI

2.1. Pravni okvir, relevantan za predmet revizije

Propisi relevantni za predmet revizije su:

- Ustav FBiH: Utvrđeno je da će Federacija BiH osigurati primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda;¹⁷
- Zakon o razvojnog planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, koji propisuje ciljeve i principe razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, kantona i jedinica lokalne samouprave, vrste strateških dokumenata, vrste dokumenata neophodnih u postupku implementacije strateških dokumenata, tijela odgovorna za razvojno planiranje i upravljanje razvojem, proces razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, izvještavanje o implementaciji strateških dokumenata, itd.;¹⁸
- Uredba o izradi strateških dokumenata u FBiH, koja propisuje izradu strateških dokumenata u Federaciji BiH, institucionalni okvir za izradu i donošenje strategije razvoja Federacije Bosne i Hercegovine, strategija razvoja kantona, sektorskih strategija kantona i strategija razvoja jedinica lokalne samouprave i druga pitanja od značaja za izradu strateških dokumenata;¹⁹
- Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u FBiH, koja uređuje trogodišnje i godišnje planiranje rada, način izrade implementacijskih dokumenata, principe planiranja, monitoringa i izvještavanja, strukturu implementacijskih dokumenata, proces planiranja, monitoringa i izvještavanja i druga pitanja;²⁰
- Uredba o evaluaciji strateških dokumenata u FBiH, koja utvrđuje evaluaciju strateških dokumenata u Federaciji BiH i druga pitanja od značaja za provođenje evaluacije strateških dokumenata.²¹

Strateški dokumenti relevantni za predmet revizije su:

- Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH, zajednički dokument svih nivoa vlasti u BiH, postavlja šire razvojne pravce, te služi kao platforma za postizanje Agende 2030 i Ciljeva održivog razvoja. Svi nivoi vlasti u BiH trebaju definirati svoje prioritete, mjere i aktivnosti za inkluzivni i održivi rast u skladu s ustavnim nadležnostima, omogućavajući holistički pristup dugoročnom razvoju države;²²
- Strategija razvoja FBiH 2021-2027, koja predstavlja integrисани, multisektorski strateški dokument Federacije BiH koji definiše javne politike i usmjerava socioekonomski razvoj teritorije FBiH. Strategija je podloga za usklađivanje i izradu sektorskih strategija, strategija razvoja kantona i jedinica lokalne samouprave, odnosno to je osnovna platforma socio-ekonomskog razvoja FBiH;²³
- Kantonalne strategije razvoja, koje definišu javne politike, usmjeravaju razvoj područja kantona i predstavljaju putokaz za sveukupni razvoj.

¹⁷ „Službene novine FBiH”, broj 1/94, 13/97, 16/02, 22/02, 52/02, 63/03, 9/04, 20/04, 33/04, 71/05, 72/05, 88/08

¹⁸ „Službene novine FBiH”, broj 32/17

¹⁹ „Službene novine FBiH”, broj 74/19 i 2/21

²⁰ „Službene novine FBiH”, broj 74/19 i 2/21

²¹ „Službene novine FBiH”, broj 74/19 i 2/21

²² Zaključak Vlade FBiH o usvajanju Okvira za realizaciju COR-a u BiH od 4. 2. 2021. godine, V. broj: 192/2021, „Službene novine FBiH”, broj 11/21

²³ „Službene novine FBiH”, broj 40/22

2.2. Organizacija i nadležnosti u vezi s predmetom revizije

U 2017. godini donesen je ZRPUR, temeljni normativni akt kojim je definisana svrha sistema razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kroz „transparentno i usaglašeno razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave”, kao i „koordinacija i integracija strateških dokumenata i javnih i drugih finansijskih resursa radi realizacije utvrđenih razvojnih prioriteta”.

Institucionalni okvir nadležan za razvojno planiranje i upravljanje razvojem obuhvata tri nivoa vlasti u FBiH:

NIVO FEDERACIJE BIH	NIVO KANTONA	LOKALNI NIVO
<ul style="list-style-type: none">→ Vlada Federacije→ federalni organi uprave i federalne upravne organizacije→ Federalni zavod za programiranje razvoja	<ul style="list-style-type: none">→ vlade kantona→ kantonalni organi uprave i kantonalne upravne organizacije→ tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u kantonima	<ul style="list-style-type: none">→ jedinice lokalne samouprave→ tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u jedinicama lokalne samouprave

Shodno definisanom institucionalnom okviru, propisane su osnovne obaveze i odgovornosti u postupku izrade strateških dokumenata po nivoima vlasti. Tako su definisane uloge za:

- Planiranje razvoja:** Vlada Federacije za nivo Federacije, vlada kantona za nivo kantona, odnosno općinski načelnici i gradonačelnici za nivo JLS-a;
- Izradu strateških dokumenata:** Vlada Federacije, federalna ministarstva, Federalni zavod za programiranje razvoja za nivo Federacije, vlade kantona, kantonalna ministarstva, tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u kantonima za nivo kantona te tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u JLS-u kao nosioci izrade strateških dokumenata za lokalni nivo;
- Donošenje strateških dokumenata:** Parlament Federacije za nivo Federacije, skupština kantona za nivo kantona i općinska, odnosno gradska vijeća za lokalni nivo;
- Pružanje tehničke, stručne podrške u koordinaciji procesa izrade strateških dokumenata:** Federalni zavod za programiranje za nivo Federacije, tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u kantonima za nivo kantona i za lokalni nivo.

Prilagođavanje i integrisanje Agende 2030 i globalnih Ciljeva održivog razvoja u strateške dokumente u Federaciji BiH treba se vršiti na osnovu usvojenog Okvira i kroz uspostavljeni sistem razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, kao što pokazuje sljedeća slika:

Postupak izrade strateških dokumenata je detaljnije propisan Uredbom o izradi strateških dokumenata u FBiH, dok je izrada implementacijskih/provedbenih dokumenata regulisana Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izveštavanju u FBiH.

Sistem razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u FBiH podrazumijeva izradu različitih strateških i implementacijskih/provedbenih dokumenata. Postojanje relevantnih strateških dokumenata, akcionalih planova i smjernica predstavlja važnu pretpostavku za izradu trogodišnjih i godišnjih planova rada.

Na nivou trogodišnjeg i godišnjeg planiranja postoji obaveza koordinacije i međusobnog usklađivanja trogodišnjih planova rada sa drugim planskim dokumentima, npr. sa Dokumentom okvirnog budžeta i Programom javnih investicija (PJI), kao i sa godišnjim planovima rada JLS-a i programima rada vlada FBiH/kantona sa prijedlozima godišnjeg budžeta. Jednom kada se usvoje godišnji planovi i programi rada, oni postaju osnova za realizaciju planiranih projekata i aktivnosti, monitoring i izvještavanje, odnosno izradu izvještaja o radu i izvještaja o razvoju.

U Prilozima 1, 2 i 3 prezentirane su ključne nadležnosti institucija u FBiH, temeljni pojmovi relevantni za predmetnu reviziju i predviđeni način provedbe „Okvira za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH“.

2.3. Značaj predmeta revizije

Održivi razvoj je razvoj kojim se zadovoljavaju potrebe sadašnje generacije, bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija u zadovoljavanju njihovih potreba.²⁴ Razvoj je višedimenzionalan proces ekonomске, društvene, okolišne, prostorne i institucionalne transformacije u cilju poboljšanja kvaliteta i standarda života građana, gdje su u razvojne procese uključeni svi sudionici razvoja: vladin sektor, privatni sektor, civilno društvo i lokalna zajednica.²⁵

Prema Ujedinjenim nacijama, opći cilj održivog razvoja je dugoročna stabilnost privrede i životne sredine, što se može postići samo **integracijom i podizanjem svijesti o privrednim, ekološkim i društvenim problemima tokom procesa donošenja odluka**.²⁶ Danas se održivi razvoj temelji na razumijevanju povezanosti tri osnovne komponente: **društvo, okoliš i privreda**. Ostvarenjem ravnoteže između sve tri komponente osigurava se dugoročan razvoj ljudskog društva u očuvanom okolišu.

Države članice UN-a su na konferenciji održanoj 2015. godine usvojile Program održivog razvoja do 2030, odnosno Agendu 2030.²⁷ **Agenda 2030 predstavlja univerzalnu strategiju za rješavanje najvažnijih izazova današnjice u njihovim međusobno povezanim ekonomskim, društvenim, ekološkim i političko-sigurnosnim dimenzijama.** Značajan faktor Agende 2030 je taj što poziva vlasti, parlamente i druge aktere da izrađuju i provode zakone i programe koji ispunjavaju potrebe ljudi, obuhvataju najosjetljivije dijelove društva i poštuju ljudska prava.

Bosna i Hercegovina je 2015. godine iskazala opredjeljenje da implementira Ciljeve održivog razvoja. U „Okviru za realizaciju COR-a u BiH“ navedeno je kako se BiH, sa 192 države članice UN-a, obavezala provesti Agendu 2030, te da su svi nivoi vlasti posvećeni zajedničkom postizanju COR-a, u skladu sa svojim ustavnim nadležnostima i međunarodnim principima i standardima ljudskih prava. **Agenda 2030 svoje težište stavlja na ljude, planetu, prosperitet, mir i partnerstvo.** Njenim provođenjem ujedno se jačaju načela dobre vladavine, te vladavine prava na nacionalnom i svjetskom nivou, dok se istovremeno smanjuju rizici ili uzroci raznih kriza, sukoba i drugih prijetnji međunarodnom miru i sigurnosti.

²⁴ Izvještaj „Naša zajednička budućnost“, UN Komisija za okoliš i razvoj, 1987. godina

²⁵ Član 3. stav p) ZRPUR-a

²⁶ <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

²⁷ Rezolucija A/RES/70/1 – „Promijenimo naš svijet: Agenda 2030 za održivi razvoj“, 25. 9. 2015. godine; <https://sdgs.un.org/2030agenda>

2.4. Ciljevi održivog razvoja

Agenda 2030 se zasniva na 17 Ciljeva održivog razvoja²⁸ sa 169 povezanih ciljnih vrijednosti koje se prate pomoću 232 indikatora. Ciljevi održivog razvoja predstavljaju globalni poziv na djelovanje u pravcu okončanja siromaštva, zaštite okoliša i klime na našoj planeti i pružanja mogućnosti uživanja mira i prosperiteta svim ljudima, svuda u svijetu.²⁹

Bosna i Hercegovina je prepoznala važnost i potencijal provođenja Ciljeva održivog razvoja, kao mogućnost značajnog unapređenja socijalnih, ekonomskih i okolišnih aspekata života u zemlji i jačanja regionalne saradnje. Održivi razvoj je u samom centru politika Evropske unije i njenih država članica, a pristupanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji je sveobuhvatni prioritet za BiH.³⁰

„Agenda 2030 je plan djelovanja za ljude, planetu i prosperitet. Njen cilj je da osnaži univerzalni mir u većoj slobodi. Ovaj plan će provoditi sve zemlje i sve zainteresovane strane, djelujući kroz partnerstvo zasnovano na saradnji. Riješili smo da čovječanstvo oslobodimo tiranije, siromaštva i neimaštine, kao i da oporavimo i zaštitimo našu planetu.“ (Rezolucija A/RES/70/1)

Ciljevi održivog razvoja su nedjeljni i većina njih pokriva različite oblasti. Primjera radi, hrana, energija i upravljanje vodnim resursima su usko povezani, a isto važi i za saobraćaj, kvalitet zraka i zdravlje. Pristup zasnovan na „povezivanju“ zahtijeva multisektorske projekte različitih nivoa vlasti koji uzimaju u obzir međusobnu povezanost COR-a.³¹

Ciljevi održivog razvoja nude jedinstvenu priliku za holistički pristup razvoju, kao i priliku vlastima na svim nivoima da rade zajedno, uče jedni od drugih, te uspostavljaju čvrsta i otvorena partnerstva. Sve razvijene i nerazvijene zemlje dijele odgovornost za ostvarenje COR-a. Na taj način uspostavlja se globalno partnerstvo koje je ključno za realizaciju Ciljeva održivog razvoja.

²⁸ 1. Svijet bez siromaštva, 2. Svijet bez gladi, 3. Zdravlje i blagostanje, 4. Kvalitetno obrazovanje, 5. Rodna ravnopravnost, 6. Čista voda i sanitarni uslovi, 7. Pristupačna energija iz čistih izvora, 8. Dostojanstven rad i ekonomski rast, 9. Industrija, inovacije i infrastruktura, 10. Smanjenje nejednakosti, 11. Održivi gradovi i zajednice, 12. Odgovorna potrošnja i proizvodnja, 13. Očuvanje klime, 14. Očuvanje vodenog svijeta, 15. Očuvanje života na zemlji, 16. Mir, pravda i snažne institucije, 17. Partnerstvom do ciljeva

²⁹ Ciljevi održivog razvoja se nazivaju i Globalnim ciljevima, predstavljaju nadogradnju Milenijumskih razvojnih ciljeva usvojenih još 2000. godine; <https://bosniahерzegovina.un.org/bhs/sdgs>

³⁰ Dokument „Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja“, decembar 2020. godine

³¹ Dokument „Prema održivoj Evropi do 2030“, COM (2019) 22, Evropska komisija 2019. godine

3. NALAZI REVIZIJE

Nalazi koji se prezentiraju u ovom poglavlju rezultat su analiziranja i procjene konkretnih revizijskih dokaza i njihovog odnosa spram revizijskih kriterija, i strukturirani su u odnosu na revizijska pitanja.

3.1. Institucionalni okvir za implementaciju Ciljeva održivog razvoja u FBiH

3.1.1. Utvrđivanje obaveze institucija u FBiH za implementaciju Ciljeva održivog razvoja

Revizijom je utvrđeno da nisu identifikovane nadležne institucije niti su mapirani učesnici u FBiH sa jasno definisanim ulogama i odgovornostima za ostvarivanje Ciljeva održivog razvoja, iako je prošlo više od osam godina od usvajanja Agende 2030, a tri od Okvira za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH.

Bosna i Hercegovina je Agendu 2030 usvojila 2015. godine, a na inicijativu UNDP-a izrađen je „Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH“. Tehnički koordinator procesa izrade okvira bio je DEP BiH, dok je u ime Vlade FBiH učestvovao FZZPR.³² **Vlada FBiH je početkom 2021. godine usvojila Okvir u kojem je naglašeno kako će vlasti na svim nivoima u BiH biti predane uspostavi funkcionalnog sistema za dugoročnu koordinaciju provedbe, praćenja i izvještavanja u vezi s Agendum 2030.**³³

U cilju osiguranja efikasne provedbe COR-a u institucijama BiH Vijeće ministara BiH je u januaru 2021. godine donijelo Odluku o imenovanju članova radne grupe za provođenje aktivnosti Ciljeva održivog razvoja i izradu dokumenta Strateškog okvira institucija BiH za period do 2030. godine.³⁴ Radna grupa, koju je činilo 27 predstavnika institucija BiH, osnovana je kao privremeno, međuresorno i stručno tijelo VM-a BiH koje je nadležno za izradu navedenog dokumenta u cilju postizanja COR-a. Krajem 2022. godine VM BiH je usvojio Strateški okvir institucija BiH do 2030. godine,³⁵ **kojim su utvrđene konkretnе obaveze i odgovornosti institucija BiH u implementaciji COR-a.** Revizijom je ustanovljeno da su na nivou FBiH izostale ovakve aktivnosti. Naime, **Vlada FBiH nije službeno i blagovremeno obavijestila federalne i kantonalne institucije, te JLS iz uzorka o usvojenom „Okviru za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH“.**³⁶

Federalni zavod za programiranje razvoja je poduzimao određene aktivnosti na promociji Okvira putem sastanaka sa predstvincima pojedinih institucija.³⁷ Međutim, revizija je pokazala da aktivnosti FZZPR-a nisu bile dovoljne kako bi se sve nadležne institucije blagovremeno upoznale sa Okvirom. Konstatovano je da sagovornici revizije iz pojedinih institucija u trenutku provođenja revizije nisu bili upoznati sa Okvirom za realizaciju COR-a u BiH.³⁸

³² Ujedinjene nacije su formirale Radnu grupu i podgrupe za izradu Okvira: Podgrupa za izradu dobrovoljnog izvještaja BiH o provođenju Agende 2030 i COR-a, Podgrupa za izradu okvira za realizaciju COR-a u BiH i Podgrupa za statistiku

³³ Dokument „Okvir za realizaciju COR-a u BiH“ Vlada FBiH usvojila je 4. 2. 2021. godine, a potom i Vijeće ministara BiH 8. 4. 2021. godine

³⁴ „Službeni glasnik BiH“, broj 1/21

³⁵ VM BiH je na sjednici održanoj 9. 11. 2022. godine usvojilo Strateški okvir institucija BiH.

³⁶ Na službenoj internet-stranici FZZPR-a je objavljen Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH.

³⁷ FZZPR je federalnim ministarstvima (dopisi broj: 03-28-2-133-7/17 od 19.8. 2019. i broj: 03-28-2-133-15/17 od 28. 9. 2020. godine) i Savezu općina i gradova FBiH (broj: 03-28-2-133-17/17 od 2. 10. 2020. godine) upućivao zahtjeve za dostavu primjedbi i sugestija na načrt dokumenta „Okvir za realizaciju COR-a u BiH“. U toku 2021. godine FZZPR je u svim federalnim ministarstvima održao edukacije o primjeni Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u FBiH, na kojima je učesnike putem prezentacije upoznao o „Okviru za realizaciju COR-a u BiH“ i načinu njegove implementacije kroz sistem strateškog planiranja u FBiH.

³⁸ FMUP, FMF, FMROI i FMKS, gradovi Bihać i Zenica. Odgovori na Upitnike revizije učinka

3.1.2. Koordinacijski mehanizmi implementacije Ciljeva održivog razvoja

Čvrste međusektorske veze i koordinacija su od suštinskog značaja za efikasno planiranje, provođenje, praćenje i izvještavanje o Agendi 2030. – Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH

U Federaciji BiH nije jasno definisana koordinacijska struktura za implementaciju Ciljeva održivog razvoja, odnosno nisu imenovani koordinatori s propisanim ulogama i odgovornostima na federalnom, kantonalmom i lokalnom nivou vlasti. Federalni zavod za programiranje razvoja je imenovan za člana Interresorne radne grupe za praćenje implementacije COR-a u BiH (SDG Vijeće).³⁹ Shodno Odluci o formiranju SDG Vijeća, **svaka institucija koja je član Vijeća u obavljanju svojih funkcija ostvaruje koordinaciju s institucijama svih nivoa vlasti u BiH.**⁴⁰ Međutim, na nivou FBiH nisu formalno utvrđene konkretnе obaveze i nadležnosti FZZPR-a u pogledu koordiniranja aktivnosti implementacije COR-a u Federaciji. Također, nije inicirano da se ispred ostalih nivoa vlasti imenuju koordinatori niti interresorna radna grupa **kako bi se određenim aktom utvrđile jasne i konkretnе obaveze i odgovornosti u cilju stvaranja potrebnih pretpostavki za efikasnu realizaciju COR-a u FBiH.**⁴¹

Ustanovljeno je da u periodu 2021-2023. godine ni kantonalne vlade nisu formalno imenovale koordinatorе procesa implementacije Ciljeva održivog razvoja na područjima svojih kantona.⁴² Poslove strateškog planiranja i upravljanja razvojem u kantonalnim institucijama obavljaju stručne službe/odjeljenja za razvoj ili vijeća za razvojno planiranje. Međutim, **nije im propisana obaveza koordinacije u implementaciji COR-a.**⁴³ Na nivou kantona postoji neformalna grupa „Mreža praktičara“, koju čine predstavnici kantonalnih jedinica za planiranje razvoja i FZZPR-a.⁴⁴ U „Okviru za realizaciju COR-a u BiH“ navedeno je kako se članovi mreže praktičara sastaju najmanje jednom godišnje⁴⁵ s ciljem razmjene iskustava i unapređenja koordinacije razvojnih politika u kantonima, te informisanja o procesima implementacije COR-a u BiH.⁴⁶

Utvrđeno je da JLS iz uzorka nisu odredili koordinatora za provedbu Ciljeva održivog razvoja. U gradskim/općinskim odjeljenjima za razvojno planiranje i upravljanje razvojem službenici prate implementaciju lokalnih strategija razvoja, ali nemaju jasno utvrđene obaveze za implementaciju i praćenje COR-a. Od deset JLS-ova iz uzorka samo je Općina Novo Sarajevo imenovala Radni tim za realizaciju projekta „Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja kao temelj za održivi i inkluzivan rast u BiH (SDG2BiH)“, koji se odnosi na ovaj dvogodišnji projekat, a ne općenito na COR.⁴⁷ Nadležni iz gradova Bihać i Zenica su u odgovorima na Upitnik revizije učinka naveli kako nisu formalno obaviješteni o usvojenom Okviru za realizaciju COR-a u BiH, niti im je dokument dostavljen.

³⁹ Odluka o formiranju interresorne radne grupe za praćenje implementacije COR-a u BiH – SDG Vijeće, „Službeni glasnik BiH“, br. 54/23

⁴⁰ SDG Vijeće čine predstavnici sljedećih institucija: Ministarstvo vanjskih poslova BiH, Direkcija za ekonomsko planiranje Vijeća ministara BiH, Ministarstvo za evropske integracije i međunarodnu saradnju Vlade RS, Federalni zavod za programiranje razvoja, Ured koordinatora Brčko distrikta BiH pri Vijeću ministara BiH i Odjeljenje za privredni razvoj, sport i kulturu Vlade Brčko distrikta BiH.

⁴¹ Odgovori subjekata revizije na Upitnik revizije učinka

⁴² Odgovori kantonalnih vlada na Upitnik revizije učinka

⁴³ Vlada ZHK je zadužila Ured Vlade za evropske integracije da koordinira provedbu dvogodišnjeg projekta „Okvir za realizaciju COR-a kao temelj za održiv i inkluzivan rast u BiH“ (SDG2BiH); Zaključak broj: 01-815-1/23-13 od 19. 7. 2023. godine

⁴⁴ Prema izjavama nadležnih iz FZZPR-a, sastanci nisu formalizirani, ne vode se zapisnici; na sastancima se predstavnici kantonalnih vlasti, između ostalog, informišu i o procesima implementacije COR-a u BiH.

⁴⁵ U Okviru Mreže praktičara u protekle tri godine organizovana su tri sastanka, i to u Neumu 2021. godine, Tuzli 2022. i Sarajevu 2023. godine.

⁴⁶ Navedeno je i potvrđeno na sastanku s predstavnicima FZZPR-a

⁴⁷ Obaveze radnog tima su da aktivno doprinese ostvarivanju projektnih rezultata, razmjenjuje informacije, kao i da redovno izvještava u skladu sa smjernicama i zahtjevima donatora. Rješenje broj: 06-30-5-5532/23 od 4. 7. 2023. godine

Ustanovljeno je da je u kantonima i JLS-ovima iz uzorka uspostavljena koordinacija i međusektorska saradnja koja se odnosi na strateško planiranje i upravljanje razvojem, ali nije detaljnije uređena razmjena informacija u kontekstu implementacije Ciljeva održivog razvoja. Jedino su nadležni iz Grada Tuzla naveli kako je uspostavljena saradnja s federalnim ministarstvima u vezi projekata energetske efikasnosti, vodosnabdijevanja i zaštite okoline, a iz Općine Jablanica da je putem projekta SDG2BiH ostvarena saradnja sa višim nivoima vlasti u cilju implementacije obaveza iz „Okvira za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH“.

Prema izjavama nadležnih iz Zavoda, ne postoji potreba niti se planira inicirati da Vlada FBiH formira određenu Interresornu radnu grupu u Federaciji BiH koja bi imala konkretnu ulogu u koordinaciji aktivnosti na implementaciji COR-a u FBiH.⁴⁸ Međutim, nadležni iz većeg broja ostalih institucija obuhvaćenih revizijom mišljenja su da bi formiranje radne grupe bilo korisno zbog toga što bi omogućilo prevazilaženje određenih problema u koordinaciji procesa implementacije COR-a.⁴⁹ Važno je napomenuti da je ovakav stav u skladu sa praksama drugih zemalja Evrope i regiona.

Budući da su mehanizmi koordinacije od suštinskog značaja za rješavanje razlika između sektorskih prioriteta i ciljeva, u nastavku je prikazano nekoliko primjera dobrih praksi u Evropi.⁵⁰

Švicarska Konfederacija

U Švicarskoj Konfederaciji implementaciju Ciljeva održivog razvoja koordinira Međuresorni odbor za održivi razvoj (ISDC) koji se sastoji od svih federalnih ureda sa mandatima vezanim za COR. Međuresorni odbor za održivi razvoj funkcioniše kao platforma za koordinaciju, razmjenu informacija, usklađivanje prioriteta i diskusiju za aktivnosti vezane za Ciljeve održivog razvoja. Ovim odborom predsjedava Savezni ured za prostorni razvoj (ARE) Federalnog odjela za okoliš, energiju i komunikacije.

Belgija

Belgija ima uspostavljen središnji mehanizam koordinacije, Međuministarsku konferenciju o održivom razvoju (IMCSD), koja se sastoji od federalnih, regionalnih ministara i ministara lokalne zajednice odgovornih za održivi razvoj i razvojnu saradnju. Postoje dodatne platforme za koordinaciju između različitih ministarstava o temama kao što su rod, siromaštvo i održivi mir ili veza između mira i klime. Savezni i regionalni akteri okupljaju se na multilateralnim koordinacijskim sastancima na kojima se identificiraju i raspravljaju o kompromisima i sinergijama između ekonomskih, društvenih i ekoloških, ali i političkih ciljeva.

Austrija

U Austriji je uspostavljena Međuministarska radna grupa, koja se sastoji od kontakt-osoba za Ciljeve održivog razvoja iz svih ministarstava. Ova radna grupa koordinira implementaciju COR-a, predstavlja izvještaje o napretku i ima za cilj razmjenu informacija. S obzirom na to da su sva ministarstva dio Međuministarske radne grupe, ona uzima u obzir i domaće i međunarodne ciljeve koji se odnose na implementaciju Ciljeva održivog razvoja.

Doprinos implementaciji Ciljeva održivog razvoja će se nastojat postići UNDP projektom „Okvir za realizaciju COR-a kao temelj za održiv i inkluzivni rast u BiH (SDG2BiH)“, koji finansira Vlada Švedske.⁵¹ Konstatovano je da su iz Federacije tri kantona (USK, TK i ZHK) i tri općine (Novo Sarajevo, Jablanica, Posušje) sa UNDP-om u 2023. godini potpisale sporazume o lokalizaciji Ciljeva održivog razvoja. Pored toga, radit će se na izradi i pripremi dokumentacije za strateške projekte koji doprinose ostvarivanju COR-a, kao i na pripremi i realizaciji razvojnih projekata.⁵² Projekat se planira implementirati do kraja ove godine.

⁴⁸ Izjava nadležnih iz FZZPR-a, sastanak održan 7. 11. 2023. godine

⁴⁹ Primjera radi, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, Vlade TK i KS, Općina Novo Sarajevo, itd.

⁵⁰ https://www.oecd.org/governance/pcsd/toolkit/goodpractices/Policy%20Coordination.pdf?_ga=2.50306982.1834519194.1717056229-1782268394.1717056229

⁵¹ Projekat SDG2BiH implementira UNDP u partnerstvu sa UNICEF-om i UN WOMEN u BiH.

⁵² <https://www.undp.org/bosnia-herzegovina/news/cantons-municipalities-and-cities-will-work-implementation-sustainable-development-goals>

3.1.3. Zakonodavna vlast u FBiH i implementacija Ciljeva održivog razvoja

Zakonodavna vlast ima značajnu ulogu u implementaciji razvojnih politika, posebno s aspekta usmjeravanja i nadzora vlada, te nadgledanja procesa implementacije Agende 2030. Suštinska uloga parlamentarnih mehanizama je naglašena u Agendi 2030 u smislu donošenja zakona i usvajanja budžeta, te osiguranja javne odgovornosti za ispunjenje Ciljeva održivog razvoja.⁵³ Također, parlamenti imaju svoju ulogu u implementaciji Cilja održivog razvoja 16 „Mir, pravda i snažne institucije“, podcilja 16.B „Promovisati i sprovoditi nediskriminatorne zakone i politike radi postizanja održivog razvoja“. Međutim, konstatovano je da **zakonodavna vlast na svim nivoima u FBiH nije na odgovarajući način uključena u proces implementacije COR-a**,⁵⁴ što za posljedicu može imati **nedostatak podrške za donošenje potrebnih zakona, politika i mjera koje podržavaju Ciljeve održivog razvoja**. Prema izjavama nadležnih iz FZZPR-a, u periodu 2021-2023. godine nisu organizovane tematske sjednice o značaju i obavezama koje proizilaze iz Ciljeva održivog razvoja niti su Parlamentu FBiH upućivani zvanični izvještaji o realizaciji Agende 2030.⁵⁵

Analizom dostupnih podataka za Parlament FBiH i kantonalne skupštine utvrđeno je da su, između ostalog, formirane komisije/odbori za privredu i ekonomsku politiku. Dvije federalne i deset kantonalnih komisija/odbora u svojoj nadležnosti imaju razmatranje strategija i politika ekonomskog razvoja, **ali nemaju propisanu obavezu niti su se u proteklom periodu bavili tematikom planiranja i realizacijom Ciljeva održivog razvoja**.⁵⁶ Federalni zavod za programiranje razvoja je sa predstvincima UN-a krajem 2021. Predstavičkom domu Parlamenta FBiH uputio prijedlog za uspostavu novog radnog tijela, komisije za održivi razvoj, ali ona još nije osnovana niti je uspostavljenim komisijama propisana obaveza praćenja održivog razvoja.⁵⁷ Utvrđeno je da se kod tri kantonalne skupštine primjenjuju Poslovniči o radu stari više od 20 godina (HNK, ZHK, HBŽ), a kod ostalih kod kojih je bilo izmjena poslovnika, one se nisu odnosile na COR.⁵⁸ Detaljnije o ovome piše u Prilogu 4. Prema informacijama nadležnih iz Vlade TK, započete su aktivnosti na izmjenama i dopunama Poslovnika o radu Skupštine Tuzlanskog kantona. U Poslovniku su, između ostalog, predviđene izmjene u vezi s učešćem Komisije za privredu, ekonomsku i finansijsku politiku u procesu realizacije Ciljeva održivog razvoja.⁵⁹

3.2. Strateški i provedbeni okvir za postizanje Ciljeva održivog razvoja u FBiH

Svi nivoi vlasti BiH nastojat će dodatno ojačati sisteme strateškog planiranja i upravljanja razvojem, jer su koherentni sistemi, čvrste međusektorske veze i koordinacija od suštinskog značaja za efikasno planiranje, provedbu, praćenje i izvještavanje o Agendi 2030. – Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH

3.2.1. Nedostaci strateškog i provedbenog okvira za postizanje Ciljeva održivog razvoja

Ustanovljeno je da su nadležne institucije kasnile u provedbi aktivnosti značajnih za strateško planiranje i provedbu Agende 2030. Naime, tek šest godina od usvajanja Agende u FBiH je donesena Strategija razvoja Federacije BiH 2021-2027. kao temeljni strateški dokument za razvojno planiranje, kojim je potrebno uskladiti sve ostale strateške i provedbene, odnosno implementacijske dokumente.⁶⁰

⁵³ <https://sdgs.un.org/2030agenda>

⁵⁴ Drugi dobrovoljni izvještaj BiH o provođenju Agende 2030. i COR-a, 2023. godina

⁵⁵ Sastanak revizorskog tima i predstavnika FZZPR-a, održan 7. 11. 2023. godine

⁵⁶ Navedeno su potvrđili predsjednici/predsjednice i sekretari Komisija/odbora: Doma naroda Parlamenta FBiH, HNK i KS.

⁵⁷ Prijedlog za izmjene Poslovnika o radu Predstavičkog doma Parlamenta FBiH; Dopis broj: 03-24-16-175/21 od 20. 12. 2021. godine

⁵⁸ Primjera radi, izmjene poslovnika oba doma Parlamenta FBiH i skupština ZDK, TK i KS

⁵⁹ Dopis Vlade TK broj: 02/2-04-13032/24 od 16. 5. 2024. godine

⁶⁰ „Službene novine FBiH“, broj 40/22 od 26. 5. 2022. godine; Strategiju je usvojio Parlament FBiH 27. 4. 2021. godine, a Dom naroda 12. 4. 2022. godine.

Pored toga **Vijeće Federacije**, koje je trebalo imati savjetodavnu ulogu i davati preporuke o **ključnim razvojnim prioritetima u FBiH**, nije vršilo ovu obavezu utvrđenu članom 12. ZRPUR-a. Vlada FBiH je nakon kašnjenja od godinu dana⁶¹ donijela Odluku o utvrđivanju sastava, broja članova i načina rada Vijeća Federacije.⁶² Međutim, Vijeće je osnovano samo formalno i nikada nije počelo s radom.⁶³ Federalni zavod za programiranje razvoja, koji treba da vrši stručne poslove za potrebe Vijeća, uputio je Vladi FBiH inicijativu u kojoj je ukazao na potrebu uspostavljanja njegovog rada.⁶⁴ Međutim, Vlada FBiH još uvijek nije uspostavila rad Vijeća Federacije.⁶⁵

3.2.1.1. Uključenost Ciljeva održivog razvoja u strategijama razvoja u FBiH

Radi procjene uključenosti Ciljeva održivog razvoja u razvojne strategije u FBiH izvršena je analiza ukupno 21 strategije: Strategije razvoja FBiH, deset kantonalnih razvojnih strategija, te deset strategija razvoja jedinica lokalne samouprave iz uzorka revizije.⁶⁶ Detaljnije o tome napisano je u Prilogu 5.

Konstatovano je da Ciljevi održivog razvoja nisu u potpunosti integrirani u donesene strategije razvoja. Naime, u Strategiju razvoja FBiH, od ukupno 17, decidno je ugrađeno 14 Ciljeva održivog razvoja, koji su povezani sa strateškim prioritetima, mjerama i indikatorima. Međutim, tri Cilja održivog razvoja u ovoj Strategiji nisu posebno utvrđena: COR 5 – Rodna ravnopravnost, COR – 10 Smanjenje nejednakosti i COR 17 – Partnerstvom do cilja. Prema izjavama nadležnih iz FZZPR-a, u Strategiji razvoja je COR 5 definiran kroz horizontalan princip „Niko ne smije biti isključen“, dok su četiri od deset podciljeva COR-a 10 indirektno uključeni u ovaj razvojni dokument. Prema navodima FZZPR-a, COR 17 nije uključen zbog toga što je ovaj cilj usmjeren prema razvijenim zemljama da se jače fokusiraju na partnerstva i međunarodnu saradnju kako bi se potaklo da više i bolje sarađuju sa manje razvijenim zemljama kojima je potrebna službena pomoć za razvoj.

Općina Orašje	Strateški cilj 2 Ubrzan i inkluzivan društveni razvoj
Strateški ciljevi FBiH	Strateški cilj 2. Prosperitet i inkluzivan društveni razvoj
Strateški ciljevi Županije Posavske	Strateški cilj 2. Unaprijeđiti javne usluge u zdravstvu i obrazovanju i povećati opseg društvene infrastrukture na principima dobrog upravljanja
Ciljevi održivog razvoja	3: Zdravje i blagostanje 4: Kvalitetno obrazovanje 9: Industrija, inovacija i infrastruktura 10: Smanjiti nejednakost
Pravci razvoja	1. Pametan rast 2. Društvo jednakih mogućnosti 3. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom
Podciljevi	Akceleratori
1.1.1. Univerzalno i kvalitetno predškolsko obrazovanje 1.1.2. Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sustava 2.1.1. Unapređenje pristupa i kvalitete zdravstvene zaštite 2.1.2. Preventivne zdravstvene mјere 3.1.1. Veći dio javnih investicija u infrastrukturu 4.1.1. Funkcionalni sustav kreiranja politika i upravljanja održivim razvojem	1.1. Unapređenje pristupa i kvalitete obrazovanja i obuke 2.1. Efičasnija zdravstvena zaštita za sve 3.1. Povećanje investicija u infrastrukturu 4.1. Efikasan, otvoren, inkluzivan i odgovoran javni sektor

Primjer povezivanja jednog od strateških ciljeva Integrirane strategije lokalnog razvoja Općine Orašje 2021-2027. godine (Napomena: Strategija je donesena prije proglašenja Orašja Gradom, „Službene novine FBiH“, broj 17/22)

Od deset analiziranih kantonalnih strategija razvoja njih osam (USK, TK, ZDK, HNK, HBŽ, BPK, SBK i ZHK) je ciljeve, mjere i indikatore konkretno povezano sa Ciljevima održivog razvoja. U Strategijama razvoja KS i PK je samo navedeno kako se vodilo računa u usklađenosti s COR-om, bez detaljnijeg povezivanja ciljeva, mjera i indikatora.

Kada su u pitanju jedinice lokalne samouprave, od deset analiziranih **tri strategije razvoja (gradovi Bihać, Tuzla i Goražde)** se uopće ne pozivaju na **Ciljeve održivog razvoja**, s obzirom na to da su donesene prije Okvira za realizaciju COR-a u BiH. U Strategijama razvoja Grada Zenice i Općine Posušje je deklarativno napisano kako se vodilo računa o usklađenosti ovih dokumenata sa COR-om, ali nisu utvrđene konkretne mjere i indikatori koji su direktno povezani sa COR-om.

⁶¹ Prema članu 35. ZRPUR-a, koji je donesen prije sedam godina, ova Odluka se treba donijeti šest mjeseci od dana njegovog stupanja na snagu.

⁶² Odluka V broj 1249/2018 25. 10. 2018. godine

⁶³ Članovi Vijeća Federacije su: premijer FBiH, zamjenik premijera FBiH, federalni ministar finansija, premijeri kantonalnih vlada (USK, PK, TK, ZDK, BPK, SBK, HNK, KS, ZHK i HBŽ), i predsjednik Predsjedništva Saveza općina i gradova FBiH

⁶⁴ Broj: 01-24-5-117/20 od 28. 9. 2020. godine

⁶⁵ U izjavi su nadležni iz FZZPR-a rekli da nemaju informacije o tome zašto Vlada FBiH nije uspostavila rad Vijeća Federacije.

⁶⁶ Grad Bihać, Grad Orašje, Grad Tuzla, Grad Zenica, Grad Goražde, Općina Travnik, Općina Jablanica, Općina Posušje, Općina Novo Sarajevo, Grad Livno

Kao primjer dobre prakse konstatovano je da dvije lokalne strategije razvoja (Grad Orašje i Općina Novo Sarajevo) konkretno povezuju svoje strateške ciljeve, mjere, aktivnosti i indikatore sa Ciljevima održivog razvoja, a preostale tri (općine Jablanica i Travnik, te Grad Livno) sa Okvirom za realizaciju COR-a u BiH.

Među uzrocima nedovoljne povezanosti strateških i implementacijskih dokumenata s Ciljevima održivog razvoja konstatovano je da, pored činjenice da institucije nisu na adekvatan način upoznate sa COR-om i postojećim propisima, prevashodno ZRPUR-om, kao i njegovim podzakonskim aktima, nije jasno utvrđena obaveza integriranja COR-a u strateške i provedbene dokumente. U Uredbi o izradi strateških dokumenata i Uredbi o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u FBiH općenito se spominje potreba usklađivanja strateških i provedbenih dokumenata i sa Ciljevima održivog razvoja, ali navedene obaveze nisu dovoljno jasno i decidno propisane.⁶⁷

- **Akcioni planovi za implementaciju strategija razvoja**

Za svaki strateški dokument za nivo Federacije radi se akcioni plan za planski period važenja strateškog dokumenta. Izuzetno, akcioni planovi za strateške dokumente za nivo Federacije mogu se raditi i za kraći period od planskog perioda važenja strateškog dokumenta. – Član 19. stav 2. Uredbe o izradi strateških dokumenata u FBiH

Ustanovljeno je da akcioni planovi nisu izrađeni za sve strategije razvoja u FBiH. Naime, za Strategiju razvoja FBiH 2021-2027. nikada nije izrađen AP niti je, prema izjavama nadležnih iz FZZPR-a, predviđeno da se izradi ovaj dokument.⁶⁸ Također, dvije kantonalne (BPK i HNK) i jedna strategija razvoja JLS-a (Grad Goražde) nemaju izrađene akcione planove.

Primjer strategija razvoja i izrađenih/neizrađenih akcionalih planova

Iako osam kantonalnih strategija razvoja imaju izrađene akcione planove, konstatovano je da svi nisu usklađeni s članom 19. stav 2. Uredbe o izradi strateških dokumenata.⁶⁹ Primjera radi, u akcionom planu strategije razvoja ZHK nisu navedena finansijska sredstva pojedinačno po godinama, već ukupna sredstva za trogodišnji period.⁷⁰ Također, pet analiziranih kantonalnih akcionalih planova za period 2021-2024. godine (TK, ZDK, SBK, ZHK i HBŽ) povezuju svoje projekte i mjere sa Ciljevima/podciljevima održivog razvoja, dok tri (USK,⁷¹ KS, PK) ne povezuju.

Od devet JLS-ova iz uzorka koji imaju izrađene AP, jedino Akcioni plan Općine Travnik nije u potpunosti usklađen sa Uredbom jer su u njemu navedena ukupna sredstva za trogodišnji period, a ne pojedinačna po godinama. U pet lokalnih akcionalih planova (gradovi Orašje i Livno, općine Novo

⁶⁷ U članu 16. Uredbe o izradi strateških dokumenata i članu 7. Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u FBiH se spominje da je potrebno uskladiti strateške i provedbene dokumente i sa Ciljevima održivog razvoja.

⁶⁸ Fokus grupa održana sa subjektima revizije 8. 4. 2024. godine

⁶⁹ Član 19. stav 2.: „Akcioni plan minimalno sadrži sljedeće elemente: naziv strateškog cilja i prioriteta, naziv planiranih mjera i strateških projekata sa očekivanim rezultatima, nosioce realizacije, okvirnu finansijsku vrijednost po godinama i očekivane izvore finansiranja.“

⁷⁰ ZHK za period 2022-2024.

⁷¹ Akcioni plan 2025-2027. za implementaciju Strategije razvoja USK povezuje projekte i mjere sa Ciljevima/podciljevima održivog razvoja.

Sarajevo, Jablanica i Travnik) projekti i mjere su povezane s Ciljevima održivog razvoja, a u četiri (Bihać, Tuzla, Zenica i Posušje) nisu. Detaljnije o ovome piše u Prilogu 6.

Ustanovljeni su različiti nazivi i forma akcionih planova.⁷² Ova situacija ukazuje na nedovoljnu koherentnost i ujednačenost strukture akcionih planova, koji ne samo da odražavaju strateške vizije subjekata, već i osiguravaju konkretna sredstva i mehanizme za njihovu implementaciju.

- **Koherentnost strategija razvoja**

Princip koherentnosti utvrđuje da li su politike i programi nadležnih institucija usklađene s Ciljevima održivog razvoja. Horizontalna koherentnost podrazumijeva da institucije rade usklađeno, odnosno da imaju pristup koji potiče saradnju i integraciju. Vertikalna koherentnost podrazumijeva da je dosljedan i usklađen pristup ka ostvarenju COR-a na svim nivoima vlasti, od lokalnog do državnog. – ISAM Model za SDG revizije

Analizom kantonalnih i strategija razvoja JLS iz uzorka ustanovljeno je da su kantonalne strategije i sedam⁷³ lokalnih koherentne sa Strategijom razvoja FBiH 2021-2027, što znači da su svoje strateške dokumente uskladile sa federalnim razvojnim ciljevima. Tri strategije razvoja gradova Bihać, Tuzla i Goražde nisu usklađene sa Federalnom razvojnom strategijom 2021-2027, koja je temeljna platforma socioekonomskog razvoja i treba da služi kao podloga za sve ostale strateške dokumente u Federaciji.⁷⁴

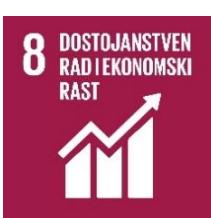
Navedene tri strategije ne osiguravaju zajednički smjer razvojnih ciljeva. Iako je deset kantonalnih i sedam strategija razvoja JLS iz uzorka koherentno s Strategijom razvoja FBiH, različito su usklađene sa Ciljevima održivog razvoja, što je detaljnije pojašnjeno pod tačkom 3.2.1.1. Izveštaja.

Strategije razvoja Bihaća (2014-2023), Tuzle (2012-2026) i Goražda (2017-2026) donesene su prije Strategije razvoja FBiH 2021-2027. te nisu koherentne sa njom niti sa Agendum 2030.

3.2.1.2. Povezanost sektorskih strategija sa Ciljevima održivog razvoja

U cilju procjene povezanosti sektorskih strategija sa Ciljevima održivog razvoja izvršena je analiza dvije federalne strategije koje su donesene nakon donošenja Strategije razvoja FBiH (Strategije razvoja

turizma 2022-2027. i Strategije zapošljavanja FBiH 2023-2030).⁷⁵ Također, za iste oblasti analizirane su i strategije na nivou kantona i JLS iz uzorka koje su donesene u posmatranom periodu. S tim u vezi, izvršena je analiza četiri sektorske strategije iz oblasti turizma (TK 2024-2029, BPK 2023-2030, ZHK 2020-2027 i Općine Travnik 2018-2022).⁷⁶

Analizom Strategije razvoja turizma 2022-2027. i Strategije zapošljavanja FBiH 2023-2030. ustanovljeno je da u ovim dokumentima strateški ciljevi nisu povezani sa COR-om, iako su doneseni nakon usvajanja Okvira za realizaciju COR-a u BiH. **U Federalnoj strategiji razvoja turizma je navedeno kako je prilikom izrade ovog dokumenta korišten Okvir za realizaciju COR-a u BiH. Međutim, analizom ciljeva, mjera i indikatora utvrđenih u strategiji ustanovljeno je da, iako doprinose održivom razvoju, oni se konkretno ne povezuju sa Ciljem 8 (tekstualno i vizualno), odnosno podciljem 8.9: Do 2030. osmisliti i provesti**

⁷² Primjera radi, AP Strategije razvoja USK 2021-2024, Smjernice s AP Strategije razvoja HBŽ 2021-2024, AP Integrirane strategije razvoja Grada Orašje 2023-2025, Plan implementacije strateških projekata i mjera Strategije razvoja Grada Tuzla za tri godine 2021-2023.

⁷³ Grad Orašje, Grad Zenica, Grad Općina Travnik, Općina Jablanica, Općina Posušje, Općina Novo Sarajevo i Grad Livno

⁷⁴ Član 28. ZRPUR-a

⁷⁵ Strategiju razvoja turizma 2022-2027. usvojila je Vlada FBiH 4. 8. 2022, Predstavnički dom Parlamenta FBiH 27. 9. 2023, a Dom naroda Parlamenta FBiH 5. 10. 2023. godine; Strategiju zapošljavanja FBiH 2023-2030. usvojila je Vlada FBiH 21. 9. 2023, Predstavnički dom Parlamenta FBiH 26. 10. 2023, a Dom naroda Parlamenta FBiH 27. 11. 2023. godine

⁷⁶ Ostali kantoni i JLS nemaju izrađene strategije iz oblasti turizma

politike za promovisanje održivog turizma, koji stvara radna mesta i promovira lokalnu kulturu i proizvode, COR indikatorom 8.9.1: Održivi turizam.

Strategija zapošljavanja nije povezana s Ciljevima održivog razvoja. Primjera radi, strateški ciljevi, mjere i indikatori doprinose, ali uopće se ne povezuju sa dva COR-a koja promovišu zaposlenost, 4 – Kvalitetno obrazovanje i 8 – Dostojanstven rad i ekonomski rast, te njihovim podciljevima i indikatorima.⁷⁷

Analizom kantonalnih strategija razvoja turizma (TK, BPK i ZHK)⁷⁸ ustanovljeno je da **Ciljevi održivog razvoja nisu inkorporirani u strategije razvoja turizma BPK i ZHK, kao ni u Strategiju razvoja turizma Općine Travnik**. S druge strane, Ciljevi su navedeni u Strategiji razvoja turizma TK⁷⁹ na način da ova strategija konkretno navodi koji strateški ciljevi, mjere i indikatori doprinose COR-u. Detaljnije o ovome piše u Prilogu 7.

Gradovi Zenica i Goražde, te općine Posušje i Jablanica dostavile su lokalne akcione planove za zapošljavanje. Analizom LAPZ-ova konstatovano je da **navedeni dokumenti nisu sektorske strategije niti su povezani sa COR-om**. Ovi dokumenti su fokusirani samo na jedan strateški cilj iz njihovih lokalnih strategija razvoja – „Osiguranje održivog ekonomskog rasta“.⁸⁰

Analizirane sektorske strategije, Strategija zapošljavanja u FBiH i tri kantonalne strategije razvoja turizma (TK, BPK i ZHK) još uvijek nemaju izrađene akcione planove, odnosno ključne alate za operativnu implementaciju i osiguranje odgovornosti i učinkovitosti strateških dokumenata.⁸¹

- Koherentnost sektorskih strategija**

Prema prikupljenim informacijama, analizirane sektorske strategije nisu dovoljno uskladene i međusobno povezane na svim nivoima vlasti, od lokalnog do federalnog. Prilikom izrade strategija razvoja turizma i zapošljavanja nije osigurana adekvatna koordinacija, uskladen pristup i saradnja između relevantnih institucija. Analizom dvije federalne strategije ustanovljen je različit pristup izradi, kao i različita struktura strategija.⁸²

Radna grupa za izradu Strategije zapošljavanja nikada nije imenovana.⁸³ Federalno ministarstvo okoliša i turizma je formiralo Radno tijelo za razmatranje i usaglašavanje radne verzije i izrade teksta nacrta strategije razvoja turizma,⁸⁴ te je značajne aktivnosti poduzimalo u cilju osiguranja vertikalne koherentnosti predmetne strategije.⁸⁵ Međutim, u Radno tijelo nije bilo imenovano nijedno

⁷⁷ Podciljevi: 4.4. Do kraja 2030. značajno povećati broj mladih i odraslih koji posjeduju odgovarajuće vještine, uključujući tehničke, digitalne i stručne, za zapošljavanje, dostojanstveno zaposlenje i poduzetništvo; 8.5: Do 2030. postići punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, uključujući mlade i osobe s invaliditetom, te istu plaću za rad jednakе vrijednosti; 8.6: Do 2030. značajno smanjiti udio mladih koji nisu zaposleni niti su uključeni u proces obrazovanja ili obuke i 8.9: Do 2030. osmisliti i provesti politike za promoviranje održivog turizma, koji stvara radna mesta i promovira lokalnu kulturu i proizvode.

⁷⁸ Strategija razvoja turizma HNK 2011-2021. donesena je prije Agende 2030, tako da nije analizirana.

⁷⁹ TK 2024-2029

⁸⁰ Gradovi Zenica: LAPZ 2023-2027, Goražde: LAPZ 2024-2026; Općine Posušje: LAPZ 2022-2025. i Jablanica: LAPZ 2024-2026.

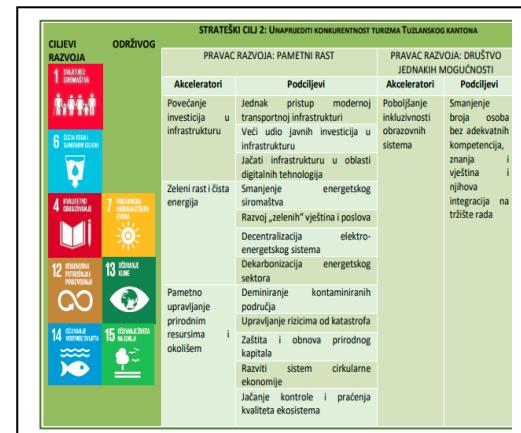
⁸¹ FMOIT je uz podršku stručnog konsultanta kojeg je angažirao USAID Turizam izradio AP 2024-2027. za implementaciju Strategije razvoja turizma FBiH.

⁸² Strategiju zapošljavanja FBiH je izradio FMRSP u saradnji s Međunarodnom organizacijom rada (MOR), a Strategiju razvoja turizma FMOIT u saradnji s USAID-om BiH.

⁸³ Riječ o kompleksnom materijalu koji traži interresorni pristup, tako da je MOR pružio tehničku i ekspertsku podršku FMRSP-u. Eksperti su sa svakom od prepoznatih institucija u FBiH direktno radili prilikom izrade; Sastanak s nadležnim u FMRSP-u, 9. 1. 2024. godine

⁸⁴ Rješenje broj: 06/1-18-1-410/21 od 18. 11. 2021. godine; U Radno tijelo su imenovani predstavnici FMOIT-a, FZZPR-a, GC FBiH, 10 kantonalnih ministarstava nadležnih za turističko-ugostiteljske poslove, Saveza općina i gradova FBiH, Privredne komore FBiH i USAID-a

⁸⁵ FMOIT je projektni zadatci dostavljao kantonalnim institucijama nadležnim za oblast turizma na očitovanje, organizovao fokus grupe po kantonima u kojima su učestvovali predstavnici javnog sektora, privatnog sektora, nevladine organizacije i dr.

Primjer povezivanja jednog od strateških ciljeva Strategije razvoja turizma TK za period 2024-2029.

federalno ministarstvo, što bi s obzirom na potrebe horizontalne koherentnosti također bilo korisno zbog usklađivanja ovog strateškog dokumenta sa ostalim relevantnim sektorskim strategijama FBiH.

Federalne strategije zapošljavanja i turizma usklađene su sa Strategijom razvoja FBiH. Međutim, konstatovano je da obje ove strategije imaju definisan samo po jedan općenit strateški cilj, dok konkretni podciljevi održivog razvoja nisu detaljnije razrađeni kao posebni podciljevi ovih strategija, što se prezentira u tabeli.

Tabela 1. Izostanak podciljeva održivog razvoja u federalnim sektorskim strategijama

R. br.	Naziv strategije	Opći cilj strategije	Podciljevi održivog razvoja koji se odnose na predmetnu oblast
1.	Strategija zapošljavanja u FBiH 2023-2030.	Promovisati mogućnost dostojanstvenog rada za sve koji žive u Federaciji ⁸⁶	4.4. Do kraja 2030. značajno povećati broj mlađih i odraslih koji posjeduju odgovarajuće vještine, uključujući tehničke, digitalne i stručne, za zapošljavanje, dostojanstveno zaposlenje i poduzetništvo 8.5: Do 2030. postići punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, uključujući mlade i osobe s invaliditetom, te istu plaću za rad jednakve vrijednosti; 8.6: Do 2030. značajno smanjiti udio mlađih koji nisu zaposleni niti su uključeni u proces obrazovanja ili obuke 8.9: Do 2030. osmisliti i provesti politike za promoviranje održivog turizma, koji stvara radna mjesta i promovira lokalnu kulturu i proizvode
2.	Strategija razvoja turizma FBiH 2022-2027.	Ubrzan rast i razvoj sektora turizma ⁸⁷	8.9. Do 2030. osmisliti i provesti politike za promoviranje održivog turizma, koji stvara radna mjesta i promovira lokalnu kulturu i proizvode

Kada je u pitanju oblast turizma, kantonalna strategija ZHK (2020-2027) i Općine Travnik (2018-2022) su donesene prije federalne, tako da nisu mogle biti s njom koherentne. Strategije razvoja turizma BPK 2023-2030 i TK 2024-2029. su usklađene s kantonalnim razvojnim strategijama. Iako se navedene kantonalne strategije ne pozivaju na federalnu sektorskiju strategiju, njihovi strateški ciljevi su koherentni sa ciljevima i prioritetima Strategije razvoja turizma FBiH 2022-2027. Prilikom izrade Strategije turizma BPK nije osigurana horizontalna i vertikalna koherencija, odnosno u izradu ove strategije nisu bile uključene federalne i kantonalne institucije.⁸⁸ Prilikom izrade Strategija razvoja turizma TK osigurana je horizontalna saradnja sa institucijama Tuzlanskog kantona,⁸⁹ ali nije osigurana adekvatna vertikalna koherencija.⁹⁰

Nadležni iz federalnih ministarstava smatraju da institucionalni okvir u FBiH otežava uspostavljanje usklađenih strateških **dokumenata zbog podijeljenih nadležnosti između različitih nivoa vlasti, prvenstveno Federacije i kantona**. Primjera radi, kantonalne vlasti mogu učestvovati u izradi federalnih strateških dokumenata, ali potpuno su nezavisni prilikom izrade i implementacije svojih dokumenata.⁹¹

⁸⁶ Kvantitativni ciljevi strategije su: 1. Povećati ličnu zaposlenost i unaprijediti usklađenost vještina sa zahtjevima tržišta rada 2. Promovirati kapacitet preduzeća u privatnom sektoru za otvaranje formalnih radnih mjesta 3. Osigurati uključivanje osoba u nepovoljnom položaju na tržište rada kroz efektivnije aktivne politike tržišta rada 4. Osnažiti upravljanje tržištem rada i povećati kapacitete za provođenje politike.

⁸⁷ Četiri prioriteta strategije su: 1: Razvoj turističkih proizvoda; Prioritet 2: Razvoj destinacijskog marketinga, Prioritet 3: Razvoj ljudskih resursa i Prioritet 4: Unapređenje podsticajnog okruženja za razvoj održivog turizma

⁸⁸ Ministar za privredu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde je rješenjem broj: 04-11-619-2/23 od 12. 6. 2023. godine imenovao Radnu grupu koju su činili predstavnice/i Ministarstva za privredu BPK, Općine Pale FBiH, Turističke organizacije BPK Goražde, Grada Goražde. Doprinos pri izradi Strategije dali su: Udrženje poslodavaca BPK Goražde, Turistička organizacija BPK Goražde, i dr.

⁸⁹ Vlada TK je donijela Odluku o formiranju Radnog tijela za izradu Strategije razvoja turizma, broj: 02/1-18-13870/22 od 14. 6. 2022. godine u koje su, između ostalog, imenovani predstavnici Vlade TK, kantonalnih ministarstava, turističkih zajednica TK, Obrtničke komore TK, itd.

⁹⁰ U Radno tijelo za izradu Strategije imenovano je nekoliko predstavnika JLS (općine Čelić, Teočak, Sapna, Kladanj, Dobojski Istoč i grad Lukavac), ali nije imenovana nijedna institucija sa federalnog nivoa vlasti.

⁹¹ Odgovori federalnih ministarstava na Upitnik revizije učinka

3.2.2. Koherentnost provedbenih dokumenata

Nije uspostavljen koherentan sistem, kao ni adekvatne međusektorske veze i koordinacija između resornih ministarstava i organa vlasti na svim nivoima u Federaciji, kada su u pitanju provedbeni dokumenti u Federaciji BiH.

Ustanovljena je nedovoljna vertikalna i horizontalna koordinacija⁹² institucija u procesima razvojnog planiranja i upravljanja razvojem. Analizom provedbenih dokumenata federalnih ministarstava utvrđeno je da još uvijek nije osigurana usklađenost između strateških i implementacijskih dokumenata, odnosno nije realizovano spuštanje ciljeva, prioriteta i mjera na konkretnе projekte i aktivnosti koji svoje mjesto trebaju imati u trogodišnjim i godišnjim planovima rada organa uprave i upravnih organizacija.⁹³ Na ovaj način je smanjena efikasnost u postizanju zajedničkih ciljeva. Jedino je konzistentnim pristupom i uvezivanjem sa višim, ali i nižim nivoima vlasti moguće osigurati realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH, te doprinijeti implementaciji Agende 2030.

3.2.3. Integracija Ciljeva održivog razvoja u provedbene dokumente

- Trogodišnji plan rada je implementacijski/provedbeni dokument koji operacionalizira strateške ciljeve, prioritete i mjere iz relevantnih strateških dokumenata, te operacionalizira nadležnosti organa uprave.
 - Godišnji plan rada je implementacijski/provedbeni dokument sa aktivnostima koje će se poduzimati na godišnjem nivou kako bi se realizirali programi (mjere) iz trogodišnjeg plana rada, te ostvarili prioriteti i strateški ciljevi iz relevantnih strateških dokumenata i nadležnosti organa uprave utvrđenih u trogodišnjem planu rada.
 - Godišnji izvještaj o radu je implementacijski/provedbeni dokument koji sadrži pregled i analizu izvršenja programa (mjera) i aktivnosti iz godišnjeg plana rada organa uprave.
- Članovi 11, 12 i 15. Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu izvještavanju u FBiH

S ciljem procjene trogodišnjeg i godišnjeg planiranja rada u institucijama, te integracije Ciljeva održivog razvoja u navedenim dokumentima, izvršena je analiza trogodišnjih i godišnjih planova rada te izvještaja o radu Vlade FBiH i federalnih ministarstava, koji su se odnosili na period 2021-2023. godine.⁹⁴

U Programu rada Vlade FBiH 2023-2025. godine i tri godišnja programa rada⁹⁵ navedeno je da će Vlada FBiH dati doprinos implementaciji Agende 2030 i drugih međunarodno preuzetih obaveza BiH. Međutim, u ovim dokumentima nisu utvrđene konkretne mјere koje su vezane za implementaciju Ciljeva održivog razvoja.

Analizom trogodišnjih i godišnjih planova rada federalnih ministarstava **konstatovano je da institucije uopće ne povezuju svoje strateške i razvojne ciljeve sa Ciljevima održivog razvoja.**⁹⁶ U provedbenim dokumentima nije osigurano ni povezivanje mјera i aktivnosti sa Ciljevima i podciljevima

⁹² Horizontalna koordinacija podrazumijeva koordinirano postupanje u procesu trogodišnjeg i godišnjeg planiranja, monitoringa i izvještavanja na istom nivou vlasti u Federaciji. - Vertikalna koordinacija podrazumijeva ujednačeno i koordinirano postupanje u procesima trogodišnjeg i godišnjeg planiranja, monitoringa i izvještavanja na različitim nivoima u Federaciji, radi osiguravanja zajedničkih razvojnih pravaca, te usklađenosti sa relevantnim strateškim dokumentima BiH, dokumentima iz procesa evropskih integracija i međunarodno prihvaćenim globalnim Ciljevima održivog razvoja; Član 7. Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju.

⁹³ Izjave nadležnih iz FZZPR-a, odgovori na Upitnik revizije učinka federalnih ministarstava

⁹⁴ Analizirano je 35 trogodišnjih i 51 godišnji plan rada, te 35 izvještaja o radu.

⁹⁵ Programi rada Vlade FBiH za 2022, 2023. i 2024. godinu

⁹⁶ Odgovori na Upitnike revizije učinka subjekata revizije

održivog razvoja. Navedeno ukazuje na to da u revidiranom periodu nije bila obezbijeđena kvalitetna implementacija programskih aktivnosti usmjerenih na COR.⁹⁷

Iako je ZRPUR usvojen prije sedam godina, a Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u FBiH stupila na snagu prije više od dvije godine,⁹⁸ Vlada FBiH i federalna ministarstva nisu redovno izrađivala i objavljivala trogodišnje planove rada s ciljem operacionalizacije ciljeva, prioriteta i mjera iz relevantnih strateških dokumenata. Primjera radi, Vlada i dva ministarstva (FMZ i FMT) nisu izrađivala ovaj implementacijski dokument za period 2022-2024.⁹⁹

3.2.4. Poštovanje SDG principa „Niko ne smije biti izostavljen“

Principom „Niko ne smije biti izostavljen“ teži se eliminisati multidimenzionalni uzrok siromaštva i nejednakosti, kao i diskriminacija u svim oblicima. Uvođenje ovog principa u praksi zahtijeva mehanizme upravljanja i odgovornosti na svim nivoima, od lokalnog do međunarodnog, kako bi se osiguralo provođenje mjera za osiguravanje jednakosti. – Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH

3.2.4.1. Integracija SDG principa „Niko ne smije biti izostavljen“ u strategijama razvoja

Revizijom se nije moglo potvrditi da je prilikom izrade strateških dokumenata osigurano poštovanje SDG principa „Niko ne smije biti izostavljen“.¹⁰⁰ Naime, konstatovano je da u strateškim dokumentima nije dovoljno pažnje posvećeno ranjivim kategorijama stanovništva poput starijih osoba, osoba s invaliditetom, roditelja djece s invaliditetom, žena, mladih, mladih bez roditeljskog staranja, Roma, etničkih manjina, stanovnika udaljenih ruralnih područja, i dr.¹⁰¹

Sve osobe koje žive u ekstremnom siromaštvu se mogu smatrati „izostavljenim“, kao i one koje trpe nedostatke ili uskraćenosti koje ograničavaju njihove izvore i mogućnosti u odnosu na druge u društvu (ISAM Model za SDG revizije).

Analiza 21 strategije razvoja za period 2021-2023. godine pokazuje da institucije u ograničenom broju poštuju SDG princip „Niko ne smije biti izostavljen“. Strategija razvoja FBiH 2021-2027. ima jasne ciljeve, mjere i aktivnosti usmjerene na ranjive kategorije stanovništva, ali još uvijek nema izrađen AP, što će otežati njihovu implementaciju.

U kantonalnim strategijama razvoja i JLS-ima iz uzorka definisane su određene mjere usmjerene na ranjive skupine, kao što su mladi, žene, invalidi i starije osobe. Međutim, u većini kantonalnih strategija razvoja i strategija razvoja JLS-ova iz uzorka nisu utvrđeni konkretni ciljevi, mjere i aktivnosti usmjerene na stanovnike udaljenih ruralnih područja, roditelje djece s invaliditetom i etničke manjine.¹⁰²

Analizom Strategije razvoja FBiH 2021-2027. godina ustaljeno je da je jedna od planiranih mјera bila da FMRSP, u saradnji s ostalim nadležnim institucijama, do kraja 2023. godine izradi strategiju socijalne uključenosti FBiH. Cilj ovog strateškog dokumenta bi bio da na sveobuhvatan način

⁹⁷ Federalno ministarstvo energije, rудarstva i industrije je izradilo Trogodišnji plan rada za period 2024 - 2026. i Godišnji plan rada za 2024. u kojima se navode Ciljevi održivog razvoja, i u kojima su programi (mjere) usmjerene ka održivom razvoju.

⁹⁸ Vlada HBŽ je krajem 2021. godine donijela Uredbu o metodologiji izrade i donošenja plana rada i izvješća o radu Vlade HBŽ i županijskih tijela, „Narodne novine HBŽ“, broj 8/21.

⁹⁹ Dostavljeni trogodišnji planovi i objavljeni dokumenti na internet-stranicama Vlade FBiH i federalnih ministarstava

¹⁰⁰ U Strategiji razvoja FBiH 2021-2027. godina je kao slabost sistema navedeno kako su nedovoljno dostupne i razvijene usluge obrazovanja prema djeci s posebnim potrebama i drugim socijalnom ugroženim kategorijama, nedovoljno i neravnomjerno obuhvaćeno stanovništvo zdravstvenim osiguranjem i uslugama, nepostojanje socijalnog minimuma koji bi mogao poslužiti kao referentni okvir za identificiranje osoba koje žive u siromaštvu, nepostojanje posebnih programa socijalne zaštite za izrazito ranjive grupe (osobe sa invaliditetom, starije osobe, porodice s troje i više djece itd.). Također, u Strategiji su planirane mјere s ciljem oticanja navedenih slabosti sistema.

¹⁰¹ Okvir za realizaciju COR-a u BiH, Dobrovoljni izvještaji BiH o provođenju Agende 2030 i COR-a, Strategija razvoja FBiH 2021-2027. godina

¹⁰² Etničke manjine se samo spominju u Strategiji razvoja ZDK 2021-2027.

unaprijedi životne uslove grupe stanovništva koji su socijalno isključeni ili se nalaze u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti.¹⁰³ Međutim, FMRSP još uvijek nije izradio ovaj dokument.¹⁰⁴

Utvrđeno je da u osam akcionih planova za implementaciju razvojnih strategija, koji se odnose na revidirani period revizije, nedostaju ciljevi, programi i mjere direktno usmjerene na pružanje podrške ranjivim skupinama, a koje su planirane u njihovim strateškim dokumentima, kao što je prikazano u tabeli ispod.¹⁰⁵

Tabela 2. Izostanak ranjivih grupa u Akcionim planovima razvojnih strategija

R.br.	Naziv strateškog dokumenta	Ranjive grupe koje nedostaju u AP
1.	Strategija razvoja USK 2021-2027.	Starije osobe, etničke manjine (Romi), mlađi bez roditeljskog staranja
2.	Strategija razvoja TK 2021-2027.	Starije osobe
3.	Strategija razvoja ZDK 2021-2027.	Starije osobe i etničke manjine
4.	Strategija razvoja KS 2021-2027.	Etničke manjine (Romi), mlađi bez roditeljskog staranja
5.	Strategija razvoja HBŽ 2021-2027.	Žene, mlađi i starije osobe
6.	Strategija razvoja Općine Bihać 2014-2023.	Žene, invalidi, starije osobe, Romi
7.	Strategija razvoja Općine Orašje 2021-2027.	Starije osobe i invalidi
8.	Strategija razvoja Grada Zenica 2023-2027.	Starije osobe i invalidi

Napomena: Strategije razvoja općina Bihać i Orašje su donesene prije njihovog proglašenja Gradom.

- Sektorski strateški dokumenti i implementacijski dokumenti**

Konstatovano je da u analiziranim sektorskim strateškim dokumentima i njihovim izrađenim akcionim planovima nisu predviđeni konkretni ciljevi, mjere i aktivnosti kojima je trebalo osigurati podršku ranjivim skupinama, tako da **nisu uključene etničke manjine, roditelji djece s invaliditetom i mlađi bez roditeljskog staranja**. Pored toga, u akcionim planovima nisu uključene ni **starije osobe**.

Prilikom izrade Strategije razvoja turizma ustanovljeno je da FMOIT nije osigurao poštovanje SDG principa „Niko ne smije biti izostavljen“. Utvrđeno je da ciljevi, programi i mjere direktno usmjerene na starije osobe, etničke manjine, mlađe bez roditeljskog staranja i stanovnike udaljenih ruralnih područja nedostaju u navedenoj strategiji. Također, u Radno tijelo za razmatranje i usaglašavanje nacrta Strategije nisu bili uključeni predstavnici ranjivih kategorija stanovništva.¹⁰⁶ Prema izjavama nadležnih iz FMOIT-a, ovo ministarstvo je na svojoj internet-stranici objavilo javni poziv za dostavljanje komentara zainteresovane javnosti, međutim, ranjive grupe nisu dale primjedbe na Nacrt strategije.¹⁰⁷ Shodno izjavama FMOIT-a, ovo ministarstvo nije moglo uticati na to da predstavnici ranjivih skupina dostave komentare. Međutim, važno je istaći potrebu da se u fazi izrade strateških dokumenata osiguraju informacije od svih relevantnih odgovornih stana. Shodno Ciljevima održivog razvoja, posebnu pažnju neophodno je posvetiti identifikaciji potencijalno „marginaliziranih“ skupina u društvu kako bi im se osigurala adekvatna podrška.

Analizom Strategije zapošljavanja u FBiH utvrđeno je da je od ranjivih grupa stanovništva primjedbe na prijedlog Strategije dao jedino Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.¹⁰⁸ U dopisu Fonda je navedeno kako je neophodno u Strategiju uvrstiti izmjene

¹⁰³ Takav dokument bi sadržavao i specifične mjere socijalne zaštite, uključujući mjere u oblastima obrazovanja, stanovanja i zdravstva, kao i porodične politike ciljane na marginalizirane grupe stanovništva; Strategija razvoja FBiH 2021-2027. godina

¹⁰⁴ Prema izjavama nadležnih iz FMRSP-a, pitanje socijalne uključenosti će biti sastavni dio Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite u FBiH 2024-2030. godina, koja je u proceduri donošenja.

¹⁰⁵ Akcioni planovi USK, TK, ZDK, KS, HBŽ, gradovi Bihać, Orašje i Zenica. U AP-u 2025-2027. za implementaciju Strategije razvoja USK 2021-2027. su uključene etničke manjine (Romi) i mlađi bez roditeljskog staranja. U AP-u 2025-2027. za implementaciju Strategije razvoja KS planirana su sredstva za uspostavljanje muzeja nacionalnih manjina. U AP-u 2025-2027. za implementaciju Strategije razvoja HBŽ su uključeni žene i mlađi, dok za starije osobe nisu planirane posebne mjere i aktivnosti.

¹⁰⁶ U Radno tijelo su imenovani predstavnici FMOIT-a, FZZPR-a, GC FBiH, 10 kantonalnih ministarstava nadležnih za turističko-ugostiteljske poslove, Saveza općina i gradova FBiH, Privredne komore FBiH i USAID-a; Rješenje broj: 06/1-18-1-410/21 od 18. 11. 2021. godine

¹⁰⁷ Sastanak s predstvincima FMOIT-a, 10. 1. 2024. godine

¹⁰⁸ Dopis Fonda broj: 01-31-1-8990-1/23 od 12. 7. 2023. godine

Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom. **Revizijom je utvrđeno da prijedlog Fonda nije uvažen, odnosno nije planirana izmjena zakonskog akta koji je donesen prije 13 godina.**¹⁰⁹ Ciljevi, programi i mjere direktno usmjerene na etničke manjine, roditelje djece s invaliditetom i mlade bez roditeljskog staranja nedostaju u ovoj strategiji.

Konstatovano je da **nijedna od analiziranih kantonalnih sektorskih strategija ne uključuje roditelje djece s invaliditetom, nacionalne manjine i mlade bez roditeljskog staranja**. Također, sektorske strategije razvoja turizma HNK i ZHK uopće ne uključuju ranjive skupine stanovništva. Detaljnije o ovome piše u Prilogu 8.

U implementacijskim dokumentima na federalnom, kantonalnom i lokalnom nivou nije osigurana adekvatna inkluzivnost ranjivih kategorija stanovništva. Analizom provedbenih dokumenata ustanovljeno je da **se ne može identifikovati na koji način su institucije u FBiH prepoznale „ranjive kategorije stanovništva“**, koji je osnovni razlog za njihovu ranjivost, ko je zapostavljen, te koje se radnje poduzimaju kako bi se utvrdile potrebe ugroženih i izostavljenih.

U periodu 2021-2023. godine ustanovljeno je da od 16 federalnih ministarstava njih šest (FMF, FMERI, FMPIK,¹¹⁰ FMT, FMRPO i FMOIT) u svojim trogodišnjim i godišnjim planovima rada uopće ne spominju ranjive kategorije društva. Utvrđeno je da su pojedine institucije u provedbenim dokumentima koji će važiti za budući period adekvatnije planirale aktivnosti koje se odnose na ranjive kategorije stanovništva.¹¹¹ U Prilogu 9 se nalaze podaci o uključenosti ranjivih grupa u trogodišnjim i godišnjim planovima rada, te izvještajima o radu federalnih ministarstava.

3.3. Mehanizmi praćenja i izvještavanja o provedbi i napretku Ciljeva održivog razvoja

Vlasti na svim nivoima u BiH su predane uspostavi funkcionalnog sistema za dugoročnu koordinaciju provedbe, te praćenja i izvještavanja u vezi s Agendom 2030. – Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH

Revizijom je utvrđeno da u FBiH nije osigurano sistemsko prikupljanje informacija, izvještavanje i praćenje ostvarenog napretka provedbe Ciljeva održivog razvoja. Agendum 2030 je propisano da države članice UN-a trebaju pratiti i izvještavati o napretku u postizanju COR-a. S ciljem ostvarenja postavljenih Ciljeva, oformljen je Politički forum UN-a na visokom nivou koji vrši međunarodnu koordinaciju i praćenje provedbe Agende. Delegacija Bosne i Hercegovine, koju su činili i predstavnici Vlade FBiH i FZZPR-a, učestvovala je na Političkim forumima u New Yorku na kojima su predstavljeni Dobrovoljni izvještaji BiH o provođenju Agende 2030 i COR-a.

Prvi dobrovoljni izvještaj BiH o provođenju Agende 2030 i COR-a izrađen je tek sredinom 2019. godine, odnosno **četiri godine nakon usvajanja Agende**. Učešćem u izradi Dobrovoljnog izvještaja Vlada FBiH je izrazila podršku i spremnost da pruži svoj puni doprinos ostvarivanju Agende 2030. **Godišnji izvještaj o implementaciji Okvira za realizaciju COR-a u BiH je izrađen krajem 2022. godine s ciljem prikazivanja stanja u kojem se BiH trenutno nalazi u provođenju Agende 2030. Drugi dobrovoljni izvještaj Bosna i Hercegovina je predstavila 2023. godine**, ističući dobre prakse i naučene lekcije, ali i slabosti koje sprječavaju značajan napredak u mnogim područjima.

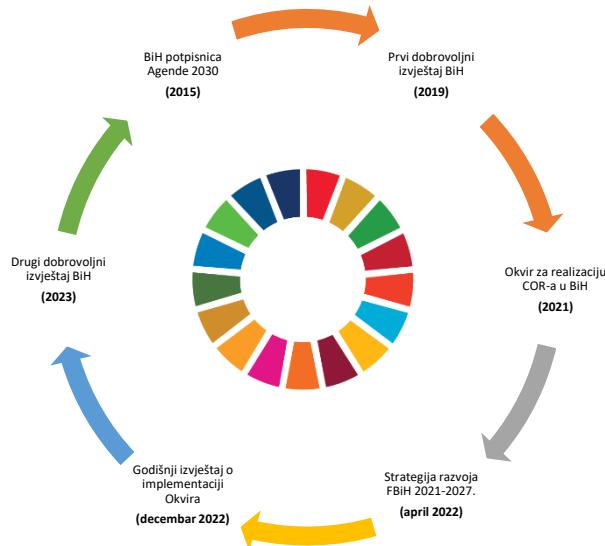
¹⁰⁹ Zakon donesen 2010. godine, „Službene novine FBiH“ broj 9/10

¹¹⁰ Iako ranjive kategorije nisu navedene u trogodišnjim i godišnjim planovima rada FMPIK-a, Sektor cestovnog prometa i sigurnosti cestovnog prometa te Jedinica sigurnosti prometa ovog ministarstva vode brigu o ranjivim kategorijama stanovništva, posebno mladim i starijim osobama; Izjava nadležnih iz FMPIK-a na fokus grupi održanoj 8. 4. 2024. godine

¹¹¹ Primjera radi, u Trogodišnji plan rada FMOIT-a za period 2025-2027. su uključene žene, mladi, osobe s invaliditetom i društveno osjetljive grupe.

Dijagram 1. Podaci o dokumentima značajnim za implementaciju COR-a u BiH i FBiH

Za potrebe izrade državnih izvještaja o napretku BiH u provedbi Ciljeva održivog razvoja, ispred FBiH učestvovao je samo FZZPR, dok ostale institucije u FBiH nisu bile direktno uključene u ove aktivnosti niti su dovoljno upoznate o stanju i dobrim praksama. Federalni zavod za programiranje razvoja je poduzimao određene aktivnosti kako bi informisao institucije na način da je tražio da dostave svoje komentare na nacrte prvog i drugog Dobrovoljnog izvještaja BiH o provođenju Agende 2030 i COR-a.¹¹² Međutim, prema informacijama dobivenim od pojedinih institucija obuhvaćenih revizijom, sve institucije još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri upoznate o stanju, dobrim praksama, ali i slabostima koje onemogućavaju napredak provedbe Ciljeva održivog razvoja.¹¹³

3.3.1. Prikupljanje podataka i utvrđivanje indikatora za procjenu napretka

Indikatori COR-a su dokazi o tome šta je učinjeno i koriste se za praćenje napretka u odnosu na postavljene ciljeve, kreiranje politika i pozivanje nadležnih institucija na odgovornost. – Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD)

Konstatovano je da u FBiH nije osigurano sistemsko prikupljanje informacija s ciljem osiguranja praćenja aktivnosti i mjerjenja ostvarenog napretka implementacije Ciljeva održivog razvoja. Nije uspostavljen mehanizam za horizontalno i vertikalno prikupljanje informacija u FBiH, niti je izrađen plan za sistemsko praćenje i mjerjenje napretka o Ciljevima održivog razvoja.

Zakon o statistici u FBiH propisao je obavezu Federalnom zavodu za statistiku da „organizuje i vrši statistička istraživanja od interesa za Federaciju“.¹¹⁴ S ciljem međunarodnog predstavljanja, FZS redovno prikuplja, obrađuje i dostavlja statističke podatke Agenciji za statistiku BiH.¹¹⁵

Preuzimanjem Ciljeva održivog razvoja svaka država treba da unapriredi statističke kapacitete kako bi mogla osigurati podatke za praćenje provođenja COR-a i analizu.¹¹⁶ U Strategiji razvoja FBiH 2021-2027. godine je navedeno kako je u „Federaciji neophodno promovirati širu upotrebu statističkih podataka među korisnicima, uz pojednostavljen pristup i pretraživanje podataka i informacija“.¹¹⁷

¹¹² Na internet-stranici FZZPR-a objavljen je konačni Dobrovoljni izvještaj BiH o provođenju Agende 2030 i COR-a iz 2023. godine.

¹¹³ Odgovori na Upitnike revizije učinka federalnih, kantonalnih i lokalnih vlasti

¹¹⁴ Član 6. Zakona o statistici u FBiH, „Službene novine FBiH“, broj: 63/03

¹¹⁵ Član 8. stav 2 Zakona o statistici BiH, Agencija vrši međunarodno predstavljanje i saradnju sa organizacijama i ostalim tijelima i izvršava međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine po pitanju statistike.

¹¹⁶ Agenda 2030

¹¹⁷ Dobrovoljni izvještaj Bosne i Hercegovine o provođenju Agende 2030. i Ciljeva održivog razvoja, 2023. godina

U revidiranom periodu nisu bili osigurani kapaciteti za prikupljanje podataka s ciljem utvrđivanja indikatora održivog razvoja i mjerena ostvarenog napretka implementacije COR-a. Osiguranje ovih kapaciteta podrazumijeva institucionalne, pravne, finansijske ljudske resurse, te provođenje obuke u oblasti statistike.¹¹⁸ Prema izjavama nadležnih iz FZS-a, u Zavodu još uvijek nije uspostavljen Sektor/Odsjek za praćenje provedbe COR-a niti postoji sistematizovano radno mjesto za COR, tako da ove poslove izvršavaju zaposlenici angažovani na drugim poslovima. U FZS-u smatraju da je neophodno da se u formiraju Sektor za EU integracije i Sektor za održivi razvoj, jer se radi o kontinuiranom procesima koji se neće moći pratiti niti raditi na dosadašnji način.¹¹⁹

Utvrđeno je da FZS koristi tri vrste metodologija za provođenje statističkih istraživanja, na osnovu kojih se proizvode indikatori.¹²⁰ Međutim, u periodu 2021-2023. godine problem je **predstavlja nedostatak kvalitetnih indikatora i dostupnih podataka u Federaciji**. Prema navodima nadležnih iz FZS-a, za neke indikatore COR-a uopće ne postoje podaci s obzirom na to da je proizvodnja indikatora određena tempom razvoja statističkih oblasti, tako da je za njihov razvoj potrebno i po nekoliko godina.¹²¹ **Kod nekih indikatora su u međuvremenu nastupile promjene u početnim vrijednostima**, što dovodi u pitanje postavljene ciljane vrijednosti.¹²²

U revidiranom periodu **FZS nije pratio i objavljivao podatke o indikatorima održivog razvoja Federacije BiH**. Federalni zavod za statistiku je u 2023. godini započeo izradu publikacije o indikatorima, koju planira javno objaviti krajem aprila ove godine.¹²³ **U publikaciji će biti prikazano 58 indikatora COR-a**, koji trebaju biti osnova za analizu, kreiranje, te provođenje politika usmjerenih na održivi razvoj.¹²⁴ Također, u 2024. godini FZS planira prvi put objaviti indikatore održivog razvoja Federacije BiH na svojoj oficijelnoj internet-stranici, dok Agencija za statistiku BiH¹²⁵ već tri godine vodi internet-portal za Ciljeve održivog razvoja.¹²⁶ U Prilogu 10 se nalazi tabela s podacima o indikatorima Ciljeva održivog razvoja koje je FZS pratio.

Tabela 3. Ciljevi održivog razvoja, podciljevi COR-a i indikatori

Ciljevi održivog razvoja	Podciljevi COR-a	Indikatori COR-a ¹²⁷	EUROSTAT (EU statistika)	2023. godina	
				BiH indikatori	FBiH indikatori
17	169	232	100	97	68

Napomena: Svaki od 169 podciljeva COR-a ima od jednog do četiri indikatora

Kako pokazuju podaci u tabeli, Agencija za statistiku BiH je u 2023. godini obezbijedila podatke za 42%, a FZS za 29% indikatora COR-a. Shodno navedenom, broj utvrđenih indikatora nije dovoljan kako bi se u FBiH učinkovito pratilo ostvarenje Ciljeva održivog razvoja.

¹¹⁸ Potrebno je da sve zemlje unaprijede svoje statističke kapacitete kako bi mogle osigurati podatke za praćenje provođenja i analizu COR-a; Konferencija evropskih statističara, Mapa puta za statistiku za Ciljeve održivog razvoja, UNECE - Ekonomsko povjerenstvo UN za Evropu, 2017. godina

¹¹⁹ Federalni zavod za statistiku je više puta upućivao zahtjeve Vladi FBiH da im se odobre dodatna zaposlenja. Sastanak s nadležnim iz FZS-a, 13. 11. 2023. godine

¹²⁰ Metodologije za provođenje statističkih istraživanja na teritoriji FBiH koje su izrađene od strane FZS-a, Metodološki dokumenti za provođenje statističkih istraživanja koje zajednički koriste tri statističke institucije u BiH i Metodološki dokumenti za statistička istraživanja čije se provođenje bazira na izvornim EU metodologijama (Eurostat, OECD). Saopštenje o metodologijama za provođenje statističkih istraživanja na teritoriji FBiH, „Službene novine FBiH“, broj 102/17

¹²¹ Podaci koji se prikupljaju putem istraživanja (Anketa o potrošnji domaćinstava – HBS i Istraživanje višestrukih pokazatelja – MICS) za koje rezultati još nisu javno objavljeni.

¹²² Sastanak s nadležnim iz FZS-a, 13. 11. 2023. godine

¹²³ Izjava nadležnih iz FZS-a

¹²⁴ Primjera radi, kvalitet života i blagostanje, zdravlje, obrazovanje, klimatske promjene, rodna ravnopravnost, odgovorne institucije i dr.

¹²⁵ <http://sdg.bhas.gov.ba>

¹²⁶ Na državnom nivou je Agencija za statistiku u 2023. pratila napredak 97 indikatora. Saopštenje „Indikatori održivog razvoja“, Agencija za statistiku BiH, Sarajevo, 12. 9. 2023. godine

¹²⁷ Globalni okvir indikatora je razvijen od strane Međuagencijske i Ekspertske grupe za indikatore COR-a, a usvojen je u julu 2017. godine na sjednici Generalne skupštine UN-a. Navedeni okvir indikatora je sadržan u Rezoluciji UN-a o radu Komisije za statistiku (A/RES/71/313).

3.3.2. Izvještaji o implementaciji Ciljeva održivog razvoja u FBiH

Važnost redovnih analiza napretka implementacije Ciljeva održivog razvoja istaknuta je u Agendi 2030. Izvještaji trebaju omogućiti procjenu napretka i utvrđivanje problema na različitim nivoima vlasti, odnosno osigurati preporuke za praćenje COR-a. – Agenda 2030

Shodno uputstvima UN-a, praćenje i izvještavanje o provođenju Agende 2030 provodi se na nivou država, te je navedena praksa uspostavljena i u Bosni i Hercegovini. Stoga su na nivou BiH izrađivani izvještaji o provođenju Agende 2030 i COR-a u čijoj izradi je učestvovao FZZPR. Međutim, revizijom je konstatovano da nije osigurano potrebno izvještavanje i praćenje ostvarenog napretka implementacije Ciljeva održivog razvoja u FBiH.

Utvrđeno je da je u 2019. godini, u prvom Dobrovoljnem izvještaju o provođenju Agende, istaknuta nužnost uspostavljanja koordinacije između različitih nivoa vlasti i razmjene najboljih iskustava, te izvještavanja.¹²⁸ Stoga je na državnom nivou propisana jasna obaveza DEP-u BiH na način da jednom godišnje VM-u BiH dostavlja Izvještaj o implementaciji Okvira za realizaciju COR-a u BiH.¹²⁹ Međutim, **u FBiH još uvijek nisu poduzete konkretne aktivnosti kako bi se propisalo i osiguralo praćenje i izvještavanje o realizaciji COR-a.**¹³⁰ Nije propisana obaveza ili data određena instrukcija institucijama na svim nivoima vlasti da dostavljaju posebne **informacije o poduzetim aktivnostima na implementaciji Ciljeva održivog razvoja** kako bi se institucije potakle na aktivniji pristup u ovoj oblasti, te osigurale podrobnije informacije o poduzetim aktivnostima i ostvarenim rezultatima. Također, **institucije nisu obavezne da u redovnim, godišnjim izvještajima o radu**¹³¹ **sačinjavaju informacije o aktivnostima vezanim za COR** na način da svoje realizovane programe (mjere), aktivnosti i indikatore povezuju sa Ciljevima održivog razvoja.¹³² Ustanovljeno je da u Izvještaju o radu Vlade FBiH za 2022. godinu nisu navedene informacije o aktivnostima koje su se poduzimale s ciljem implementacije COR-a niti su realizovane aktivnosti na jasan način povezane sa nekim od ciljeva i podciljeva održivog razvoja.¹³³

Konstatovano je da prilikom učešća u izradi godišnjih i dobrovoljnih izvještaja o provođenju Agende i COR-a FZZPR **nije osigurao aktivnije učešće nadležnih institucija u FBiH radi prikupljanja potrebnih podataka za izradu navedenih izvještaja.** Zavod je koristio podatke iz godišnjih Izvještaja o radu Vlade FBiH i indikatore koji su javno dostupni.¹³⁴ Nakon izrade nacrta izvještaja, FZZPR je federalnim ministarstvima upućivao dopise na mišljenje i davanje komentara na prvi i drugi Dobrovoljni izvještaj BiH o provođenju Agende 2030 i COR-a.¹³⁵

¹²⁸ Navedeno je ponovo naglašeno u izvještajima o provođenju Agende 2030 i COR-a: Godišnjem iz 2022. godine i drugom Dobrovoljnom iz 2023. godine.

¹²⁹ Sjednica Vijeća ministara BiH, održana 8. 4. 2021. godine; Godišnji izvještaj o implementaciji Okvira za realizaciju COR-a u BiH

¹³⁰ Izjava nadležnih iz FZZPR-a i odgovori na Upitnike revizije učinka

¹³¹ Prema izjavama nadležnih, FMERI će prilikom izrade Izvještaja o radu za 2024. godinu, kao i budućih godišnjih izvještaja povezivati realizovane programe (mjere), aktivnosti i indikatore sa COR-om.

¹³² Odgovori na Upitnik revizije učinka 16 federalnih ministarstava, 10 kantonalnih vlada i 10 JLS iz uzorka

¹³³ Izvještaji o radu Vlade FBiH za 2021. i 2023. godinu nisu objavljeni na službenoj stranici, tako da nisu javno dostupni.

¹³⁴ Prema izjavama nadležnih, FZZPR je koristio izvještaje o radu Vlade FBiH i federalnih ministarstava; Sastanak u FZZPR-u, 7. 11. 2023.

¹³⁵ Dopis broj: 01-28-79-2/19 od 14. 5. 2019. godine i broj: 03-24-16-175-7/21 od 19. 4. 2023. godine

Dijagram 2. Broj subjekata koji nisu/jesu izrađivali izvještaje o razvoju u FBiH

Federalni zavod za programiranje razvoja, osam kantonalnih vlada (USK, PK, TK, ZDK, SBK, ZHK, KS i HBŽ) i sedam JLS-ova iz uzorka (gradovi Bihać, Orašje, Tuzla, Goražde i općine Jablanica, Posušje, Novo Sarajevo) izrađivali su godišnje izvještaje o razvoju u skladu sa zakonskom obavezom,¹³⁶ što je prikazano u Dijagramu 2.

Izvještaji o razvoju daju pregled stanja razvoja u FBiH u oblastima koje su prioritetne u skladu sa usvojenim planskim dokumentima, ali **ne povezuju napredak provedbe razvojnih strategija sa COR-om, niti informacije o razvoju prate sa aspekta indikatora Ciljeva održivog razvoja**. U periodu 2021-2022. dvije kantonalne vlade (BPK i HNK) i dvije JLS-a iz uzorka (Grad Zenica i Općina Travnik) nisu izrađivale izvještaje o razvoju, iako su bile obavezne shodno članu 26. ZRPUR-a. Grad Livno do sada nije mogao izrađivati Izvještaje o razvoju zbog toga što je Strategija razvoja Grada Livna izrađena za period 2023-2027. godine. U skladu s članom 16. Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u FBiH, Grad Livno ima obavezu izraditi izvještaj o razvoju za 2023. do kraja septembra ove godine. Detaljnije o ovome piše u Prilogu 11.

Dijagram 3. Ciljevi održivog razvoja u izvještajima o razvoju

Samo su dvije kantonalne vlade u periodu 2021-2022. godine (USK i TK) i jedna JLS iz uzorka (Općina Jablanica) u Izvještajima o razvoju povezivali ciljeve, mjere i aktivnosti iz svojih razvojnih strategija s Ciljevima održivog razvoja, dok se u izvještajima ostalih subjekata uopće ne spominje COR, kako pokazuje i Dijagram 3.

Iako u Izvještajima o razvoju Federacije za 2021. i 2022. godinu ciljevi i mjere iz razvojne strategije nisu povezivani s COR-om, nadležni iz FZZPR-a navode kako su planirali da u Izvještaju o razvoju za 2023. godinu prikažu povezanost realizacije mjera iz Strategije razvoja FBiH 2021-2027. sa Okvirom za realizaciju COR-a u BiH.

3.3.3. Napredak u realizaciji Ciljeva održivog razvoja

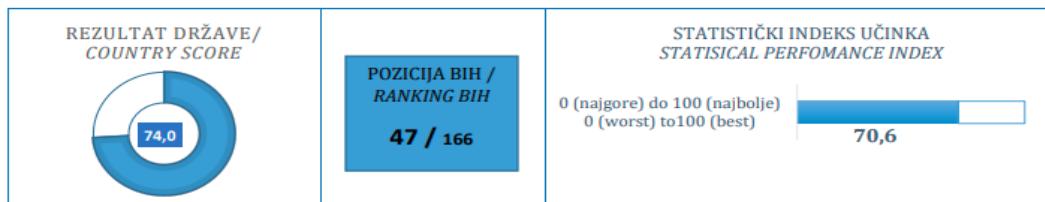
Dobrovoljni i godišnji izvještaji o provedbi Agende i COR-a prikazuju napredak BiH prema ostvarenju COR-a s osvrtom na specifične podciljeve koji su prepoznati kao prioritetni u Okviru za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH. Međutim, u ovim dokumentima se ne prikazuje napredak provedbe COR-a zasebno za Federaciju, već se u njima navodi samo nekoliko primjera dobre prakse (detaljnije u Prilogu 12).¹³⁷ Također, ustanovljeno je da ni za potrebe sačinjavanja državnih izvještaja o provođenju Agende i COR-a u BiH FZZPR nije SDG Vijeću dostavljao informacije koje su odnosile na pokazatelje napretka FBiH u odnosu na indikatore COR-a.

¹³⁶ Izvještaj o razvoju je dokument kojim se sagledavaju rezultati u ostvarivanju razvojnih ciljeva i implementaciji strateških dokumenata; Član 3. pod i) ZRPUR-a.

¹³⁷ Prema izjavama nadležnih iz FZZPR-a, dobrovoljni nacionalni izvještaji su međunarodni dokument koji periodično prikazuje napredak države u realizaciji COR-a. Za izradu dobrotoljnog izvještaja postoje uputstva UN-a kojima se metodološki opisuju načini izrade ovog izvještaja.

Navedene izvještaje je SDG Vijeće sačinjavalo na način da su članovi ove radne grupe podijelili zadatke između sebe, tako da su jedni analizirali razvojne pravce iz Okvira, drugi prikupljali dobre prakse u BiH, a treći identificirali izmjene zakonskih i podzakonskih akata ili donošenje nove regulative.¹³⁸

Procjena ukupnog učinka svake zemlje za 17 Ciljeva održivog razvoja jeste indeks COR-a. **Bosna i Hercegovina se u 2022. i 2023. godini nalazila na 47. mjestu od ukupno 166 zemalja, s indeksom COR-a od 74,02%.**¹³⁹ Ovaj indeks je jedan od najnižih među državama zapadnog Balkana, ali i u Evropi.¹⁴⁰ To znači da BiH, a samim tim i FBiH, ima nepovoljniji početni položaj za ispunjenje Ciljeva u odnosu na ostale države regionala i kontinenta.

Analizom izvještaja o održivom razvoju Mreže održivog razvoja Ujedinjenih nacija (SDSN)¹⁴¹ za 2022. i 2023. godinu konstatovano je da je BiH na putu za postignuće samo jednog Cilja održivog razvoja, **COR 1 – Svijet bez siromaštva**, što je za svih 17 COR detaljnije objašnjeno u Prilogu 13. Za dva Cilja podaci o napretku implementacije su nedostupni, COR 4 – Kvalitetno obrazovanje i COR 10 – Smanjenje nejednakosti.¹⁴² U izvještajima je navedeno da napredak BiH stagnira u implementaciji pet Ciljeva održivog razvoja.¹⁴³ Naglašeno je i da trenutnim intenzitetom implementacije, Evropska unija do 2030. godine neće postići otprilike trećinu Ciljeva održivog razvoja.¹⁴⁴

¹³⁸ Vlada FBiH je usvojila Informaciju o implementaciji Ciljevima održivog razvoja, kojim zadužuje FZZPR da, kao član SDG Vijeća, nastavi provoditi aktivnosti u vezi s realizacijom COR-a radi usmjeravanja budućih procesa strateškog planiranja na nivou BiH, FBiH, kantona i JLS. Zaključak Vlade FBiH V. broj: 1991/2023 od 22. 12. 2023. godine

¹³⁹ <https://dashboards.sdgindex.org/rankings>

¹⁴⁰ Primjera radi, Hrvatska se nalazila na 12. mjestu s indeksom COR-a od 81,50, zatim Slovenija na 13. mjestu s indeksom 81,01 i Srbija na 36. mjestu s indeksom 77,34. Crna Gora se nalazila na 67. mjestu s indeksom COR-a 71,40.

¹⁴¹ Mreža SDSN-a je uspostavljena 2012. godine pod pokroviteljstvom generalnog sekretara UN-a. Cilj ove mreže je da mobilizuje globalnu naučnu i tehnološku ekspertizu za promociju praktičnih rješenja za održivi razvoj, uključujući implementaciju Ciljeva održivog razvoja i Agende 2030; <https://www.unsdsn.org/about-us>

¹⁴² <https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2023/sustainable-development-report-2023.pdf>;

<https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2022/2022-sustainable-development-report.pdf>;

¹⁴³ COR 6 - Čista voda i sanitarni uslovi, COR 11 - Održivi gradovi i zajednice, COR 12 - Odgovorna potrošnja i proizvodnja, COR 13 - Očuvanje klime i COR 16 - Mir, pravda i snažne institucije

¹⁴⁴ Uočene su značajne razlike između evropskih zemalja. Naime, razlike su uočene između sjeverne i zapadne Europe koje bilježe veći napredak u odnosu na južnu, srednju i istočnu Evropu.

U dobrovoljnim izvještajima BiH o provođenju Agende 2030 i COR-a navedeno je da BiH može ostvariti napredak u oblasti obnovljivih izvora energije, uključujući solarnu, vjetro i hidroenergiju.¹⁴⁵ Također, jedan od prepoznatih potencijala održivog razvoja u BiH je digitalizacija, posebno u kombinaciji s jačanjem istraživačkih potencijala.¹⁴⁶ Naglašeno je da reforme zdravstvenog sistema, obrazovanja i socijalne zaštite trebaju ostati prioritet svih nivoa vlasti u BiH.

3.4. Dodana vrijednost

Siromaštvo, socijalna nejednakost, nedovoljan ekonomski rast, loš položaj ugroženih društvenih kategorija samo su neki od izazova sa kojima se suočavaju društva u razvoju, a samim tim i bosanskohercegovačko društvo.

Održivi razvoj je u samom centru politika Evropske unije i njenih država članica. **Provedena revizija doprinosi implementaciji UN Ciljeva održivog razvoja iz Agende 2030. godine.** Također, doprinosi podizanju svijesti o važnosti ostvarenja održivog razvoja uopće, kao i kvalitetu uspostavljanja budućih politika u Federaciji BiH. **Unapređenjem implementacije Ciljeva održivog razvoja moguće je ostvariti značajnu dodanu vrijednost koja se ogleda u poboljšanju ekonomskog razvoja, socijalne inkluzije i održivog upravljanja životnom sredinom.**

Implementacija Ciljeva održivog razvoja treba biti primarna dužnost institucija javnog sektora u FBiH. Federacija BiH treba koristiti Ciljeve održivog razvoja u kreiranju svojih programa i politika radi dobrobiti građana/gradanki i budućih generacija. Brojne su prednosti primjene koncepta održivog razvoja za privredu, društvo i okoliš, a najznačajnije su: očuvanje resursa, energetska efikasnost i primjena obnovljivih izvora energije, promovisanje socijalne jednakosti i uključivosti, smanjenje negativnih uticaja ljudskih aktivnosti na okoliš, očuvanje biološke raznolikosti, itd. Zbog toga je obaveza nadležnih da osiguraju prepostavke i poduzmu mјere koje će dovesti do realizacije COR-a. Shodno navedenom, aktivnosti vrhovnih revizijskih institucija usmjerene su i na monitoring implementacije Ciljeva održivog razvoja.¹⁴⁷

Prilikom provođenja revizije promovisani su ISAM principi koji podrazumijevaju: sveobuhvatan pristup vlade, koherentnost i integraciju politike, angažovanje više zainteresovanih strana i princip da niko ne smije biti izostavljen.¹⁴⁸ Također, INTOSAI, kao međunarodna organizacija vrhovnih revizijskih institucija, ističe **važnosti nezavisnih i funkcionalnih vrhovnih revizijskih institucija kao jedan od preduslova za efikasno, efektivno i transparentno ispunjavanje Ciljeva održivog razvoja.**

¹⁴⁵ Investiranje u ove izvore energije bi smanjilo emisije i poboljšalo kvalitet zraka, kreirajući radna mjesta u sektoru obnovljive energije.

¹⁴⁶ Zemlja ima dobro obrazovanu populaciju, a ulaganje u digitalnu infrastrukturu i istraživanje i razvoj bi pomoglo stvaranju radnih mjesti u tehnološkom sektoru, kreiranju konkurentnije ekonomije i smanjenju potrošnje energije.

¹⁴⁷ <https://www.idi.no/work-streams/relevant-sais/auditing-sdgs>

¹⁴⁸ ISAM: IDI-jev Model revizije Ciljeva održivog razvoja, IDI: Razvojna inicijativa INTOSAI-a, <https://www.idi.no/elibrary/relevant-sais/auditing-sustainable-development-goals-programme/isam-idi-s-sdg-audit-model/file>

4. ZAKLJUČCI REVIZIJE

Generalni zaključak je da nadležne institucije u Federaciji BiH nisu osigurale sve potrebne pretpostavke za implementaciju Ciljeva održivog razvoja. Nedostaju sistematični podaci o napretku institucija u FBiH na implementaciji Ciljeva održivog razvoja. Dostupni podaci koji se prikupljaju na nivou BiH ne omogućavaju uvid u ostvareni napredak Federacije. Podaci prezentirani u ovom Izvještaju predstavljaju kvalitetan osnov za preispitivanje dosadašnjih politika razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, te saradnju nadležnih institucija u cilju ostvarivanja održivog razvoja.

Za efikasno implementiranje Ciljeva održivog razvoja neophodan je značajniji angažman federalne i kantonalnih vlada te jedinica lokalne samouprave, ali i koordinirano djelovanje ostalih institucija nadležnih za razvojno planiranje i upravljanje razvojem. Na osnovu provedene revizije i utvrđenih nalaza izvedeni su zaključci u nastavku.

Za efikasno implementiranje Ciljeva održivog razvoja neophodan je značajniji angažman federalne i kantonalnih vlada te jedinica lokalne samouprave, ali i koordinirano djelovanje ostalih institucija nadležnih za razvojno planiranje i upravljanje razvojem. Na osnovu provedene revizije i utvrđenih nalaza izvedeni su zaključci u nastavku.

4.1. Nedovoljno su definisane obaveze i odgovornosti institucija nadležnih za održivi razvoj

Institucije u FBiH nisu blagovremeno informisane o usvojenom „Okviru za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH“ i konkretnim obavezama i odgovornostima koji iz njega proizlaze. Pojedinačne aktivnosti koje je provodio Federalni zavod za programiranje razvoja nisu bile dovoljne kako bi se sve institucije blagovremeno upoznale s utvrđenim prioritetima održivog razvoja.

Nisu jasno definisane obaveze i odgovornosti svih institucija niti su imenovani koordinatori aktivnosti na implementaciji Ciljeva održivog razvoja u FBiH. Navedeno je imalo za posljedicu izostanak ključnih aktivnosti na informisanju, koordinaciji i praćenju implementacije COR-a na nivou FBiH, kantona i JLS.

Formirane komisije/odbori u Parlamentu FBiH i kantonalnim skupštinama nisu održavale tematske sjednice, niti im je propisana obaveza praćenja napretka u realizaciji COR-a, tako da nije uspostavljena veza između izvršne i zakonodavne vlasti u implementaciji Agende 2030.

4.2. Nije uspostavljen odgovarajući strateški i provedbeni okvir za postizanje Ciljeva održivog razvoja u FBiH

Institucijama u FBiH nije jasno utvrđena obaveza povezivanja strateških i provedbenih dokumenata s Ciljevima održivog razvoja. Navedeno je imalo za posljedicu da u strategijama razvoja, sektorskim strategijama, planovima i programima rada nisu na odgovarajući način inkorporirani Ciljevi održivog razvoja.

Nedovoljna je međusobna koherentnost donesenih strateških dokumenata. Također, Vijeće Federacije nije obavljalo dužnosti koje su mu Zakonom propisane, tako da je izostala savjetodavna uloga u procesima definisanja, implementacije i izvještavanja o realizaciji razvojnih prioriteta.

Iako su obavezni, akcioni planovi nisu izrađeni za sve usvojene strateške dokumente, što dovodi u pitanje mogućnost efikasne provedbe utvrđenih strateških ciljeva i praćenje napretka. Nadležne institucije u FBiH ne poduzimaju adekvatne mјere kako bi planirale i provodile aktivnosti usmjerene na

osnaživanje ranjivih skupina društva, što nije u skladu s osnovnim principima održivog razvoja i može imati dugoročne negativne posljedice na cijelokupno društvo.

4.3. Nisu uspostavljeni mehanizmi praćenja napretka i izvještavanja o provedbi Ciljeva održivog razvoja

U FBiH nije uspostavljeno odgovarajuće praćenje i izvještavanje o implementaciji Ciljeva održivog razvoja. Nisu propisane obaveze niti su utvrđene procedure za prikupljanje podataka potrebnih za odgovarajuće praćenje napretka u ovoj oblasti. Također, prilikom izrade izvještaja o razvoju i izvještaja o radu ne prikupljaju se i ne prezentiraju dovoljne informacije o implementaciji Ciljeva održivog razvoja.

Nedostaju potrebni statistički podaci i ne prati se većina indikatora održivog razvoja utvrđenih Agendom 2030. Pored toga, nisu izvršene analize raspoloživih i potrebnih kapaciteta za praćenje i proizvodnju indikatora kako bi se planski pristupilo rješavanju ustaljenih problema.

Za potrebe izrade državnih izvještaja o napretku BiH u provedbi Ciljeva održivog razvoja, ispred Federacije BiH učestvovao je Federalni zavod za programiranje razvoja, dok ostale institucije u FBiH nisu adekvatno uključene u ove aktivnosti niti su dovoljno upoznate o postojećem stanju i dobrim praksama.

Procjena ukupnog učinka BiH za Ciljeve održivog razvoja, odnosno COR indeks za BiH za posljednje dvije godine ne ukazuje na potrebni napredak. Naime, Bosna i Hercegovina je u 2022. i 2023. godini imala indeks COR-a od 74 %, što predstavlja jedan od najnižih među državama Zapadnog Balkana.

5. PREPORUKE

U skladu s nalazima i zaključcima provedene revizije, Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine daje preporuke koje mogu unaprijediti aktivnosti institucija na implementaciji Ciljeva održivog razvoja.

Uzimajući u obzir propisane nadležnosti u oblasti razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, određene preporuke date su većem broju institucija, a za realizaciju pojedinih preporuka neophodna je međusobna saradnja i koordinacija više institucija.

5.1. Preporuke za unapređenje obaveza institucija i mehanizama koordinacije za implementaciju Ciljeva održivog razvoja

Preporuka za Parlament FBiH i kantonalne skupštine

- Uspostavljenim komisijama/odborima relevantnim za implementaciju Ciljeva održivog razvoja propisati obavezu aktivnog učešća u procesu implementacije COR-a putem održavanja tematskih sjednica, zahtijevanja redovnog izvještavanja i praćenja provedbe Ciljeva održivog razvoja. Komisije/odbori trebaju osigurati aktivnu podršku u donošenju potrebnih zakona i politika koje doprinose postizanju održivog razvoja. Razmotriti mogućnost formiranja posebne komisije/odbora za održivi razvoj.

Preporuka za Vladu FBiH, kantonalne vlade i jedinice lokalne samouprave

- Zvanično imenovati koordinatora procesa implementacije Ciljeva održivog razvoja s precizno utvrđenim obavezama i odgovornostima, kako bi se osigurala efikasna koordinacijska struktura u FBiH.

Za realizaciju predmetne preporuke moguće je koristiti uspostavljena tijela za razvojno planiranje i upravljanje razvojem, na način da im se jasnije propišu obaveze koordiniranja i praćenja realizacije Ciljeva održivog razvoja.

Preporuka za Federalni zavod za programiranje razvoja

- Uputiti Vladu FBiH prijedlog za uspostavu interresorne radne grupe za planiranje i praćenje implementacije Ciljeva održivog razvoja koju bi činili predstavnici institucija relevantnih za implementaciju COR-a na svim nivoima vlasti u FBiH.

5.2. Preporuke za unapređenje strateškog i provedbenog okvira za postizanje Ciljeva održivog razvoja

Preporuka za Vladu FBiH

- Uspostaviti rad Vijeća Federacije u skladu s obavezama propisanim Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem.

Preporuka za Federalni zavod za programiranje razvoja

- Izraditi prijedlog izmjena i dopuna Uredbe o izradi strateških dokumenata u FBiH, Uredbe o evaluaciji strateških dokumenata u FBiH i Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u FBiH i dostaviti Vladi FBiH na donošenje, kako bi se institucijama u FBiH jasno propisala obaveza da prilikom strateškog i trogodišnjeg planiranja integrišu Ciljeve održivog razvoja i prate njihovu implementaciju.

Prilikom izrade prijedloga izmjena i dopuna uredbi razmotriti potrebu za izmjenom pripadajućih obrazaca na način da se uvrste poveznice programa (mjera) sa odgovarajućim Ciljevima održivog razvoja.

Preporuke za federalna ministarstva, Federalni zavod za programiranje razvoja, kantonalne vlade i JLS-ove

- Ciljeve, prioritete, mjere i indikatore iz razvojnih i sektorskih strategija povezivati s Ciljevima održivog razvoja, kako bi se efikasno upravljalo razvojem i doprinisalo postizanju Agende 2030.
- Blagovremeno izrađivati akcione planove za donesene strateške dokumente, koji će omogućiti operativnu implementaciju strategija i osigurati odgovornost za njihovu provedbu, shodno Uredbi o izradi strateških dokumenata u FBiH.
- Prilikom razvojnog planiranja i upravljanja razvojem osigurati odgovarajuću vertikalnu i horizontalnu koordinaciju formiranjem radnih tijela u koja će biti imenovani relevantni predstavnici ostalih nadležnih institucija i nivoa vlasti, s ciljem osiguranja međusobne povezanosti i koherentnosti strateških i provedbenih dokumenata u FBiH.
- Obezbijediti da se u trogodišnjim i godišnjim planovima rada programi (mjere) i aktivnosti konkretno povežu s Ciljevima održivog razvoja.
- Prilikom izrade strategija i provedbenih dokumenata osigurati poštovanje SDG principa „Niko ne smije biti izostavljen“, kako bi se planirale konkretne mjere za osnaživanje ranjivih kategorija stanovništva.

5.3. Preporuke za unapređenje praćenja napretka i izvještavanja o provedbi Ciljeva održivog razvoja

Preporuka za Vladu FBiH, federalna ministarstva, Federalni zavod za programiranje razvoja, kantonalne vlade i JLS-ove

- Prilikom izrade redovnih godišnjih izvještaja o radu osigurati povezivanje programa, aktivnosti i ostvarenih rezultata s Ciljevima održivog razvoja.

Preporuke za Federalni zavod za statistiku

- Izvršiti analizu stvarnih potreba koje proizlaze iz obaveza praćenja implementacije Ciljeva održivog razvoja i uputiti prijedlog Vladi FBiH za osiguranje potrebnih kapaciteta.
- Osigurati transparentnost podataka o indikatorima, kako bi se doprinijelo praćenju i izvještavanju o Ciljevima održivog razvoja Federacije BiH.

Preporuke za Federalni zavod za programiranje razvoja

- Blagovremeno obavještavati nadležne institucije u FBiH o usvojenim godišnjim i dobrovoljnim izvještajima BiH o provođenju Agende 2030 i Ciljeva održivog razvoja.
- U saradnji s članovima SDG Vijeća izraditi obrasce za prikupljanje podatka potrebnih za izradu godišnjeg i dobrovoljnog izvještaja BiH o provođenju Agende i COR-a kako bi se sve relevantne institucije uključile u dostavljanje potrebnih podataka.

Preporuka za Federalni zavod za programiranje razvoja, kantonalne vlade i JLS-ove

- Osigurati redovnu izradu izvještaja o razvoju u kojima će se ciljevi, mjere i aktivnosti iz strategija razvoja povezivati s Ciljevima održivog razvoja i na taj način omogućiti mjerjenje ostvarenog napretka implementacije COR-a za područje Federacije BiH.

6. KOMENTARI NA NACRT IZVJEŠTAJA

Ured za reviziju institucija u FBiH dostavio je Nacrt izvještaja revizije učinka na komentar revidiranim subjektima 29. 4. 2024. godine, u skladu s članom 15. Zakona o reviziji.

Od ukupno 38 subjekata kojima je Nacrt izvještaja dostavljen, komentare je u utvrđenom roku dostavilo njih 35, dok se tri nisu očitovala (FMZ, FMPVŠ i Vlada HNK).

Dvadeset i pet subjekata nije imalo primjedbi na Nacrt izvještaja.¹⁴⁹ Nadležni iz Općine Novo Sarajevo istakli su značaj provođenja predmetne revizije, te saglasnost s predloženim preporukama, posebno ističući potrebu izmjena i dopuna podzakonskih akata iz oblasti strateškog planiranja i upravljanja razvojem, te uspostave interresorne radne grupe za planiranje i praćenje implementacije COR-a. Nadležni iz Vlade KS smatraju da predmetni Izvještaj predstavlja kvalitetnu osnovu za unapređenje implementacije Ciljeva održivog razvoja, posebno u segmentu datih preporuka.

Preostalih deset subjekata (**FZZPR, FMOIT, FMPU, FMRPO, Vlada USK, Vlada TK, Vlada ZDK, Vlada HBŽ, Grad Livno i Općina Posušje**)¹⁵⁰ dali su određene komentare, pojašnjenja i sugestije vezane za tekst Izvještaja, koje su s dužnom pažnjom razmotrene.

Urađene su određene terminološke prilagodbe u tekstu Izvještaja u skladu s komentarima subjekata revizije. U konačni Izvještaj inkorporirani su komentari i obrazloženja koja su se odnosila na: definisanje obaveza koordinacije za implementaciju i praćenje Ciljeva održivog razvoja;¹⁵¹ informisanje o Okviru za realizaciju COR-a u BiH;¹⁵² izradu akcionih planova;¹⁵³ integraciju COR-a u strategije razvoja;¹⁵⁴ povezanost Strategije razvoja turizma FBiH 2022-2027. s Ciljem održivog razvoja 8;¹⁵⁵ osiguranje vertikalne i horizontalne koherentnosti;¹⁵⁶ formiranje interresorne radne grupe;¹⁵⁷ izradu dobrovoljnog izvještaja BiH o provođenju Agende 2030 i COR-a;¹⁵⁸ povezivanje budućih trogodišnjih i godišnjih planova rada te izvještaja o radu;¹⁵⁹ uključenost COR-a u strategijama razvoja;¹⁶⁰ obaveze

¹⁴⁹ FZS broj: 01-04-2-525-2/24 od 15. 5. 2024; FMRSP broj: 10-11-7-3798-16-1/23 od 15. 5. 2024; FMON broj: 01-45-1869-1/24 od 13. 5. 2024; FMF broj: 10-11-7-3798-19-1/23 od 14. 5. 2024; FMERI broj: 10-11-1-1847-3/23 od 3. 5. 2024; FMKS broj: 01-11-2282-1/24 MB od 16. 5. 2024; FMBI broj: 10-11-7-3798-22-1/23 od 15. 5. 2024; FMPIK broj: 09-45-1047-1/24 od 15. 5. 2024; FMT broj: 01-11-447/24 od 15. 5. 2024; FMROI broj: 10-11-7-3798-23-1/23 od 16. 5. 2024; FMUP broj: 01-45-1-116 od 15. 5. 2024; FMP broj: 10-11-7-3798-18-1/23 od 16. 5. 2024; Vlada PK broj: 01-1-153-2/24 od 16. 5. 2024; Vlada BPK Goražde broj: 10-11-7-3798-32-1/23 od 14. 5. 2024; Vlada ZHK broj: 10-11-7-3798-38-1/23 od 14. 5. 2024; Vlada KS broj: 10-11-7-3798-14-1/23 od 20. 5. 2024; Vlada SBK broj: 10-11-7-3798-34-1/23 od 16. 5. 2024; gradovi Bihać broj: 04/3-04-283/24 od 14. 5. 2024; Orašje broj: 10-11-7-3798-43-1/23 od 14. 5. 2024; Tuzla broj: 02-250-05-2024 od 13. 5. 2024; Zenica broj: 02-45-10819/24 od 24. 5. 2024; Goražde broj: 10-11-7-3798-46-1/23 od 15. 5. 2024; i općine Novo Sarajevo broj: 06-24-1-4726/24 od 13. 5. 2024; Jablanica broj: 10-11-7-3798-48-1/23 od 15. 5. 2024. i Travnik broj: 10-11-7-3798-47-1/23 od 16. 5. 2024. godine

¹⁵⁰ FZZPR broj: 03-24-16-134-3/23 od 15. 5. 2024; FMOIT broj: 06-1-11-6-24/24 od 10. 5. 2024; FMPU broj: 05-11-1406/23-5 od 15. 5. 2024; FMRPO broj: 08-11-317/24 od 9. 5. 2024; Vlada USK broj: 03-45-6055-1/24 od 9. 5. 2024; Vlada TK broj: 02-2-04-13032/24 od 16. 5. 2024; Vlada ZDK broj: 19-11-8524-1/24 od 8. 5. 2024; Vlada HBŽ broj: 16-03-24-310/23 od 9. 5. 2024; Grad Livno broj: 02-04-1951/24 od 10. 5. 2024. i Općina Posušje broj: 01-623-1/24 od 3. 5. 2024. godine

¹⁵¹ Komentar Federalnog zavoda za programiranje razvoja u vezi s uspostavljenom mehanizmu koordinacije za implementaciju COR-a u FBiH, kao i Vlade ZDK u vezi s definisanim obavezama, uspostavljenom koordinacijom i međusektorskom saradnjom u kantonima.

¹⁵² Komentar Federalnog zavoda za programiranje razvoja i Vlade ZDK o poduzetim aktivnostima na blagovremenom informisanju u vezi s usvojenim Okvirom za realizaciju COR-a u BiH.

¹⁵³ Komentar Federalnog okoliša i turizma da je u periodu januar-april 2024. godine ovo ministarstvo uz podršku stručnog konsultanta kojeg je angažirao USAID Turizam izradio AP 2024-2027. za implementaciju Strategije razvoja turizma FBiH.

¹⁵⁴ Komentar Federalnog zavoda za programiranje razvoja u vezi s uključenosti COR-a 5, 10 i 17 u Strategiju razvoja FBiH 2021-2027, kao i Vlade ZDK u vezi s uključenosti COR-a u kantonalne strategije razvoja.

¹⁵⁵ Komentar Federalnog ministarstva okoliša i turizma da je u Strategiji razvoja turizma FBiH 2022-2027. suštinski ispoštovan Cilj održivog razvoja 8, odnosno podcilj 8.9.

¹⁵⁶ Komentar Federalnog ministarstva okoliša i turizma u vezi osiguranja horizontalne i vertikalne koherentnosti prilikom izrade Strategije razvoja turizma FBiH 2022-2027.

¹⁵⁷ Komentar Federalnog zavoda za programiranje razvoja kako nije obavezno uspostavljanje interresorne radne grupe na nivou FBiH.

¹⁵⁸ Komentar Federalnog zavoda za programiranje razvoja da je, nakon izrade nacrta izvještaja, svim federalnim ministarstvima upućivo dopise na mišljenje i davanje komentara na prvi i drugi Dobrovoljni izvještaj BiH o provođenju Agende 2030 i COR-a. Također, komentar Vlade ZDK kako je učešćem u izradi prvog Dobrovoljnog izvještaja, Vlada FBiH izrazila spremnost da pruži svoj puni doprinos ostvarivanju Agende 2030.

¹⁵⁹ Komentar Federalnog ministarstva energije, rудarstva i industrije da je ministarstvo trogodišnji plan rad 2024-2026. i godišnji za tekuću godinu povezano sa COR-om te da će prilikom izrade budućih planova rada, kao i izvještaja o radu programe (mjere) i aktivnosti povezivati s COR-om.

¹⁶⁰ Komentar Vlade USK da je Strategija razvoja USK 2021-2027. povezana sa Okvirom za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH.

komisija/odbora u Parlamentu FBiH i kantonalnim skupštinama i izmjene i dopune Poslovnika o radu;¹⁶¹ povezivanje projekata i mjera sa COR-om u akcionim planovima;¹⁶² sadržaj akcionih planova Vlade USK 2025-2027,¹⁶³ Vlade KS 2025-2027.¹⁶⁴ i Vlade HBŽ 2025-2027;¹⁶⁵ doneseni kantonalni podzakonski akt planiranja rada tijela uprave;¹⁶⁶ usklađenost između strateških i provedbenih dokumenata;¹⁶⁷ obavezu sačinjavana izvještaja o razvoju;¹⁶⁸ dopunu preporuka.¹⁶⁹

U nastavku se daju informacije o komentarima koji nisu prihvaćeni.

Komentari Federalnog zavoda za programiranje razvoja

- Sugestija da se koriguje konstatacija u Rezimeu Izvještaja o tome da „nije uspostavljeno sistemsko prikupljanje informacija i izvještavanje o Ciljevima održivog razvoja za područje Federacije, što sprečava praćenje postignutog napretka“ nije mogla biti prihvaćena. Naime, predmetna konstatacija se odnosi na to da se u FBiH ne izrađuju posebni izvještaji o implementaciji Ciljeva održivog razvoja, da nije propisana obaveza institucijama na svim nivoima vlasti da dostavljaju posebne informacije o implementaciji COR-a, niti su institucije obavezne da u godišnjim izvještajima o radu sačinjavaju informacije o aktivnostima vezanim za COR. Zavod je u očitovanju potvrdio ustanovljene činjenice iz Poglavlja 3.3.2, a to je i da prilikom izrade Izvještaja o razvoju FBiH za 2021. i 2022. godinu nije povezivao realizaciju ciljeva i mjera iz federalne razvojne strategije s COR-om kako bi se mogao pratiti napredak za Federaciju, te da planiraju to prikazati tek u Izvještaju o razvoju FBiH za 2023. godinu.

Komentari Federalnog ministarstva prostornog uređenja

- Sugestije da treba „izvršiti reviziju svih sektorskih strategija na razini FBiH relevantnih za implementaciju COR-a, evidentirati kroz izvještaj koje su strategije (relevantne za implementaciju COR-a) uključujući i sektorske na razini FBiH u završnoj fazi pripreme, evidentirati koji su to akcioni/operativni planovi (relevantni za implementaciju COR-a) uključujući i sektorske na razini FBiH u završnoj fazi pripreme“ nisu iziskivale izmjene u Izvještaju. S obzirom na obim revizije utvrđen u poglavlu 1.3, nije bilo moguće niti potrebno analizirati sve pobrojane strateške dokumente. Ured za reviziju cijeni da bi bilo korisno da nadležne institucije same urade analizu svih ostalih strategija i utvrde potrebe za unapređenjem. U cilju procjene povezanosti sektorskih strategija sa Ciljevima održivog razvoja izvršena je analiza dvije federalne strategije iz oblasti zapošljavanja i turizma koje su usvojene na oba doma Parlamenta FBiH.
- Prijedlog ministarstva da se doda nova preporuka u vezi sa „planom rada, obavezama i rokovima za koordinatora i članove interresorne radne grupe“ nije iziskivala izmjene s obzirom na to da je data preporuka Vladi FBiH, kantonalnim vladama i JLS-ima: „Zvanično imenovati koordinatora procesa implementacije Ciljeva održivog razvoja s precizno utvrđenim obavezama i odgovornostima, kako bi se osigurala efikasna koordinacijska struktura u FBiH.“

¹⁶¹ Komentari Vlade TK i ZDK u vezi s obavezama kantonalnih komisija/odbora vezano za COR; Komentar Vlade TK da su započete su aktivnosti na izmjenama i dopunama Poslovnika o radu Skupštine TK, u kojem su, između ostalog, predviđene izmjene u vezi s učešćem Komisije za privredu, ekonomsku i finansijsku politiku u procesu realizacije Ciljeva održivog razvoja.

¹⁶² Komentar Vlade USK da Akcioni plan 2025-2027. povezuje projekte i mjere s Ciljevima održivog razvoja.

¹⁶³ Komentar Vlade USK da su u Akcioni plan 2025-2027. za implementaciju Strategije razvoja USK 2021-2027. uključene etničke manjine (Romi) i mlađi bez roditeljskog staranja.

¹⁶⁴ Komentar Vlade KS da su u Akcioni planu 2025-2027. za implementaciju Strategije razvoja KS planirana sredstva za uspostavljanje Muzeja nacionalnih manjina.

¹⁶⁵ Komentar Vlade HBŽ da su u Akcioni plan 2025-2027. za implementaciju Strategije razvoja HBŽ 2021-2027. uključene žene i mlađi, dok za starije osobe nisu planirane posebne mjere i aktivnosti.

¹⁶⁶ Komentar Vlade HBŽ da je 2021. godine donijela Uredbu o metodologiji izrade i donošenja plana rada i izvješća o radu Vlade HBŽ i županijskih tijela.

¹⁶⁷ Komentari Vlade ZDK i Vlade HBŽ u vezi s usklađenosti kantonalnih strateških i implementacijskih (provedbenih) dokumenata.

¹⁶⁸ Grad Livno dostavio je komentar u kojem navodi da imaju izrađeni Strategiju razvoja za period 2023-2027. godine, te stoga imaju obavezu da Izvještaj o razvoju za 2023. godinu sačine do kraja septembra 2024. godine.

¹⁶⁹ Sugestije Vlade TK o tome da se preformulišu preporuke u vezi s zvaničnim imenovanjem koordinatora, kao i izmjenama i dopunama podzakonskih akata iz oblasti razvojnog planiranja i upravljanja razvojem.

Komentar Vlade Unsko-sanskog kantona

- Sugestija da se briše preporuka za federalnu i kantonalne vlade, te jedinice lokalne samouprave iz poglavlja 5.1: „Zvanično imenovati koordinatora procesa implementacije Ciljeva održivog razvoja s precizno utvrđenim obavezama i odgovornostima, kako bi se osigurala efikasna koordinacijska struktura u FBiH“ s obrazloženjem kako zaposlenici Ureda Vlade USK prate implementaciju Ciljeva održivog razvoja nije uvažena. Naime, preporuka je data kako bi se ispred svih relevantnih institucija i nivoa vlasti imenovali koordinatori budući da je konstatovano da nedostaje odgovarajuća koordinacijska struktura u FBiH koja bi trebala osigurati efikasnu provedbu COR-a. U preporuci je istaknuto da je za njenu realizaciju moguće koristiti uspostavljena tijela za razvojno planiranje i upravljanje razvojem, na način da im se jasnije propisu obaveze koordiniranja i praćenja realizacije Ciljeva održivog razvoja.

Komentari Vlade Zeničko-dobojskog kantona

- Sugestije da se u zaključku nezavisnog revizora, rezimeu, uvodu, opisu oblasti, dodanoj vrijednosti, nalazima, zaključcima, preporukama i prilozima određene riječi ili rečenice preformulišu ili brišu nisu iziskivale izmjene u Izvještaju (primjera radi: „ne prikupljaju se i ne prezentiraju dovoljne informacije o implementaciji COR-a“, „uloga zakonodavne vlasti u provedbi Agende 2030“, „integriranost COR-a u trogodišnje i godišnje planove rada“, „ne izrađuju se posebni izvještaji o implementaciji COR-a“, „u FBiH nije uspostavljeno odgovarajuće praćenje i izvještavanje“, itd.). Naime, metodologija rada i dizajn revizije utvrđeni su u skladu s INTOSAI Okvirom profesionalnih objava i internim aktima Ureda za reviziju, i kao takvi odražavaju poduzete aktivnosti 38 subjekata na implementaciji Ciljeva održivog razvoja. U poglavljima 1. i 2. Izvještaja detaljno su pojašnjeni ciljevi revizije, revidirani subjekti, metodologija, pravni okvir i značaj predmeta revizije, u poglavljju 3. Izvještaja prezentirani nalazi koje predstavljaju utvrđene nedostatke i aktivnosti subjekata revizije, u poglavljju 4. Izvještaja prezentirani su zaključci u kojima su obrazloženi odgovori na revizijska pitanja, te najznačajniji argumenti na osnovu kojih su zaključci izvedeni, a preporuke date u poglavljju 5. Izvještaja adresiraju odgovorne institucije.
- Komentari subjekta u kojima se navodi da je nemoguće na osnovu „neobavezujućih“ dokumenata kakvi su Agenda 2030 i Okvir za realizaciju COR-a u BiH propisati obaveze zakonodavnoj i izvršnoj vlasti da prate i poduzimaju aktivnosti na implementaciji COR-a, te kako „Vijeće ministara BiH i Vlada FBiH nemaju nadležnost niti ustavna ovlaštenja da preuzimaju obaveze u ime kantona niti da nameću obaveze kantonima bez saglasnosti kantona, itd.“, i da „svi nivoi vlasti u FBiH nisu i ne mogu biti obavezni za implementaciju COR-a“ nisu mogli biti prihvaćeni. Naime, usvajanjem Programa održivog razvoja do 2030. sve države članice UN-a, uključujući BiH, opredijelile su se za uspostavu adekvatnog sistema za implementaciju Agende kroz svoje strateške i implementacijske dokumente. Institucije obuhvaćene revizijom su direktno ili indirektno nadležne za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, tako da su u tom kontekstu dužne osigurati sve pretpostavke za osiguranje održivog razvoja. Utvrđivanje konkretnih obaveza i odgovornosti trebalo bi ubrzati željene procese i postizanje održivog razvoja. Primjeri drugih zemalja iz okruženja pokazuju da su konkretnije aktivnosti poduzimane na osiguranju pretpostavki za implementaciju COR-a. S obzirom na to da su Uredba o izradi strateških dokumenata u FBiH, Uredba o evaluaciji strateških dokumenata u FBiH i Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u FBiH obavezajuće za sve nivoe vlasti u FBiH, data je preporuka za njihovim unapređenjem, što je usaglašeno i sa FZZPR-om koji je nadležan za izradu prijedloga izmjena i dopuna uredbi. Utvrđivanje konkretnih obaveza i odgovornosti trebalo bi ubrzati željene procese i institucijama na svim nivoima vlasti može pomoći u ostvarenju održivog razvoja.
- Komentar da zakonodavna vlast na kantonalnom nivou (resorne komisije/odbori u kantonalnim skupštinama) nema propisanu nadležnost da razmatra i prati napredak u realizaciji COR-a, niti su propisane obaveze da se održavaju tematske sjednice, nije iziskivao izmjene u Izvještaju.

U poglavlju 3.1.3. je već navedeno kako dvije federalne i deset kantonalnih komisija/odbora nemaju definisanu obavezu niti su se u proteklom periodu bavili tematikom planiranja i realizacije COR-a. S obzirom na značaj zakonodavne vlasti za implementaciju COR-a, koji je prepoznat i u ostalim državama u svijetu, data je preporuka da se komisijama/odborima propiše obaveza aktivnog učešća u procesu implementacije COR-a, putem održavanja tematskih sjednica, zahtijevanja redovnog izvještavanja i praćenja provedbe Ciljeva održivog razvoja. Razvojne strategije FBiH i kantona, kao osnovne mehanizme za implementaciju COR-a, upravo donose zakonodavna tijela te je i u tom smislu značajan njihov intenzivniji angažman na praćenju provedbe COR-a.

- Komentar da se rečenica iz poglavlja 3.1.1. koja glasi: „Revizijom je utvrđeno da nisu identifikovane nadležne institucije niti su mapirani učesnici u FBiH sa jasno definisanim ulogama i odgovornostima za ostvarivanje Ciljeva održivog razvoja,“ treba dopuniti sljedećim riječima „jer se radi o dobrovoljnem planu pa nadležnost ne može ni biti propisana“ nije iziskivao izmjene budući da u Izvještaju nije ni navedeno da je obaveza propisana, nego da se BiH obavezala provesti Agendu 2030, što je istaknuto i u „Okviru za realizaciju COR-a u BiH“.
- Komentar da je pojam „nadležnih institucija“ potrebno zamijeniti pojmom „revidiranih institucija“ zbog toga što „nije utvrđena ni propisana zakonska nadležnost ni obaveza kantonalnih institucija za osiguranje prepostavki za implementaciju COR-a“ nije mogao biti prihvaćen. Naime, u Izvještaju nije ni navedeno da je riječ o zakonskoj obavezi. Međutim, obaveza je nastala potpisivanjem Agende 2030, a ona proizilazi i iz „Okvira za realizaciju COR-a u BiH“. U Okviru je navedeno kako su svi nivoi vlasti posvećeni zajedničkom postizanju COR-a, u skladu sa svojim ustavnim nadležnostima. Također, navedeno je i kako je prije dostavljanja ovog dokumenta na usvajanje VM-u BiH proveden drugi krug konsultacija s entitetskim vladama, Vladom Brčko distrikta, kao i s kantonima u FBiH. Institucije obuhvaćene revizijom su direktno ili indirektno nadležne za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, što je itekako relevantno za implementaciju COR-a.
- Sugestija da bi se u Zaključku nezavisnog revizora rečenica „Rezultati revizije su pokazali nedovoljnu efikasnost nadležnih institucija u osiguranju prepostavki za implementaciju COR-a i neadekvatno praćenje ostvarenih rezultata u FBiH“ trebala zamijeniti rečenicom: „Rezultati revizije su pokazali potrebu za unapređenjem efikasnosti revidiranih institucija te potrebu za definisanjem, a zatim i osiguranjem prepostavki za implementaciju COR-a“ nije iziskivala izmjene u Izvještaju, jer suštinski ne mijenja navode revizije. Zaključci su, shodno metodologiji, temeljeni na nalazima revizije i predstavljaju odgovor na revizijska pitanja i potpitanja.
- Primjedba da nije tačno kako u Akcionom planu za implementaciju Strategije razvoja ZDK 2021-2023. nedostaju starije osobe i etničke manjine, kao i da u akcionim planovima ne trebaju ni biti navedene sve podgrupe ranjivih skupina, već da te skupine trebaju biti prepoznate u sektorskim strategijama, nije uvažena. U poglavlju 3.2.4.1 i prilogu 8.8 Izvještaja je konstatovan izostanak mjera direktno usmjerenih ka pomoći starijim osobama i etničkim manjinama u AP ZDK 2021-2023. Primjećeno je da su u AP-u 2021-2023. određeni ciljevi, programi i mjere u suštini usmjereni na pružanje podrške općenito ranjivim kategorijama društva. Međutim, nisu utvrđene posebne mjere prilagođene pojedinačnim ranjivim grupama stanovništva kojima bi trebalo osigurati odgovarajuću podršku. Važno je napomenuti da je shodno Ciljevima održivog razvoja posebnu pažnju neophodno posvetiti identifikaciji potencijalno „marginaliziranih“ skupina u društvu kako bi ime se osigurala adekvatna podrška.
- Komentar da u prilogu 8.11 Izvještaja „nije tačno navedeno kako se u izvještajima o razvoju Zeničko-dobojskog kantona za 2021. i 2022. godinu uopće ne navode Ciljevi održivog razvoja zbog toga što se izvještavanjem o strateškim ciljevima, prioritetima, mjerama i strateškim projektima u navedenim izvještajima izvještava i o COR-u“ nije uticao na izmjene u nalazima. Navod u prilogu Izvještaja se odnosio na činjenicu da se Ciljevi održivog razvoja ne spominju u navedenim dokumentima (tekstualno i vizualno).

- Sugestija da se preporuka: „Zvanično imenovati koordinator procesa implementacije Ciljeva održivog razvoja s precizno utvrđenim obavezama i odgovornostima, kako bi se osigurala efikasna koordinacijska struktura u FBiH“ treba obrisati zbog toga što nigdje nije propisana obaveza imenovanja koordinatora nije mogla biti prihvaćena jer u izveštaju nije ni navedeno da je obaveza imenovanja koordinatora propisana. Shodno dobrim praksama za implementaciju Ciljeva održivog razvoja, koordinirajuća tijela su prepoznata kao jedna od značajnih prepostavki za efikasnu realizaciju COR-a, te je, imajući u vidu da se revizijom učinka identificuje prostor za unapređenje i dodanu vrijednost, data preporuka da se ovo pitanje bolje uredi u FBiH.
- Komentar subjekta da se izbriše preporuka: „Obezbijediti da se u trogodišnjim i godišnjim planovima rada programi (mjere) i aktivnosti konkretno povežu s Ciljevima održivog razvoja“ nije mogao biti prihvaćen s obzirom na to da su obaveze povezivanja COR-sa u provedbenim dokumentima generalno navedene u članu 7. Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izveštavanju u FBiH. Preporuka je data s ciljem da se jasno propiše obaveza integracije COR-a u provedbene dokumente.
- Primjedbe u kojima je navedeno da postoje kontradiktornosti u Izveštaju u pogledu navođenja nalaza o nedostatku postupanja po ciljevima iz Agende 2030 i nalaza koji govore o tome da određene obaveze nisu jasno definisane i propisane nije mogao biti prihvaćen. Naime, predmet revizije bile su aktivnosti institucija na stvaranju prepostavki za efikasnu realizaciju Ciljeva održivog razvoja. Pored toga, analizirani su dostupni pokazatelji o ostvarenom napretku u provedbi COR-a. U nalazima se, pored informacija o izostanku određenih aktivnosti na planiranju i praćenju realizacije COR-a, navode i uzroci konstatovanih problema koji su vezani za određene nedostatke u donesenim propisima i definisanim obavezama. U tom kontekstu, shodno utvrđenim nalazima, date su preporuke usmjerene na otklanjanje uzroka konstatovanih nedostataka.
- Komentari Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta i Općine Posušje nisu bili vezani za predmet revizije.¹⁷⁰

Reviziju „Aktivnosti institucija na implementaciji Ciljeva održivog razvoja“ obavio je revizorski tim u sastavu: Negra Alijagić Selimbegović – voditeljica tima, i Emina Imamović – članica tima.

Voditeljica tima

Negra Alijagić Selimbegović, s.r.

**Rukovoditeljica Sektora
za razvoj, metodologiju i upravljanje kvalitetom**

Mia Buljubašić, s.r.

**Rukovoditeljica Sektora
za reviziju učinka**

Aida Đozić, s.r.

¹⁷⁰ Pojašnjenja FMRPO-a i Općine Posušje o tome kako su Ciljevi održivog razvoja uvršteni u Strategiju razvoja male privrede FBiH 2022-2027. i Strategiju ruralnog razvoja Općine Posušje 2023-2027. godine nisu se odnosila na utvrđene nalaze u predmetnom izveštaju tako da nisu iziskivali izmjene. U Izveštaju je analizirana povezanost sektorskih strategija iz oblasti turizma i zapošljavanja sa COR-om. Uvidom u strateške dokumente koji su dostavili FMRPO i Općina Posušje utvrđeno je da su u iste integrirani Ciljevi održivog razvoja.

7. LISTA TABELA I DIJAGRAMA

Tabela 1. Izostanak podciljeva održivog razvoja u federalnim sektorskim strategijama	29
Tabela 2. Izostanak ranjivih grupa u Akcionim planovima razvojnih strategija	29
Tabela 3. Ciljevi održivog razvoja, podciljevi COR-a i indikatori.....	32

Dijagrami

Dijagram 1. Podaci o dokumentima značajnim za implementaciju COR-a u BiH i FBiH	31
Dijagram 2. Broj subjekata koji nisu/jesu izrađivali izvještaje o razvoju u FBiH	34
Dijagram 3. Ciljevi održivog razvoja u izvještajima o razvoju	34

8. PRILOZI

8.1. Nadležnosti institucija relevantnih za planiranje i upravljanje razvojem u FBiH

Institucija	Nadležnosti
Federalni zavod za programiranje razvoja	<ul style="list-style-type: none">- koordinacija izrade Strategije razvoja Federacije Bosne i Hercegovine i koordinacija programiranja razvoja Federacije;- priprema propisa kojim se uređuju: metodologija izrade strateških dokumenata u Federaciji, trogodišnje i godišnje planiranje, monitoring i izvještavanje, evaluacija strateških dokumenata, izrada indeksa razvijenosti za Federaciju, kantone i JLS;- učeće u izradi sektorskih strategija u Federaciji i njihovo usaglašavanje sa Strategijom razvoja FBiH, kao i u izradi strategija razvoja kantona i Bosne i Hercegovine;- ostvarivanje saradnje sa Federalnim ministarstvom finansija radi osiguravanja komplementarnosti procesa razvojnog planiranja, programiranja, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o implementaciji strateških dokumenata i procesa izrade DOB-a, budžeta i PJI;- davanje mišljenja Vladi FBiH i federalnim organima uprave u procesu izrade godišnjeg programa rada Vlade FBiH sa ciljem da se u njega uvrste aktivnosti koje će doprinijeti realizaciji razvojnih prioriteta iz Strategije razvoja Federacije;- rad na pripremi poticajnih mehanizama za finansiranje razvojnih prioriteta Strategije razvoja Federacije u saradnji sa kantonima;- osiguravanje javnosti rada u procesima razvojnog planiranja, programiranja i implementacije, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o Strategiji razvoja Federacije;- vođenje evidencije usvojenih strateških dokumenata u Federaciji i izvještaja o njihovoj implementaciji.
Federalni zavod za statistiku	<ul style="list-style-type: none">- organizuje i vrši statistička istraživanja od interesa za FBiH, u skladu sa Zakonom o statistici u FBiH;- priprema prijedloge za provođenje statističkih istraživanja;- priprema prijedlog Programa u saradnji sa ostalim ovlaštenim organima za poslove statistike;- u skladu sa međunarodno prihvaćenim standardima utvrđuje jedinstvene metodološke osnove u provođenju statističkih istraživanja;- obavlja prikupljanje, kontrolu, obradu, analizu i tumačenje statističkih podataka, te objavljuje rezultate statističkih istraživanja;- daje prijedloge i sugestije na sadržinu evidencija o statistici koje u okviru svoga djelokruga vode ovlašteni organi za poslove statistike (federalna ministarstva, federalne uprave, federalne ustanove, federalne javne institucije i drugi ovlašteni organi i ustanove Federacije Bosne i Hercegovine);- organizuje i osigurava davanje i razmjenu statističkih podataka i informacija sa drugim institucijama i korisnicima podataka i informacija;- radi na razvijanju tehnika i metoda za zaštitu podataka.
Federalna ministarstva	<ul style="list-style-type: none">- vrše koordinaciju izrade sektorskih strategija u Federaciji;- učestvuju u izradi strateških dokumenata BiH, Strategije razvoja Federacije i drugih sektorskih strategija u Federaciji, strategija razvoja kantona, te sektorskih strategija razvoja kantona;- vrše programiranje na osnovu sektorskih strategija u Federaciji i usklađivanje godišnjih programa rada federalnih organa uprave;- predlažu poticajne mehanizme za finansiranje razvojnih prioriteta utvrđenih u sektorskim strategijama u saradnji sa kantonalnim organima uprave;

	<ul style="list-style-type: none">- obavljaju poslove iz oblasti razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u procesu evropskih integracija;- provode monitoring, evaluacije i izvještavanje o realizaciji sektorskih strategija Federacije prema utvrđenim i javno dostupnim razvojnim indikatorima;- učestvuju u procesu monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji Strategije razvoja FBiH i strateških dokumenata BiH;- osiguravaju javnosti rada u procesima razvojnog planiranja, programiranja i implementacije, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji sektorskih strategija u Federaciji.
Kantonalne vlade	<ul style="list-style-type: none">- vrše koordinaciju izrade strategije razvoja kantona i programiranja razvoja kantona;- učestvuju u izradi sektorskih strategija kantona, strategija razvoja jedinica lokalne samouprave u sastavu kantona, Strategije razvoja Federacije, te strateških dokumenata Bosne i Hercegovine;- vrše koordinaciju učešća jedinica lokalne samouprave u procesima izrade strateških dokumenata kantona;- osiguravaju usklađenost budžetskog planiranja i PJI sa razvojnim prioritetima definiranim u usvojenim strateškim dokumentima;- rade na pripremi poticajnih mehanizama za finansiranje razvojnih prioriteta utvrđenih u strategiji razvoja kantona u saradnji sa federalnim organima uprave i jedinicama lokalne samouprave u sastavu kantona;- vrše koordinaciju razrade i implementacije projekata identifikovanih u strategiji razvoja kantona putem saradnje sa kantonalnim organima uprave, drugim kantonima i jedinicama lokalne samouprave u sastavu kantona, a koji doprinose realizaciji razvojnih prioriteta;- vrše koordinaciju procesa monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji strategije razvoja kantona u skladu sa utvrđenim sistemom indikatora i vode javno dostupne baze podataka za praćenje implementacije strateških dokumenata kantona;- vrše poslove iz oblasti razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u procesu evropskih integracija;- osiguravaju javnost rada u procesima razvojnog planiranja, programiranja i implementacije, monitoringa, evaluacije i izvještavanja.
Jedinice lokalne samouprave	<ul style="list-style-type: none">- vrše koordinaciju izrade strategije razvoja i programiranja razvoja jedinice lokalne samouprave;- učestvuju u izradi strateških dokumenata kantona;- osiguravaju usklađenost budžetskog planiranja i PJI sa razvojnim prioritetima jedinice lokalne samouprave;- definiraju poticajne mehanizme za finansiranje razvojnih prioriteta utvrđenih u strategiji razvoja jedinice lokalne samouprave u saradnji sa nadležnim institucijama kantona;- vrše koordinaciju razrade i implementacije projekata identifikovanih u strategiji razvoja jedinice lokalne samouprave u saradnji sa nadležnim institucijama u okviru jedinice lokalne samouprave, kantonalnim organima uprave, susjednim jedinicama lokalne samouprave i socio-ekonomskim partnerima, a koji doprinose realizaciji razvojnih prioriteta;- vrše koordinaciju procesa monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji strategije razvoja jedinice lokalne samouprave u skladu sa utvrđenim sistemom indikatora i vode javno dostupne baze podataka za praćenje implementacije strategije razvoja JLS;- osiguravaju javnost rada u procesima razvojnog planiranja, programiranja i implementacije, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o strategiji razvoja jedinice lokalne samouprave.

8.2. Temeljni pojmovi relevantni za predmetnu reviziju definisani Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem

<p>Evaluacija je proces kojim se određuje vrijednost i značaj intervencije, odnosno programa, projekta ili sveukupne strategije razvoja, prema definiranim kriterijima.</p>
<p>Godišnji plan rada je dokument koji sadrži, pored redovitih aktivnosti, i aktivnosti na godišnjem nivou koje će se poduzimati kako bi se implementirali strateški ciljevi iz usvojenih strateških dokumenata, a priprema se na osnovu usvojenih trogodišnjih planova rada.</p>
<p>Godišnji izvještaj o radu je dokument koji sadrži analizu izvršenja aktivnosti planiranih Godišnjim planom rada.</p>
<p>Horizontalna koordinacija i usklađivanje je koordinacija odgovornosti i procesa institucija, kao i usklađivanje strateških dokumenata, odnosno usklađivanje strategije razvoja i sektorskih strategija na istom nivou upravljanja u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave, prema zajedničkim razvojnim ciljevima.</p>
<p>Indikatori označavaju vrstu i stupanj promjena koje se neposredno ostvaruju kroz realizaciju programa, projekata i razvojnih ciljeva, a služe kao kvalitativni i kvantitativni pokazatelj razina ostvarivanja utvrđenih ciljeva razvoja, odnosno realizacije programa ili projekata.</p>
<p>Izvještaj o razvoju je dokument kojim se sagledavaju rezultati u ostvarivanju razvojnih ciljeva i implementaciji strateških dokumenata.</p>
<p>Monitoring je sistematično i kontinuirano sakupljanje, analiziranje i korištenje podataka i indikatora u svrhu mjerjenja napretka ostvarivanja postavljenih ciljeva/programa/projekata i napretka u korištenju dodijeljenih sredstava i poduzimanja odgovarajućih mjera s ciljem eventualnih korekcija.</p>
<p>Razvoj je višedimenzionalan proces ekonomске, društvene, okolišne, prostorne i institucionalne transformacije u cilju poboljšanja kvaliteta i standarda života građana, gdje su u razvojne procese uključeni svi akteri razvoja - vladin sektor, privatni sektor, civilno društvo i lokalna zajednica.</p>
<p>Razvojno planiranje podrazumijeva proces kreiranja razvojnih ciljeva i definiranje načina njihovog ostvarivanja.</p>
<p>Sektorska strategija razvoja je strateški dokument nadležnih institucija Federacije i kantona koji definira javne politike, pravce, ciljeve i resurse razvoja sektora i proizlazi iz integrirane strategije razvoja.</p>
<p>Strategija razvoja je integrirani, multisektorski strateški dokument Federacije, kantona i jedinica lokalne samouprave koji definira javne politike i usmjerava razvoj teritorija Federacije i područja kantona i jedinica lokalne samouprave i predstavlja putokaz za sveukupni razvoj.</p>
<p>Trogodišnji plan rada federalnih organa uprave, kantonalnih organa uprave i jedinica lokalne samouprave je dokument koji definiše strateške ciljeve, programe i aktivnosti koji proizilaze iz pojedinačnih nadležnosti institucija u Federaciji i relevantnih strateških dokumenata, njihov finansijski okvir, izvore financiranja u trogodišnjem razdoblju prema načelu 1+2, sukladno kalendaru izrade proračuna;</p>
<p>Upravljanje razvojem je pretvaranje razvojnih ciljeva i prioriteta u konkretne aktivnosti sa jasnim finansijskim učinkom i institucionalnim odgovornostima, njihova realizacija, te monitoring i evaluacija njihovih rezultata.</p>
<p>Jednake mogućnosti su načelo definisano Poveljom o temeljnim pravima Evropske unije, koja utvrđuje nediskriminaciju, jednakopravnost muškaraca i žena, prava na kulturne, vjerske i jezičke različitosti svih građana te prava djeteta, starijih osoba i invalida.</p>
<p>Vertikalna koordinacija i usklađivanje je koordinacija odgovornosti i procesa između nadležnih institucija na različitim nivoima vlasti u Federaciji, kao i usklađivanje strateških dokumenata na različitim nivoima vlasti u Federaciji, prema zajedničkim razvojnim ciljevima.</p>

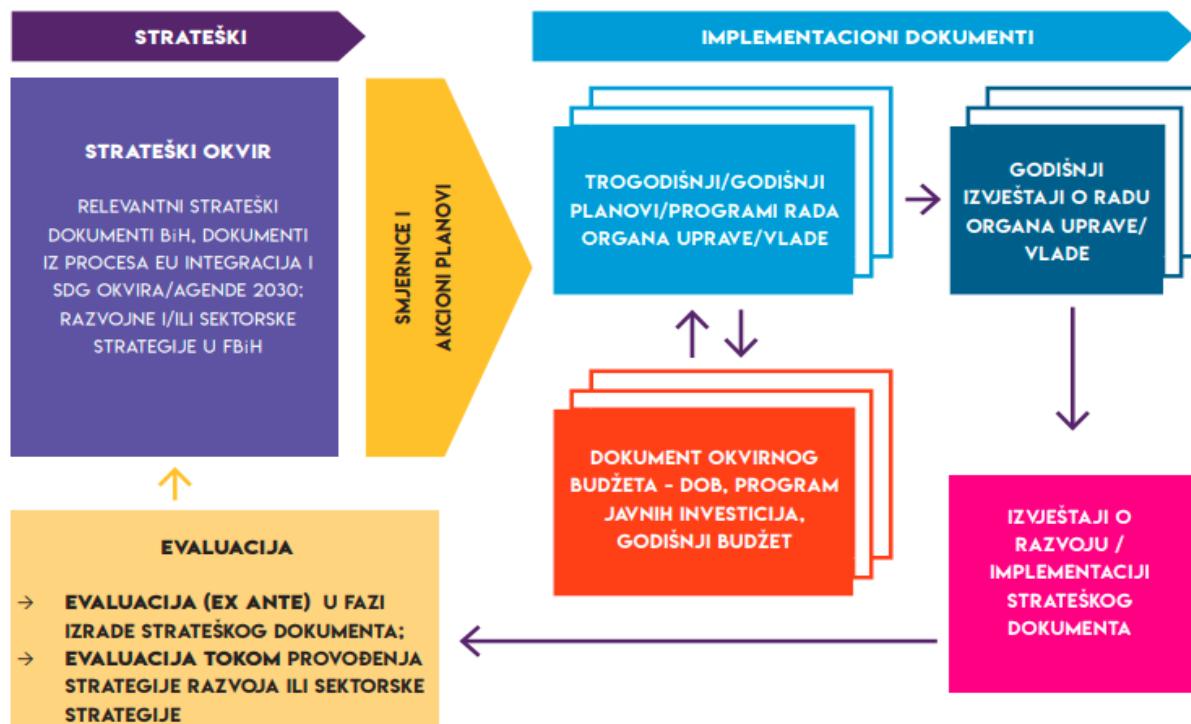

8.3. Implementacija Okvira za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH

Na osnovu usvojenog Okvira za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u Federaciji BiH vrši se prilagođavanje i operacionalizacija Agende 2030 i COR-a na svim nivoima u Bosni i Hercegovini.

Veze između strateških i implementacijskih/provedbenih dokumenata

8.4. Komisije/Odbori u Parlamentu FBiH i kantonalnim skupštinama

Red. br.	Federacija	Naziv Komisije/Odbora	Nadležnosti koje se odnose na razvoj	Pozivanje na COR u nadležnostima
1.	Predstavnički dom Parlamenta FBiH	Odbor za ekonomsku i finansijsku politiku	Odbor, između ostalog, razmatra politiku i programe obnove i razvoja Federacije, utvrđivanje mjera ekonomske politike, brži razvoj ekonomski nerazvijenih kantona i područja, statistiku i druga pitanja iz oblasti obnove, razvoja, ekonomije, finansija i budžeta iz nadležnosti Predstavničkog doma.	NE Poslovnik o radu Predstavničkog doma Parlamenta FBiH od 7. 12. 2007. i od 31.1.2024. - <i>izmjene se ne odnose na COR.</i>
2.	Dom naroda Parlamenta FBiH	Odbor za ekonomsku i razvojnu politiku, finansije i budžet	Odbor razmatra utvrđivanje ekonomske politike, uključujući obnovu i razvoj Federacije, utvrđivanje i ostvarivanje strategija razvoja za pojedine oblasti, brži ekonomski razvoj nerazvijenih kantona i područja.	NE Poslovnik o radu Doma naroda od 28. 5. 2003. god („Službene novine FBiH“, broj: 27/03, manje izmjene („Službene novine FBiH“, broj: 21/09 i 24/20 – <i>izmjene se ne odnose na COR.</i>
Red. br.	Kanton	Naziv Komisije/Odbora	Nadležnosti	Pozivanje na COR u nadležnostima
1.	Skupština USK	Komisija za budžet, ekonomsku i finansijsku politiku	Komisija ostvaruje saradnju sa općinama Kantona, drugim kantonima i regijama radi unapređenja razvoja, usklađivanja planova, planiranja i realizacije programa od zajedničkog interesa.	NE Poslovnik o radu od 3. 5. 2017. godine („Službeni glasnik USK“, broj: 9/17)
2.	Skupština PK	Odbor za gospodarstvo, finansije i proračun	Odbor utvrđuje i prati provedbe politika i prati donošenja zakona i drugih propisa koji se odnose na: koncepciju i strategiju ekonomskog razvoja Kantona, osnove ekonomskog razvoja, itd.	NE Poslovnik o radu Skupštine Županije Posavske od 27. 9. 2022. godine („Narodne novine ŽP“, broj: 15/22)
3.	Skupština TK	Komisija za privredu, ekonomsku i finansijsku politiku	Komisija razmatra strategiju i politiku ekonomskog razvoja TK i o tome daje mišljenje i podnosi prijedloge Skupštini, podnosi Skupštini prijedloge mjera ekonomske politike i prijedloge programa razvoja u pojedinim oblastima, prati realizaciju programa strateškog plana razvoja Kantona, sarađuje sa Vladom TK na kreiranju i implementiraju programu ekonomskog razvoja.	NE Poslovnik o radu Skupštine Tuzlanskog kantona od 21.11.2019. godine i izmjene od 21.4.2020. – <i>izmjene se ne odnose na COR.</i>
4.	Skupština ZDK	Komisija za privredu, ekonomsku i finansijsku politiku, budžet i finansije Skupštine	Komisija razmatra strategiju i politiku ekonomskog razvoja ZDK i o tome daje mišljenje i podnosi prijedloge Skupštini, prati realizaciju programa strateškog plana razvoja Kantona, vrši procjenu realizacije i predlaže mјere za reviziju strategije razvoja, itd.	NE Poslovnik Skupštine ZDK od 17. 10. 2018. godine, („Službene novine ZDK“, broj: 14/18, 18/18, 7/19, 7/20) - <i>izmjene se ne odnose na COR.</i>

5.	Skupština BPK	Komisija za privredu i ekonomsku politiku	Komisija razmatra strategiju i politiku ekonomskog razvoja BPK i o tome daje mišljenje i podnosi prijedloge Skupštini, razmatra prijedloge mjera ekonomске politike i prijedloge programa razvoja u pojedinim oblastima i daje svoje prijedloge na iste, ostvaruje saradnju sa općinama Kantona, itd.	NE Poslovnik skupštine BPK Goražde od 31. 1. 2018. godine
6.	Skupština SBK	Komisija za privredu i ekonomsku i finansijsku politiku	Komisija razmatra strategiju i politiku ekonomskog razvoja BPK te o tome daje mišljenje i podnosi prijedloge Skupštini, podnosi Skupštini prijedloge mjera ekonomске politike i prijedloge programa razvoja u pojedinim oblastima, prati realizaciju programa strateškoga plana razvoja Kantona, itd.	NE Poslovnik skupštine SBK ("Službene novine SBK", broj: 3/04 i 6/13) - izmjene se ne odnose na COR.
7.	Skupština HNK	Komisija za budžet, finansije i ekonomsku politiku	Komisija razmatra strategiju i politiku ekonomskog razvoja HNK i o tome daje mišljenje i podnosi prijedloge Skupštini, prati realizaciju programa strateškog plana razvoja Kantona, ostvaruje saradnju sa općinama Kantona, drugim kantonima i regijama radi unapređenja razvoja, itd.	NE Poslovnik skupštine HNŽ-K od 15. 2. 2005. godine
8.	Skupština ZHK	Odbor za ekonomsku i finansijsku politiku i proračun	Odbor razmatra strategiju i politiku ekonomskog razvoja ZHK i o tome daje mišljenje i podnosi prijedloge Skupštini, podnosi Skupštini prijedloge programa razvoja u pojedinim oblastima; prati realizaciju programa strateškog plana razvoja ZHK, itd.	NE Poslovnik skupštine ŽZH od 28. 10. 2003. godine
9.	Skupština KS	Komisija za privredu, ekonomsku i finansijsku politiku	Komisija razmatra planska dokumenta Kantona; prati realizaciju Strategije razvoja, razmatra prijedloge programa razvoja pojedinih privrednih oblasti u KS te daje Skupštini svoje mišljenje i prijedloge, ostvaruje saradnju sa općinama u Kantonu radi realizacije planskih dokumenata, itd.	NE Poslovnik o radu Skupštine KS ("Službene novine KS", broj: 41/12, Novi tekst, 15/13, 14/20, 16/22) - izmjene se ne odnose na COR.
10.	Skupština K10	Odbor za ekonomsku i finansijsku politiku, denacionalizaciju i privatizaciju	Odbor razmatra strategiju i politiku ekonomskog razvoja Županije i o tome daje mišljenje i podnosi prijedloge Skupštini, podnosi Skupštini prijedloge mjera programa razvoja u pojedinim oblastima; prati realizaciju programa strateškog plana razvoja Županije, itd.	NE Poslovnik skupštine HBŽ od 24. 7. 2003. godine

8.5. Uključenost Ciljeva održivog razvoja u strategijama razvoja u FBiH

R. br.	Nivo vlasti	Naziv strateškog dokumenta	COR	Napomena
1.	Federacija BiH	Strategija razvoja 2021-2027.	✓	U Strategiji se uopće ne spominju: COR 5 - Rodna ravnopravnost, COR 10 - Smanjenje nejednakosti i COR 17 - Partnerstvom do cilja. Strateški ciljevi, mjere i indikatori Strategije razvoja su povezani sa 14 Ciljeva održivog razvoja.
2.	Unsko-sanski kanton	Strategija razvoja 2021-2027.	✓	Strateški ciljevi, mjere i indikatori povezani sa Okvirom za realizaciju COR-a u BiH.
3.	Županija Posavska	Strategija razvoja 2021-2027.	✓	U strategiji samo navedeno kako se vodilo računa o usklađenosti dokumenta sa COR-om, bez detaljnijeg povezivanja ciljeva, mera i indikatora.
4.	Tuzlanski kanton	Strategija razvoja 2021-2027.	✓	Strateški ciljevi, mjere i indikatori Strategije razvoja su povezani sa svih 17 Ciljeva održivog razvoja.
5.	Zeničko-dobojski kanton	Strategija razvoja 2021-2027.	✓	Strateški ciljevi, mjere i indikatori Strategije razvoja su povezani sa svih 17 Ciljeva održivog razvoja.
6.	Bosansko-podrinjski kanton Goražde	Strategija razvoja 2021-2027.	✓	Strateški ciljevi, mjere i indikatori povezani sa Okvirom za realizaciju COR-a u BiH.
7.	Srednjobosanski kanton	Strategija razvoja 2021-2027.	✓	Strateški ciljevi, mjere i indikatori povezani sa Okvirom za realizaciju COR-a u BiH.
8.	Hercegovačko- neretvanski kanton	Strategija razvoja 2021-2027.	✓	Strateški ciljevi, mjere i indikatori Strategije razvoja su povezani sa svih 17 Ciljeva održivog razvoja.
9.	Zapadnohercegovački kanton	Strategija razvoja 2021-2027.	✓	Strateški ciljevi, mjere i indikatori povezani sa Okvirom za realizaciju COR-a u BiH.
10.	Kanton Sarajevo	Strategija razvoja 2021-2027.	✓	U strategiji samo navedeno kako se vodilo računa o usklađenosti dokumenta sa COR-om, bez detaljnijeg povezivanja ciljeva, mera i indikatora.
11.	Hercegbosanska županija	Strategija razvoja 2021-2027.	✓	Strateški ciljevi, mjere i indikatori Strategije razvoja su povezani sa svih 17 Ciljeva održivog razvoja.
12.	Grad Bihać	Strategija razvoja Općine Bihaća 2014-2023. godina	NE	U strategiji se uopće ne spominju Ciljevi održivog razvoja.
13.	Grad Orašje	Integrirana strategija razvoja Općine Orašje 2021-2027. godina	✓	Strateški ciljevi, mjere i indikatori Strategije razvoja su povezani sa svih 17 Ciljeva održivog razvoja.
14.	Grad Tuzla	Strategija razvoja Grada Tuzla 2012-2026. godina (Revidirana za period 2019-2021. godina)	NE	U strategiji se uopće ne spominju Ciljevi održivog razvoja.
15.	Grad Zenica	Strategija razvoja Grada Zenica za period 2023-2027.	✓	U strategiji samo navedeno kako se vodilo računa o usklađenosti dokumenta sa COR-om, bez detaljnijeg povezivanja ciljeva, mera i indikatora.
16.	Grad Goražde	Strategija razvoja Grada Goražde 2017–2026.	NE	U strategiji se uopće ne spominju Ciljevi održivog razvoja.
17.	Općina Travnik	Strategiji razvoja Općine Travnik 2022-2027.	✓	Strateški ciljevi, mjere i indikatori povezani sa Okvirom za realizaciju COR-a u BiH.

18.	Općina Jablanica	Strategija razvoja Općine Jablanica za period 2021-2027. godina	✓	Strateški ciljevi, mjere i indikatori povezani sa Okvirom za realizaciju COR-a u BiH.
19.	Općina Posušje	Strategija razvoja Općine Posušje 2021-2027.	✓	U strategiji samo navedeno kako se vodilo računa o usklađenosti dokumenta sa COR-om, bez detaljnijeg povezivanja ciljeva, mjera i indikatora.
20.	Općina Novo Sarajevo	Strategija razvoja Općine Novo Sarajevo 2021-2027.	✓	Strateški ciljevi, mjere i indikatori Strategije razvoja su povezani sa svih 17 Ciljeva održivog razvoja.
21.	Grad Livno	Strategija razvoja Grada Livna 2023-2027.	✓	Strateški ciljevi, mjere i indikatori povezani sa Okvirom za realizaciju COR-a u BiH.

8.6. Akcioni planovi strategija razvoja u FBiH

R. br.	Naziv strateškog dokumenta	Izrađen AP	Naziv Akcionog plana	Napomena ¹⁷¹
1.	Strategija razvoja FBiH 2021-2027.	NE	-	Nije izrađen Akcioni plan.
2.	Strategija razvoja USK 2021-2027.	✓	Akcioni plan za period 2021-2024. godina	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, međutim ne povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
3.	Strategija razvoja PK 2021-2027.	✓	Akcijski plan 2021-2024. godine	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, međutim ne povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
4.	Strategija razvoja TK 2021-2027.	✓	Akcioni plan za period 2021-2024. godina	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, te povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
5.	Strategija razvoja ZDK 2021-2027.	✓	Akcioni plan za period 2021-2023. godina	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, te povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
6.	Strategija razvoja BPK 2021-2027.	NE	-	Nije izrađen Akcioni plan.
7.	Strategija razvoja SBK 2021-2027.	✓	Smjernice za trog. planiranje rada SBK za razdoblje 2023-2025. sa AP	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, te povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
8.	Strategija razvoja HNK 2021-2027.	NE	-	Nije izrađen Akcioni plan.
9.	Strategija razvoja ZHK 2021-2027.	✓	Akcijski plan Strategije razvoja 2022-2024.	U Akcionom planu nisu navedena finansijska sredstva po godinama. Povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
10.	Strategija razvoja KS 2021-2027.	✓	AP 2022-2024. implementacije Strategije razvoja	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, međutim ne povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
11.	Strategija razvoja HBŽ 2021-2027.	✓	Smjernice s AP 2021-2024. godine	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, te povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
12.	Strategija razvoja Općine Bihaća 2014-2023. godina	✓	Akcioni plan za implementaciju Strategije za period 2023-2025.	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, međutim ne povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.

¹⁷¹ Član 19. stav 2 Uredbe o izradi strateških dokumenata u FBiH, „Akcioni plan minimalno sadrži sljedeće elemente: naziv strateškog cilja i prioriteta, naziv planiranih mjera i strateških projekata sa očekivanim rezultatima, nosioce realizacije, okvirnu finansijsku vrijednost po godinama i očekivane izvore finansiranja.

13.	Integrirana strategija razvoja Općine Orašje 2021-2027.	✓	Akcijski plan za period 2023-2025. godina	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, te povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
14.	Strategija razvoja Grada Tuzla 2012-2026. godina	✓	Plan implementacije strateških projekata i mjera za 3 godine (1+2 godine) 2021-2023. godine	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, međutim ne povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
15.	Strategija razvoja Grada Zenica za period 2023-2027.	✓	Akcioni plan 2023-2025. godina	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, međutim ne povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
16.	Strategija razvoja Grada Goražde 2017–2026.	NE	-	Nije izrađen Akcioni plan.
17.	Strategiji razvoja Općine Travnik 2022-2027.	✓	Smjernica za provedbu i praćenje Strategije razvoja 2024-2026.	U Akcionom planu nisu navedena finansijska sredstva po godinama, te povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
18.	Strategija razvoja Općine Jablanica 2021-2027. godina	✓	Akcioni plan od 2024-2026. godine.	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, te povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
19.	Strategija razvoja Općine Posušje 2021-2027.	✓	Akcioni plan od 2024-2026. godine.	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, međutim ne povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
20.	Strategija razvoja Općine Novo Sarajevo 2021-2027.	✓	Smjernice za trogodišnje planiranje rada Općine za period 2024-2026. sa AP za period 2024-2026.	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, te povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.
21.	Strategija razvoja Grada Livna 2023-2027.	✓	Akcijski plan implementacije strategije 2023-2026.	Sadrži sve elemente definisane Uredbom, te povezuje svoje projekte i mjere sa COR-om.

8.7. Ugrađenost Ciljeva održivog razvoja u analiziranim sektorskim strategijama

R. br.	Naziv institucije	Naziv strateškog dokumenta	COR	Napomena
1.	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike	Strategija zapošljavanja u Federaciji BiH (2023-2030)	NE	Strategija zapošljavanja nije povezana s Ciljevima održivog razvoja.
2.	Federalno ministarstvo okoliša i turizma	Strategija razvoja turizma Federacije BiH 2022-2027.	✓	U strategiji je samo navedeno kako je prilikom izrade Strategije korišten Okvir za realizaciju COR-a u BiH, međutim ciljevi, mjere i indikatori nisu povezani sa Ciljem 8, odnosno podciljem 8.9.
3.	Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona	Strategija razvoja turizma Tuzlanskog kantona 2024-2029. godina	✓	Strategija konkretno navodi koji strateški ciljevi, mjere i indikatori doprinose Ciljevima održivog razvoja.
4.	Ministarstvo privrede BPK Goražde	Strategija razvoja turizma BPK Goražde 2023-2030. godine	NE	Strategija razvoja turizma nije povezana s Ciljevima održivog razvoja.
5.	Ured Vlade Županije Zapadnohercegovačke za evropske integracije	Strategija razvitka turizma Županije ZHK za razdoblje 2020. - 2027. godine	NE	Strategija razvoja turizma nije povezana s Ciljevima održivog razvoja.
6.	Općina Travnik	Strategija razvoja turizma općine Travnik 2018-2022.	NE	Strategija razvoja turizma nije povezana s Ciljevima održivog razvoja.

8.8. Ranjive grupe stanovništva u strateškim dokumentima¹⁷²

R. br.	Naziv strateškog dokumenta	U Strategiju uključenje ranjive grupe	Izrađen AP	U AP-u uključene ranjive grupe
1.	Strategija razvoja FBiH 2021-2027.	Uključene žene, Romi, djece s poteškoćama u razvoju, starije osobe, osobe sa invaliditetom, žene iz ruralnih područja, mladi bez roditeljskog staranja	NE	-
2.	Strategija razvoja USK 2021-2027.	Uključene žene, mlade, starije osobe, mladi bez roditeljskog staranja, osobe s invaliditetom i Romi	DA	Uključeni invalidi, mladi, žene
3.	Strategija razvoja PK 2021-2027.	Uključeni invalidi, mladi, žene, starije osobe	DA	-
4.	Strategija razvoja TK 2021-2027.	Uključeni Romi, mladi bez roditeljskog staranja, osobe sa invaliditetom, starije osobe, mladi i žene	DA	Uključeni žene, mladi, mladi bez roditeljskog staranja, Romi, invalidi
5.	Strategija razvoja ZDK 2021-2027.	Uključeni invalidi, starije osobe, mladi bez roditeljskog staranja, etničke manjine, žene	DA	Uključeni mladi, žene, invalidne osobe, mladi bez roditeljskog staranja
6.	Strategija razvoja BPK 2021-2027.	Uključeni invalidi, žene, mladi, starije osobe	NE	-
7.	Strategija razvoja SBK 2021-2027.	Uključeni mladi, invalidi, starije osobe	DA	Uključeni mladi, invalidi, starije osobe
8.	Strategija razvoja HNK 2021-2027.	Uključeni invalidi, žene, mladi	NE	-
9.	Strategija razvoja ZHK 2021-2027.	Uključeni mladi, žene, osobe s invaliditetom, starije osobe	DA	Uključeni mladi, žene, osobe s invaliditetom, starije osobe
10.	Strategija razvoja KS 2021-2027.	Uključeni invalidi, mladi, žene, Romi, mladi bez roditeljskog staranja	DA	Uključeni mladi, žene, osobe sa invaliditetom
11.	Strategija razvoja HBŽ 2021-2027.	Uključene žene, mladi, invalidi, starije osobe	DA	Uključena djeca s poteškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom
12.	Strategija razvoja Općine Bihaća 2014-2023. godina	Uključeni mladi, starije osobe, Romi, žene, invalidi	DA	Uključeni mladi
13.	Integrirana strategija razvoja Općine Orašje 2021-2027.	Uključeni mladi, starije osobe, i invalidi	DA	Uključena djeca i djeca s poteškoćama u razvoju
14.	Strategija razvoja Grada Tuzla 2012-2026. godina	Uključeni invalidi, mladi, žene, Romi	DA	Uključeni invalidi, mladi, žene, Romi
15.	Strategija razvoja Grada Zenica za period 2023- 2027.	Uključeni mladi, žene, starije osobe i invalidne osobe	DA	Uključeni mladi, žene i socijalne kategorije
16.	Strategija razvoja Grada Goražde 2017–2026.	Uključeni mladi, žene, starije osobe, osobe s invaliditetom	NE	-
17.	Strategiji razvoja Općine Travnik 2022-2027.	Uključeni mladi, starije osobe i socijalno ugrožene osobe	DA	Uključeni mladi, starije osobe i socijalno ugrožene osobe

¹⁷² Starije osobe, osobe s invaliditetom, roditelji djece s invaliditetom, žene, mladi, mladi bez roditeljskog staranja, Romi, etničke manjine, stanovnici udaljenih ruralnih područja

18.	Strategija razvoja Općine Jablanica 2021-2027. godina	Uključeni invalidi, mlađi, žene i Romi	DA	Uključeni invalidi, mlađi, žene i Romi
19.	Strategija razvoja Općine Posušje 2021-2027.	Uključeni mlađi, invalidi i osobe s posebnim potrebama	DA	Uključeni invalidi i osobe s posebnim potrebama
20.	Strategija razvoja Općine Novo Sarajevo 2021-2027.	Uključene žene, mlađi i invalidna lica	DA	Uključene žene, mlađi i invalidna lica
21.	Strategija razvoja Grada Livna 2023-2027.	Uključene invalidne osobe	DA	Uključene invalidne osobe

- Sektorske strategije**

R. br.	Naziv strateškog dokumenta	U Strategiju uključene ranjive grupe	Izrađen AP	U AP-u uključene ranjive grupe
1.	Strategija zapošljavanja u Federaciji BiH 2023-2030.	Uključene žene, mlađi, osobe s invaliditetom, osobe koje žive u manje razvijenim područjima	NE	-
2.	Strategija razvoja turizma Federacije BiH 2022-2027.	Uključene žene, mlađi, lica s invaliditetom	NE	-
3.	Strategija razvoja turizma Tuzlanskog kantona 2024-2029.	Uključene osobe s invaliditetom i starije osobe	NE	-
4.	Strategija razvoja turizma BPK Goražde 2023-2030. godine	Uključeni mlađi i osobe iz ruralnih područja	NE	-
5.	Strategija razvijanja turizma Županije ZHK za razdoblje 2020-2027. godine	Nisu uključene ranjive grupe	DA	Nisu uključene ranjive grupe
6.	Strategija razvoja turizma Općine Travnik 2018-2022. godine	Uključeni mlađi i invalidi	DA	Uključeni mlađi i invalidi

Napomena: U analiziranim strategijama razvoja nisu navedeni stanovnici udaljenih ruralnih područja i roditelji djece s invaliditetom, a u akcionim planovima roditelji djece s invaliditetom, stanovnici udaljenih ruralnih područja i etničke manjine.

U sektorskim strateškim dokumentima nisu navedene etničke manjine, Romi, roditelji djece s invaliditetom i mlađi bez roditeljskog staranja, a u akcionim planovima starije osobe, roditelji djece s invaliditetom, mlađi bez roditeljskog staranja, Romi i etničke manjine.

8.9. Ranjive grupe u provedbenim dokumentima federalnih ministarstava

R. br.	Naziv ministarstva	Trogodišnji planovi rada			Godišnji planovi rada			Izvještaji o radu		
		2021-2023.	2022-2024.	2023-2025.	2021.	2022.	2023.	2021.	2022.	2023.
1.	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-
2.	Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova	✓	✓	✓	✓	✓	✓	NE	✓	-
3.	Federalno ministarstvo pravde	NE	NE	✓	NE	NE	✓	-	-	-
4.	Federalno ministarstvo finansija	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	-
5.	Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije	-	NE	NE	-	NE	NE	-	-	-
6.	Federalno ministarstvo prometa i komunikacija	NE	NE	NE	-	NE	NE	-	-	-
7.	Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata	-	✓	✓	-	✓	✓	-	-	-
8.	Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica	-	✓	✓	-	✓	✓	-	-	-
9.	Federalno ministarstvo zdravstva	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	-
10.	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
11.	Federalno ministarstvo kulture i sporta	-	✓	✓	-	✓	✓	-		✓
12.	Federalno ministarstvo trgovine	-	NE	-	-	NE	NE	-	-	-
13.	Federalno ministarstvo prostornog uređenja	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-
14.	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva	-	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	-
15.	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta	-	NE	NE	-	NE	NE	-	-	-
16.	Federalno ministarstvo okoliša i turizma	-	-	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE

Napomena: U periodu 2021-2023. godine od 16 federalnih ministarstava njih šest (**FMF, FMERI, FMPIK, FMT, FMRPO i FMOIT**) nije uključivalo marginalizirane grupe u trogodišnje i godišnje planovima rada, te izvještaje o radu. Romi, kao etnička manjina, bili su uključeni u provedbene dokumente samo tri ministarstva (FMON, FMPU i FMZ). Osobe s invaliditetom, obuhvaćene su u dokumentima samo 5 federalnih ministarstava (FMRSP, FMBI, FMKS, FMON i FMZ). **Starije osobe, kao ranjiva skupina, nisu bili uključene u provedbene dokumente niti jednog od 16 federalnih ministarstava.**

8.10. Indikatori održivog razvoja FBiH

R.br.	Ciljevi održivog razvoja	Broj indikatora
1.	Svijet bez siromaštva	4
2.	Svijet bez gladi	2
3.	Zdravlje i blagostanje	17
4.	Kvalitetno obrazovanje	5
5.	Rodna ravnopravnost	5
6.	Čista voda i sanitarni uslovi	3
7.	Pristupačna energija iz čistih izvora	1
8.	Dostojanstven rad i ekonomski rast	8
9.	Industrija, inovacije i infrastruktura	8
10.	Smanjenje nejednakosti	2
11.	Održivi gradovi i zajednice	3
12.	Odgovorna potrošnja i proizvodnja	1
13.	Očuvanje klime	1
14.	Očuvanje vodenog svijeta	1
15.	Očuvanje života na zemlji	2
16.	Mir, pravda i snažne institucije	2
17.	Partnerstvom do ciljeva	3
UKUPNO		68

Izvor: Federalni zavod za statistiku

8.11. Ciljevi održivog razvoja u Izvještajima o razvoju u FBiH

R. br.	Naziv izvještaja o razvoju	COR	Napomena, veza s COR-om
1.	Izvještaj o razvoju FBiH za 2021. i 2022.	DA	U izvještaju su prznali značaj COR-a, međutim, nisu povezali svoje razvojne ciljeve, mjere i aktivnosti sa Ciljevima održivog razvoja.
2.	Izvještaj o razvoju Unsko-sanskog kantona za 2021. i 2022. godinu	DA	U izvještaju su povezali svoje razvojne ciljeve, mjere i aktivnosti sa Ciljevima održivog razvoja.
3.	Izvješće o razvoju Posavskog kantona za 2021. i 2022.	DA	U izvještaju su prznali značaj COR-a, međutim, nisu povezali svoje razvojne ciljeve, mjere i aktivnosti sa Ciljevima održivog razvoja.
4.	Izvještaj o razvoju Tuzlanskog kantona za 2021. i 2022. godinu	DA	U izvještaju su povezali svoje razvojne ciljeve, mjere i aktivnosti sa Ciljevima održivog razvoja.
5.	Izvještaj o razvoju Zeničko-dobojskog kantona za 2021. i 2022. godinu	NE	U Izvještaju se uopće ne navode Ciljevi održivog razvoja.
6.	Bosansko-podrinjski kanton Goražde	-	Nisu uopće izrađivali Izvještaje o razvoju.
7.	Izvještaj o razvoju Srednjobosanskog kantona za 2021. i 2022. godinu	NE	U Izvještaju se uopće ne navode Ciljevi održivog razvoja.
8.	Hercegovačko-neretvanski kanton	-	Nisu uopće izrađivali Izvještaje o razvoju.
9.	Izvješće o razvoju Zapadnohercegovačkog kantona za 2021. i 2022. godinu	DA	U izvještaju su prznali značaj COR-a, međutim, nisu povezali svoje razvojne ciljeve, mjere i aktivnosti sa Ciljevima održivog razvoja.
10.	Izvještaj o razvoju Kantona Sarajevo za 2021. i 2022. godinu	NE	U Izvještaju se uopće ne navode Ciljevi održivog razvoja.
11.	Izvještaj o razvoju Hercegbosanske županije za 2021. i 2022. godinu	DA	U izvještaju su prznali značaj COR-a, međutim, nisu povezali svoje razvojne ciljeve, mjere i aktivnosti sa Ciljevima održivog razvoja.
12.	Godišnji izvještaj o realizaciji Strategije razvoja Bihaća za 2021.	NE	U Izvještaju se uopće ne navode Ciljevi održivog razvoja. <i>Izvještaj nije izrađen za 2022. godinu.</i>
13.	Izvješće o razvoju Grada Orašja za 2021. godinu i za 2022. godinu	DA	U izvještaju su prznali značaj COR-a, međutim, nisu povezali svoje razvojne ciljeve, mjere i aktivnosti sa Ciljevima održivog razvoja.
14.	Informacija o realizaciji Integrисane Strategije razvoja Grada Tuzle za 2021. i 2022. godinu	NE	U Izvještaju se uopće ne navode Ciljevi održivog razvoja.
15.	Izvještaj o realizaciji Strategije razvoja Grada Zenica		Strategija razvoja Grada Zenice se odnosi na period 2023-2027. Shodno članu 16. tačka 2. Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvješćivanju u FBiH, Izvještaji o razvoju se izrađuju do 30. 9. svake godine za prethodnu godinu.
16.	Izvještaj o realizaciji Strategije integriranog razvoja Grada Goražde za 2021. godinu i za 2022. godinu	NE	U Izvještaju se uopće ne navode Ciljevi održivog razvoja.
17.	Strategiji razvoja Općine Travnik 2022-2027	-	Nisu uopće izrađivali Izvještaje o razvoju.
18.	Izvještaj o razvoju - implementaciji Strategije razvoja Općine Jablanica za 2021. godine i 2022. godinu	NE	U Izvještaju se uopće ne navode Ciljevi održivog razvoja. (2021.)

			U izvještaju su povezali svoje razvojne ciljeve, mjere i aktivnosti sa Ciljevima održivog razvoja. (2022.)
19.	Izvješće o ostvarenju Implementacije Strategije razvoja Općine Posušje za 2021. i 2022. godinu	NE	U Izvještaju se uopće ne navode Ciljevi održivog razvoja.
20.	Informacija o realizaciji implementacije Strategije razvoja Općine Novo Sarajevo za 2021. i 2022.	NE	U Izvještaju se uopće ne navode Ciljevi održivog razvoja.
21.	Strategija razvoja Grada Livna 2023-2027.		Strategija razvoja Grada Livna se odnosi na period 2023-2027. Shodno članu 16. tačka 2. Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvješćivanju u FBiH, Izvještaji o razvoju se izrađuju do 30. 9. svake godine za prethodnu godinu.

8.12. Primjeri dobrih praksi u Federaciji iz izvještaja BiH o provođenju Agende 2030. i COR-a

Prvi dobrovoljni izvještaj BiH o provođenju Agende 2030. i Ciljeva održivog razvoja

Općina Stari Grad Sarajevo već drugu godinu raspisuje poziv za finansiranje i sufinansiranje najboljih poslovnih planova koje ponude mladi nezaposleni ljudi starosne dobi do 35 godina. Novčana nagrada namijenjena je za troškove pokretanja biznisa: troškovi registracije biznisa, troškovi sredstava za rad, zakup poslovnih prostorija, obrtna sredstva, naknade za doprinose i ostali troškovi.

U cilju stvaranja preduslova za ekološki prihvatljivo upravljanje otpadom u općinama Bosanska Krupa, Bužim i Cazin, u Federaciji BiH, kroz izdvajanje sekundarnih sirovina i odlaganje nekorisnog otpada, UNDP je podržao projekt „Održivo upravljanje otpadom“. Projekt podrazumijeva izradu investiciono tehničke i okolinske dokumentacije za sanaciju i postepeno zatvaranje deponije Meždrevlaški Do, do uspostavljanja regionalne deponije, i izgradnju reciklažnog centra za tri općine. Projekt je finansiran sredstvima Vlade Švicarske.

Godišnji izvještaj o implementaciji Okvira za realizaciju Ciljeva održivog razvoja Agenda 2030 i BiH

Poštjući princip „Leave No One Behind“, u toku 2021. godine Općina Breza i Centar za socijalni rad Breza su implementirali projekt koji ima za cilj ekonomsko osnaživanje, rehabilitaciju i resocijalizaciju žrtava porodičnog nasilja. Kroz projekt se provodila obuka/edukacija svih evidentiranih žrtava porodičnog nasilja u posljednje tri godine, odnosno njih ukupno 9 uglavnom žena žrtava porodičnog nasilja. Provođenjem projektnih aktivnosti, direktno su podržani pokretači iz Okvira za implementaciju COR-a u BiH: Unapređenje sistema identifikacije i praćenja ranjivih porodica i porodica u riziku, Povećanje stope aktivnosti i uključivanje ranjivih kategorija u tržište rada, kao i Povećanje zapošljivosti nezaposlenih osoba kroz razvoj socijalnog preduzetništva.

Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta je u okviru projekta „Digitalna transformacija MSP-a u Federaciji BiH“ za 2021. godinu potpisalo ugovore s 20 kompanija kojima su osigurana grant sredstva, u skladu s rješenjima koja se primjenjuju u svijetu, radi bolje konkurentnosti i nastupa na domaćem i inozemnom tržištu. Za te poticaje izdvojeno je ukupno 370.000 KM, od čega je UNDP osigurao 320.000 KM, a Vlada Federacije BiH 50.000 KM. Putem 20 odobrenih projekata bit će finansirano ukupno 100 različitih softverskih i hardverskih rješenja, 178 zaposlenika malih i srednjih preduzeća proći će obuku za korištenje najsavremenijih tehnologija u proizvodnji, a u konačnici će biti otvoreno i 60 novih radnih mesta.

Drugi dobrovoljni izvještaj BiH o provođenju Agende 2030. i Ciljeva održivog razvoja

Centar za razvoj i podršku Tuzla vodi regionalni projekt „Inovativni umovi za pametne škole“ (SMART Schools). Glavni cilj projekta je promovisanje pametnog, održivog i inkluzivnog rasta u prekograničnom projektnom području kroz energetsku efikasnost i razvoj obnovljive energije. Projekt je obuhvatio 37.596 učesnika iz 105 škola i postigao je značajne rezultate, uključujući edukaciju 42 zaposlena u školi za upravljanje energijom. Projekt je prepoznatljiv po uključenosti i partnerstvu vladinih institucija, poput Vlade TK, koja je sufinansirala projekt i imala predstavnike tri ministarstva koji su učestvovali u projektnim aktivnostima.

Općina Prozor-Rama provodi aktivnosti na promociji društveno korisnih aktivnosti među mladima, s naglaskom na poboljšanje kvaliteta života starijih osoba u potrebi kroz projekt „Mladi u službi starijih“ koji provodi Udruženje „Crveni križ Prozor-Rama“, uz podršku ReLoad programa. Jedan od glavnih ciljeva ovog projekta bio je uspostava Volonterskog servisa za mlade, a rezultirao je time da deset mlađih volontera redovno posjećuje 16 starijih osoba u njihovim domovima kako bi im pružili pomoć, uključujući kućne poslove, pripremu obroka, kupovinu namirnica, posjete liječniku, druženje i druge aktivnosti. Projekt je uspješno spojio mlade i starije, promovijući društvenu koheziju i smanjujući izolaciju među starijim osobama. Ova inicijativa bila je vrlo značajna za lokalnu zajednicu jer briga za starije osobe u potrebi nije na zadovoljavajućem nivou u Prozor-Rami.

Na lokalnom nivou tvornica cementa Kakanj predstavlja primjer dobre prakse smanjenja emisije CO₂ – primjenom zamjenskih goriva (goriva iz otpada). Trenutno, tvornica je proizvela cca 10% ukupne energije za proizvodnju klinkera iz alternativnih goriva (AF), a cilj je povećati proizvodnju na 30% do 2030. godine. Za postizanje zacrtanog cilja, tvornica je u fazi implementacije dva projekta (skladišta za polovne gume, RDF). Dodatno, tvornica je reducirala sve ostale emisije u zrak (SO₂, NO_x, HCl, HF, PCDD/F, teški metali) za nekoliko desetina do nekoliko stotina puta od bruto dodane vrijednosti (GVE) zahvaljujući primjeni BAT tehnika.

8.13. Ostvarenje 17 Ciljeva održivog razvoja u BiH prema COR indeksu

Izvor: <https://dashboards.sdgindex.org/rankings>

COR kontrolna ploča: ● COR postignut ● Izazovi ostaju ● Ostaju značajni izazovi ● Ostaju veliki izazovi Informacije nedostupne

COR trendovi: ↑ Na putu za postignuće ili održavanje postignutog COR ↑ Umjereno se poboljšava
→ Stagnira ↓ Opada ● Informacije o trendu nisu dostupne

U Izveštaju o održivom razvoju za 2023. godinu (izrađenom od Mreže održivog razvoja UN-a), koji predstavlja globalnu procjena napretka zemalja u postizanju Ciljeva održivog razvoja, između ostalih, predstavljen je COR indeks za BiH. Prema navedenom Izveštaju, BiH je **na putu za postignuće samo jednog COR** (COR 1 - Svijet bez siromaštva).

Za devet COR ostaju značajni izazovi u njihovoj implementaciji sa trendom umjereno poboljšanja (COR 2 – Svijet bez gladi, COR 3 – Zdravlje i blagostanje, COR 5 – Rodna ravnopravnost, COR 7 – Pristupačna energija iz čistih izvora, COR 8 - Dostojanstven rad i ekonomski rast, COR 9 - Industrija, inovacije i infrastruktura, COR 14 - Očuvanje vodenog svijeta, COR 15 - Očuvanje života na zemlji i COR 17 - Partnerstvom do ciljeva).

Za implementaciju pet COR još uvijek ostaju veliki i značajni izazovi, te zbog toga njihov napredak stagnira (COR 6 - Čista voda i sanitarni uslovi, COR 11 - Održivi gradovi i zajednice, COR 12 - Odgovorna potrošnja i proizvodnja, COR 13 - Očuvanje klime i COR 16 - Mir, pravda i snažne institucije).

Za dva COR informacije o trendu implementacije su nedostupne (COR 4 – Kvalitetno obrazovanje i COR 10 - Smanjenje nejednakosti).

Ciljevi održivog razvoja:

- 1 - Svijet bez siromaštva
- 2 - Svijet bez gladi
- 3 - Zdravlje i blagostanje
- 4 - Kvalitetno obrazovanje
- 5 - Rodna ravnopravnost
- 6 - Čista voda i sanitarni uslovi
- 7 - Pristupačna energija iz čistih izvora
- 8 - Dostojanstven rad i ekonomski rast
- 9 - Industrija, inovacije i infrastruktura
- 10 - Smanjenje nejednakosti
- 11 - Održivi gradovi i zajednice
- 12 - Odgovorna potrošnja i proizvodnja
- 13 - Očuvanje klime
- 14 - Očuvanje vodenog svijeta
- 15 - Očuvanje života na zemlji
- 16 - Mir, pravda i snažne institucije
- 17 - Partnerstvom do ciljeva

8.14. Problemi u realizaciji Ciljeva održivog razvoja

Nadležni iz federalnih i kantonalnih institucija te JLS iz uzorka su u odgovorima na Upitnike revizije učinke i na održanim fokus grupama kao posebne probleme u realizaciji Ciljeva održivog razvoja istakli sljedeće:

Ne postojanje zakonskog okvira za implementaciju i praćenje provedbe COR-a.

Fragmentiranost sistema koji otežava usaglašeno djelovanje svih nivoa vlast u FBiH.

Nedostatak finansijskih, ljudskih i tehničkih kapaciteta neophodnih za strateško planiranje i upravljanje razvojem, te praćenje implementacije COR-a.

Nije uspostavljena koordinacijska struktura u FBiH među relevantnim sudionicima.

Nedovoljno razvijena svijest o važnosti Ciljeva održivog razvoja rukovodioca i uposlenika na svim nivoima vlasti u FBiH, odnosno ne poznavanje COR-a.

Netransparentnost statističkih podataka o Ciljevima održivog razvoja na federalnom i kantonalnim nivoima vlasti.

Nije uspostavljen sistem praćenja implementacije Ciljeva održivog razvoja.

8.15. Reference

- „Komunikacija Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija - Budući koraci za održivu evropsku budućnost”, Evropska komisija, 2016. godina
- Dobrovoljni izvještaji Bosne i Hercegovine o provođenju Agende 2030 i Ciljeva održivog razvoja iz 2019. i 2023. godine
- Godišnji izvještaj o implementaciji Okvira za realizaciju ciljeva održivog razvoja u BiH, Agenda 2030 i Bosna i Hercegovina, decembar 2022. godine
- GUID 3910 – Temeljni pojmovi za reviziju učinka
- GUID 3920 – Proces revizije učinka
- INTOSAI Okvir profesionalnih objava i metodologija za reviziju učinka VRI u BiH
- INTOSAI Smjernice za vrhovne revizorske institucije - Revizija spremnosti za implementaciju Ciljeva održivog razvoja
- ISAM: IDI-jev Model revizije Ciljeva održivog razvoja, IDI: Razvojna inicijativa INTOSAI-a
- ISSAI 100 – Osnovni principi revizije javnog sektora
- ISSAI 130 – Etički kodeks
- ISSAI 140 – Kontrola kvaliteta za vrhovne revizijske institucije
- ISSAI 300 – Principi revizije učinka
- ISSAI 3000 – Standard revizije učinka
- Izvještaj „Naša zajednička budućnost“, UN Komisija za okoliš i razvoj, 1987. godina
- Izvještaj o održivom razvoju Mreže održivog razvoja Ujedinjenih nacija za 2022. i 2023. godinu
- Mapa puta za statistiku za Ciljeve održivog razvoja, UN, 2017. godina
- Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH, decembar 2020. godine
- Program održivog razvoja do 2030. godine - Agenda 2030, septembar 2015. godine
- Strategija razvoja FBiH 2021-2027. godina, decembar 2020. godine
- Strateški okvir institucija BiH do 2030. godine, novembar 2022. godine